

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

In memoriam

Ereraadsheer C. Caenepeel 1

J. ROZIE, Schuldverklaring bij overschrijding van de redelijke termijn 2

J. SCHRIJVERS, De betere tafels 1996 7

Rechtspraak

Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – **Verjaring** – Schuldvorderingen ten laste van de Staat – Overheidsopdrachten

Arbitragehof, 17 december 1997 12

Arbeidsovereenkomst – Werkman – Arbeidsongeschiktheid van meer dan zes maanden – Werkgever – Beëindiging met vergoeding – Opzegging – Wettigheid

Cass., 26 mei 1997 14

Rechten van de mens – Redelijke termijn – Verval van strafvordering

Cass., 9 december 1997 (met conclusie van advocaat-generaal G. Bressleers en noot) 14

Bank – Bankrekening – Geblokkeerde rekening – Kwaliteitsrekening – Beslag

Hof Brussel, 16 oktober 1996 (met noot) 18

Milieu – Wet van 12 januari 1993 betreffende het vorderingsrecht inzake leefmilieu – Ontvankelijkheid – Koepel-V.Z.W. – Gegrondheid – Inbreuk op milieuregeling – Vergunde werkzaamheden

Hof Gent, 24 juni 1997 19

Faillissement – Sluiting van de faillissementsvereffening wegens ontoereikend actief – Nieuwe vordering tot faillietverklaring

Hof Antwerpen, 8 september 1997 20

Internationaal privaatrecht – Afstamming – Erkenning – Interpretatie van buitenlands recht – art. 8 E.V.R.M.

Rb. Turnhout, 14 november 1996 21

Beslag en executie – Beslagbare goederen – Beperkende interpretatie – Vereenvoudigde procedure – Art. 1408, §3, Ger.W. – Bevoegdheid beslagrechter – Schadevergoeding wegens procesmisbruik

Rb. Antwerpen, 22 januari 1998 22

Sociale huisvesting – Verhuring van sociale woningen – Beroep tegen de toewijzing aan een derde – Afwijking van de toelatingsvoorwaarden – Voorrangrecht – Bescherming van het gezin van de huurder

Vred. Leuven, 30 september 1997 (met noot van B. Hubeau, «Beroep tegen de toewijzing van een sociale huurwoning aan een derde en het begrip «huurder» in het Sociaal Huurbesluit») 23

Europese rechtspraak in kort bestek

Vrijverkeer van goederen – Louter interne situatie – Potentiële belemmeringen intracommunautair verkeer – Geografische aanduidingen en oorsprongbenamingen – Verordening 2081/92, art. 30 E.G. en 36 E.G.

H.v.J., 7 mei 1997 (door S. Coppieters) 26

Gelijke behandeling van mannen en vrouwen – Indirecte discriminatie – Ambtenaar – Deeltijdbetrekking

H.v.J., 2 oktober 1997 (door P. Humblet) 28

Gelijke behandeling van mannen en vrouwen – Indirecte discriminatie – Ambtenaar – Deeltijdbetrekking

H.v.J., 2 oktober 1997 (door P. Humblet) 28

E.E.X. – Toetredingsverdrag San Sebastián – Aanhangigheid (art. 21) – Werking in de tijd (art. 54)

H.v.J., 9 oktober 1997 (door I. Couwenberg) 28

Gelijke behandeling van mannen en vrouwen – Voorrangsbetrekking

H.v.J., 11 november 1997 (door P. Humblet) 29

Rechtsbescherming – Prejudiciële procedure – Herziening rol van het Hof

H.v.J., 20 november 1997 (door L. Goossens) 30

Aangekondigd

31

Mededelingen

«Wegwijs in de eerste job» 32

A.P.R.-prijs 1997 32

Gespecialiseerde opleiding bedrijfsrecht 32

Aanvullende opleiding bedrijfsjurist 32

Conferentie: Revisoren en advocaten 32

De vier jaargetijden van de EVBFR-Belgium 1998-1999 32

Gentse Juridische Actualia IV 32

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

Opgericht in 1931.

Hoofredacteurs: René Victor (1931-1984), Edgar Boonen (1984-1993), Camiel Caenepeel (1993-1998)

VERSCHIJNT IEDERE WEEK VAN SEPTEMBER TOT JUNI

Redactie: A. Van Oevelen (hoofredacteur),
E. Dirix, J. Laenens, J.R. Rauws,
A. Vandeplas

Redactiesecretaris: Mevr. C. Meeusen

Redactieadres: V.Z.W. Rechtskundig Weekblad
Mechelsesteenweg 210 bus 6
2018 Antwerpen
(redactiesecretariaat bereikbaar
van 9 tot 12 uur)
Tel. 03/248.49.84
Fax 03/248.08.70

Vaste medewerkers:

A. Alen
F. Aps
R. Boes
Gh. Dhacayer
J. Erauw
M. Gelders
P. Humblet
W. Lambrechts
R. Leysen
J. Meeusen
H. Nys
I. Opdebeek
W. Pintens
W. Rauws
D. Simoens
G. Suetens-Bourgeois
M. van Damme
S. Van Overbeke
J. Wouters

Abonnementen, advertenties: N.V. INTERSENTIA, Churchilllaan 108, 2900 Schoten
tel.: 03/680.15.50 - fax: 03/658.71.21
Abonnementsprijs: 4.550 f., voor studenten 2.950 f..

Advocatenkantoor Ghysels, Flamey & Empereur

te Brussel zoekt voltijds

medewerker en/of stagiair

zo mogelijk met twee jaar algemene balie-ervaring en
belangstelling voor het administratief recht.

Curriculum vitae sturen naar
Ghysels, Flamey & Empereur
Aarlenstraat 25
te 1050 Brussel

DRINGEND

Advocatenkantoor DERKS STAR BUSMANN
HANOTIAU te Brussel zoekt

voltijds medewerker(ster),

perfekt tweetalig (FR/NL), met meer dan drie jaren
balie-ervaring en belangstelling voor de behandeling
van geschillendossiers inzake burgerlijk en
handelsrecht (beheer dossiers, opzoekingen, opstellen
van conclusies en pleidooien).

Curriculum vitae sturen naar
François BRUYNS, advocaat,
DERKS STAR BUSMANN HANOTIAU,
200 Louizalaan te 1050 Brussel

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken
zoekt

een bijzitter (m/v)

voor de Nederlandstalige kamers van de
Vaste Beroepscommissie voor Vluchtelingen

Uw werkomgeving: De Vaste Beroepscommissie voor Vluchtelingen is een administratief rechtscollege, dat optreedt als beroepsinstantie tegen beslissingen ten gronde van de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen. — **Uw taken:** De bijzitter is een onafhankelijk magistraat die de voorzitter bijstaat in het onderzoek van de dossiers en de opstelling van collegiaal beraadslaagde beslissingen. Hij/zij kan tevens ertoe gehouden zijn om als alleenrechtsprekend lid te handelen. — **Uw profiel:** U bent Belg, minstens dertig jaar oud en kunt door middel van uw diploma of taalrol bewijzen dat u de Nederlandse taal kent. U beschikt over een diploma van doctor of licentiaat in de rechten of kunt, indien u beschikt over een ander diploma van doctor of licentiaat, blijk geven van minstens vijf jaar nuttige ervaring in de vluchtelingenproblematiek. — **Praktisch:** Solliciteren voor dit mandaat kan binnen een termijn van 30 dagen vanaf publikatie van de vacature in het *Belgisch Staatsblad*. Voor meer inlichtingen kunt u terecht bij Bart Dewulf (tel. 02/5002196 – fax 02/5002115 – mailen naar bart.dewulf@mibz.fgov.be).

CAMIEL CAENEPEEL

(1921 - 1998)

Op 6 augustus 1998 overleed ereraadsheer in het Hof van Cassatie Camiel Caenepeel, te Veurne, in West-Vlaanderen, waar hij zijn roots had.

Na zijn rechtenstudie aan de Katholieke Universiteit Leuven, werd Camiel Caenepeel in 1946 advocaat bij de balie te Antwerpen. Van nature uit was hij echter eerder een wetenschapper, wat meebracht dat de magistratuur hem meer aantrok.

In 1963 begon zijn lange en succesvolle loopbaan in de rechterlijke macht, toen hij werd benoemd tot adjunct-referendaris in de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen. In 1970 werd hij rechter in diezelfde rechtbank. Daar kon hij zich «uitleven» in de vaak ingewikkelde problemen van de talrijke maritieme zaken die hem werden toevertrouwd en viel hij op door zijn scherpzinnige geest, zijn grote belezenheid en zijn grondige kennis van het recht. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat bij de oprichting van het Hof van Beroep te Antwerpen in januari 1975 Camiel Caenepeel haast vanzelfsprekend tot raadsheer werd benoemd. In 1979 volgde de bekroning: hij werd benoemd tot raadsheer in het Hof van Cassatie, ambt dat hij bleef uitoefenen tot in 1991.

Al van bij de aanvang van zijn loopbaan in de magistratuur verleende Camiel Caenepeel zijn medewerking aan het Rechtskundig Weekblad. Hij was een van de eersten die, dertig jaar geleden al, korte annotaties schreef bij rechterlijke uitspraken, vaak ondertekend met zijn initialen «C.C.». In de jaren zeventig volgden er zo tientallen in dit tijdschrift. Bovendien stelde hij vanaf ongeveer dezelfde periode zijn grote werkkraft ter beschikking van het vele redactionele werk; geen taak, ook de nederigste niet, die hij niet tot in de perfectie heeft vervuld.

Het lag dan ook voor de hand dat, toen mr. Edgar Boonen in februari 1993 overleed, Camiel Caenepeel hem opvolgde als hoofdredacteur van het Rechtskundig Weekblad. Van het driemanschap dat gedurende zovele jaren het Rechtskundig Weekblad had geleid - mr. René ridder Victor, mr. Edgar Boonen en Camiel Caenepeel - bleef hij alleen nog over.

Het initiatief dat mr. René ridder Victor had genomen en mr. Edgar Boonen had voortgezet, bracht

Camiel Caenepeel tot volle bloei, namelijk de rechtspractici week na week een algemeen juridisch tijdschrift ter beschikking stellen, dat door zijn uitmuntende kwaliteit getuigt van de vitaliteit en de vakkundigheid van de Nederlandstalige rechtspraak en rechtsleer in dit land.

Zoals bij zijn beide voorgangers, berustte Camiel Caenepeel's drijfveer op het inzicht dat de waardering en het aanzien van de ontvoogde Vlaamse rechtswetenschap enkel kan en mag steunen op haar intrinsieke kwaliteit. Voor de verwezenlijking van dat ideaal was zijn inzet decennialang mateloos.

Diegenen die met hem hebben samengewerkt, kunnen getuigen van de diepgang van zijn juridische kennis en van zijn algemene cultuur. Weinige juristen bewogen zich met zoveel gemak op zoveel diverse terreinen van de rechtswetenschap. Met de bescheidenheid die hem kenmerkte, zei hij bij gelegenheid dat hij zijn «rechtskundigheid» te danken had aan de omstandigheid dat het hem gegund werd mee te werken aan het Rechtskundig Weekblad.

Feilloos was ook zijn taal, inzonderheid zijn Nederlandse rechtstaal. Krom schrijven over recht vond hij een gruwel. Het Nederfrans dat onze juristentaal nog te dikwijls ontsiert, vond bij hem geen genade. Hij belichaamde de door dit tijdschrift gehuldigde opvatting dat een correct juridisch betoog een accuraat gebruik van de standaardtaal vereist. Onlangs nog zwaaidde de neerlandicus E. Berode hem daarvoor in *De Standaard* de volgende lof toe: «een tijdschrift (als het R.W.) kan zich alleen maar gelukkig prijzen met een hoofdredacteur die week in week uit toeziet op het taalgebruik».

Dat het Rechtskundig Weekblad, blijkens het recente marktonderzoek, bij 73% van zijn abonnees een tevredenheidsscore behaalt van 4 of 5 op een schaal van 1 tot 5, is in grote mate de vrucht van de onverdroten inzet van wijlen Camiel Caenepeel.

Aan hem zal de redactie zich verder blijven spiegelen.

De redactie

SCHULDIGVERKLARING BIJ OVERSCHRIJDING VAN DE REDELIJKE TERMIJN

*«Le temps fait oublier les douleurs, éteint les vengeances, apaise la colère et étouffe la haine;
alors le passé est comme s'il n'eût jamais existé» (Avicenne)*

I. INLEIDING ¹

Het Belgische strafprocesrecht kent heel wat termijnen. Denken we maar aan de verjaringstermijnen van de strafvordering, de termijnen m.b.t. de voorlopige hechtenis en de termijnen m.b.t. het instellen van rechtsmiddelen. Geen woord wordt echter gerept over de naleving van de redelijke termijn in strafzaken, hoewel de berechting binnen een redelijke termijn een opgave is die de gerechtelijke overheden dikwijls voor problemen plaatst. Deze tijdsbepaling werd daarentegen wel opgenomen in de mensenrechtenverdragen. Art. 6, eerste lid, E.V.R.M. ² en art. 14, derde lid, sub c, I.V.B.P.R. ³ bepalen dat eenieder, tegen wie een strafvervolgung is ingesteld, het recht heeft op een berechting binnen een redelijke termijn. Het is duidelijk dat enkel de beklaagde de geadresseerde is van de redelijke termijn, aangezien tegen de andere partijen geen strafvervolgung wordt ingesteld.

Er moet nog vermeld worden dat het E.V.R.M. de verplichting van berechting binnen een redelijke termijn nog in een ander artikel formuleert nl. in art. 5, derde lid, E.V.R.M. Dit artikel vereist dat de voorlopige hechtenis niet onredelijk lang mag duren. Bij overschrijding van de redelijke ter-

mijn zal de verdachte in vrijheid moeten worden gesteld, zelfs wanneer er op dat ogenblik nog gronden zijn om de voorlopige hechtenis te handhaven.

Hoewel de Voorlopige Hechteniswet van 20 juli 1990 meer waarborgen toekent aan de verdediging dan de oude wet van 20 april 1874 en het uitzonderlijk karakter van de voorlopige hechtenis extra beklemtoont, is ze toch stilzwijgend over de redelijke termijn-vereiste.

Beide verdragen (E.V.R.M. en I.V.B.P.R.) werden echter opgenomen in het Belgische positieve recht door respectievelijk de wet van 13 mei 1955 ⁴ en de wet van 15 mei 1981 ⁵, zodat de rechtscolleges gehouden zijn de toepassing van deze verdragsbepalingen na te leven. Het Hof van Cassatie heeft trouwens nooit de directe werking van het E.V.R.M. of het I.V.B.P.R. betwist.

De *ratio legis* van de redelijke termijn-verplichting bestaat erin te vermijden dat de verdachte of de beklaagde gedurende een te lange tijd onzeker zou blijven over zijn lot.

Het E.V.R.M. en het I.V.B.P.R. bepalen noch het vertrekpunt noch de duur van de redelijke termijn. Uit de jurisprudentie volgt dat het recht op behandeling van een zaak binnen een redelijke termijn ontstaat vanaf de «vervolgung». Dit is het ogenblik waarop de verdachte weet dat hij zich moet verdedigen tegen de beschuldigingen die tegen hem worden ingebracht. ⁶

Het eindpunt is de definitieve beslissing over de grond van de strafvervolgung, eventueel in hoger beroep of in cassatie. De eventuele uitvoeringsfase van de straf wordt evenwel niet in aanmerking genomen om de redelijke termijn te beoordelen.

De redelijkheid van de termijn dient in het licht van de concrete gegevens van elke zaak afzonderlijk te worden beoordeeld, waarbij men voornamelijk rekening houdt met volgende criteria: de ingewikkeldheid van de zaak; de houding van de gerechtelijke overheden; de houding van de verdachte of de beklaagde.

Bij het laatste criterium dient te worden beklemtoond dat de verdachte of de beklaagde gebruik mag maken van de wettelijk beschikbare rechtsmiddelen en dat hij niet verplicht kan worden mee te werken aan zijn veroordeling.

¹ Zie i.v.m. de redelijke termijn o.m.: F. LAMBRECHTS, «De achterstand in gerechtszaken en de rechten van de mens», *R.W.*, 1984-85, 791; P. DEFOURNY, «L'article 6 de la convention européenne des droits de l'homme et des libertés fondamentales et le délai raisonnable, un argument... déraisonnable», *J.L.M.B.*, 1987, 7; J. CAEYMAEX, noot onder Luik, 18 december 1986, *J.L.M.B.*, 1987, 1020-1022; M. VIERING, «De redelijke termijn van artikel 6, lid 1, E.V.R.M.: een grensoverschrijdende inventarisatie», *Themis (Ned.)*, 1987, 212; P. LEMMENS, «De invloed van het Europees Verdrag over de rechten van de mens op bepaalde aspecten van de strafprocedure in België», *R.W.*, 1988-89, 793; L. DECLERCO, «De redelijke termijn of de onredelijke vertraging in strafzaken: artikel 6, lid 1, van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens», *R.W.*, 1988-1989, 377; M. DE SWAEF, «De redelijke verjaringstermijn», in *Liber Amicorum M. CHATEL*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 117; A. DEN HARTOG, *Artikel 6, E.V.R.M.: grenzen aan het streven de strafeerder op de daad te doen volgen*, Antwerpen, Kluwer, 1992, 92; L. DECLERCO, «Redelijke termijn in strafzaken: artikel 6, alinea 1, E.V.R.M.», in *Strafrecht en strafvordering - commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, II, Antwerpen, Kluwer, 1996; S. DE GREEF, «Het beginpunt van de redelijke termijn in strafzaken», in *Jaarboek Mensenrechten 1995-1996*, 1996, 419-422; F. KUTY, «Chronique de jurisprudence - le droit à un procès pénal équitable au sens de la jurisprudence strasbourgeoise en 1996», *J.L.M.B.*, 1998, 150.

² Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, ondertekend te Rome op 4 november 1950.

³ Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, opgemaakt te New York op 19 december 1966.

⁴ *B.S.*, 19 augustus 1955, *err. B.S.*, 29 juni 1961.

⁵ *B.S.*, 6 juli 1983.

⁶ Cass., 4 oktober 1978, *Arr. Cass.*, 1978-79, 144; zie ook Cass., 21 november 1995, *R.D.P.*, 1996, 970.

II. RECHTSGEVOLGEN BIJ HET OVERSCHRIJDEN VAN DE REDELIJKE TERMIJN ⁷

Het E.V.R.M. en het I.V.B.P.R. bepalen niet welke rechtsgevolgen aan een overschrijding van de redelijke termijn moeten worden verbonden. Art. 13 E.V.R.M. bepaalt enkel dat eenieder wiens bij dit verdrag gewaarborgde rechten geschonden zijn, recht heeft op een daadwerkelijke rechtshulp voor een nationale instantie.

Ook de jurisprudentie van Straatsburg laat in het midden welke de sanctie is bij het overschrijden van de redelijke termijn, nl. onontvankelijkheid van de strafvordering of strafvermindering. ⁸ Er wordt enkel geoordeeld dat het herstel een passende en voldoende compensatie moet uitmaken voor de overdreven lange duur van de procedure. Wel is er zekerheid over het feit dat schadevergoeding geen vorm van herstel kan zijn. ⁹

Tot vóór de arresten van het Hof van Cassatie van 22 oktober en 18 november 1986 ¹⁰ bestond er in België geen duidelijke kijk op de rechtsgevolgen bij het overschrijden van de redelijke termijn. Deze principiële arresten hebben beslist dat het aan de strafrechter toekomt om de gevolgen vast te stellen die uit de overschrijding van de redelijke termijn kunnen voortvloeien. Deze gevolgen moeten worden onderzocht «enerzijds uit het oogpunt van de bewijsvoering, anderzijds uit het oogpunt van de sanctie». Impliciet blijkt uit deze arresten dat de niet-ontvankelijkheid van de ingestelde strafvordering geen noodzakelijk gevolg is, daar het Hof uitdrukkelijk overweegt dat «geen enkele verdrags- noch wet bepaling bepaalt dat de overschrijding van de redelijke termijn leidt tot de niet-ontvankelijkheid van de vervolgingen».

Het Hof van Cassatie heeft zijn rechtspraak bevestigd in het arrest van 27 mei 1992. ¹¹ Men heeft echter moeten wachten tot het arrest van 1 februari 1994 ¹² vooraleer het Hof van Cassatie in duidelijke bewoordingen gezegd heeft dat de onontvankelijkheid van de strafvordering geen gevolg kan

zijn van het overschrijden van de redelijke termijn: «de beoordeling moet gebeuren door uitspraak te doen over de grondheid van de vordering».

Er moet nog opgemerkt worden dat de rechtspraak van de lagere rechtscollages niet duidelijk afgetekend is: nog talrijk zijn de uitspraken die de onontvankelijkheid van de strafvordering toepassen om de onredelijke vertraging van de strafprocedure te beteugelen. ¹³

Geen discussie bestaat er over de andere vormen van herstel. Allereerst kan het overschrijden van de redelijke termijn leiden tot het teloorgaan van de bewijzen. Vrijspraak kan dan eventueel het gevolg zijn. ¹⁴ R. Verstraeten merkt terecht op dat de vrijspraak telkens aan de orde komt wanneer er geen bewijsmateriaal meer voorhanden is, of de redelijke termijn nu overschreden is of niet. ¹⁵ Vervolgens kan de niet-berechting binnen een redelijke termijn een strafvermindering tot gevolg hebben. Hierbij mag men het wettelijk minimum van de straf en de voorwaarden van uitstel van de tenuitvoerlegging van de straf niet uit het oog verliezen.

Het cassatiearrest van 9 december 1997 bevat een innoverende toets van de rechtsgevolgen bij het overschrijden van de redelijke termijn. Nog steeds is het Hof van Cassatie van oordeel dat de gevolgen beoordeeld moeten worden met het in aanmerking nemen van het bewijs van de feiten enerzijds en van het aan die feiten te verbinden strafgevolg anderzijds. Omdat noch het E.V.R.M. en het I.V.B.P.R., noch enige andere wettelijke bepaling voorschrijven dat de sanctie wegens overschrijden van de redelijke termijn de onontvankelijkheid van de strafvordering is, kan de feitenrechter geenszins de strafvordering onontvankelijk of vervallen verklaren. Wel mag de feitenrechter de straf tot het wettelijk minimum herleiden en hij *kan zelfs volstaan met een schuldigverklaring*. Een nieuwe sanctie wordt aldus geïntroduceerd bij overschrijding van de redelijke termijn.

III. SCHULDIGVERKLARING: GEEN ONBEKENDE RECHTSFIGUUR

A. De opschorting van de uitspraak van de veroordeling

De wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie ¹⁶ zoals laatst gewijzigd door de wet van 11 februari 1994, ¹⁷ kent de opschorting van de uitspraak van de veroordeling. Deze opschorting is tot op zekere hoogte te vergelijken met de schuldigverklaring.

De opschorting behelst weliswaar een schuldigverklaring van de verdachte of de beklaagde, maar wordt opgelegd voor een proefperiode van minimum één en maximum vijf jaar. Daarnaast mag de verdachte of de beklaagde geen veroordeling hebben opgelopen tot een criminele of een correc-

⁷ Zie in dit verband A. DE NAUW en M. VANDEBOTERMET, «De gevolgen van de overschrijding van de redelijke termijn van artikel 6.1, E.V.R.M.», *R.W.*, 1988-89, 1281; X. DEDULLEN, W. MOSSERAY en B. TILLEMANN, «Gevolgen van de overschrijding van de redelijke termijn voor de berechting in strafzaken», *Jura Falc.*, 1986-87, 111; A. MASSET, «La sanction en procédure pénale du dépassement du délai raisonnable de l'article 6, paragraphe premier, de la Convention européenne des droits de l'homme», *J.L.M.B.*, 1992, 782; Ph. TRAEST, «Einde van de ontvankelijkheidsvereiste bij overschrijding van de redelijke termijn?», *T.G.R.*, 1994, 126; L. ARNOU, «Is er nog toekomst voor de onontvankelijkheid van de strafvordering als sanctie van het overschrijden van de redelijke termijn in strafzaken?», *A.J.T.*, 1995-96, 548; A. LUST, «Nog over de rechtsgevolgen van het overschrijden van de redelijke termijn», *Tijdschrift voor West-Vlaamse Rechtspraak*, 1997, 138.

⁸ Zie o.m. E.H.R.M., 15 juli 1982, *Eckle*, *Publ. Cour.*, reeks A, vol.51; E.C.R.M., 6 juli 1983, *G./Duitse Bondsrepubliek*, *Déc. Rapp.*, vol.33, 8.

⁹ E.C.R.M., 6 juli 1984, *Farragut/Frankrijk*, *Déc. Rapp.*, vol.39, 195-196.

¹⁰ Cass., 22 oktober 1986, *R.W.*, 1987-88, 535; Cass., 18 november 1986, *R.W.*, 1987-88, 537.

¹¹ Cass., 27 mei 1992, *J.L.M.B.*, 1992, 983; daarna ook bevestigd in Cass., 31 mei 1995, *Arr. Cass.*, 1995, 545.

¹² Cass., 1 februari 1994, *T.G.R.*, 1994, 128.

¹³ Zie o.m. *a contrario* Gent, 20 december 1994, *A.J.T.*, 1995-96, 546; Gent, 29 januari 1996, *A.J.T.*, 1995-96, 547; Corr. Luik, 30 mei 1996, *J.L.M.B.*, 1996, 1606; Corr. Brussel, 30 juni 1997, *J.L.M.B.*, 1997, 1171.

¹⁴ Zie o.m. Corr. Brussel, 2 maart 1990, *J.L.M.B.*, 1990, 604.

¹⁵ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1993, 356.

¹⁶ *B.S.*, 17 juli 1964.

¹⁷ *B.S.*, 27 juli 1994.

tionele hoofdgevangenisstraf van meer dan twee maanden. Art. 9 van de Drugwet vormt hierop een uitzondering: men kan in aanmerking komen voor de toepassing van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, zelfs indien men niet voldoet aan de in de Probatiwet gestelde voorwaarden m.b.t. vroegere veroordelingen.

Een andere vereist, naast de instemming van verdachte of beklaagde, houdt in dat het feit niet van die aard is dat het naar het oordeel van de rechter gestraft moet worden met een hoofdstraf van meer dan vijf jaar correctionele gevangenisstraf of een zwaardere straf (zie art. 3 van de wet van 29 juni 1964).

De eenvoudige schuldigverklaring is daarentegen onvoorwaardelijk. Het is een definitieve beslissing waarop niet meer kan worden teruggekomen eenmaal dat de rechterlijke beslissing kracht van gewijsde heeft verkregen, ongeacht de gerechtelijke antecedenten van beklaagde en de zwaarte van de feiten.

B. Art. 65 Sw.

Ingevolge art. 45 van de wet van 11 juli 1994¹⁸ werd de inhoud van art. 65 Sw. grondig gewijzigd. Wanneer de feitenrechter vaststelt dat misdrijven die reeds het voorwerp waren van een in kracht van gewijsde gegane beslissing en andere feiten die bij hem aanhangig zijn en die, in de veronderstelling dat zij bewezen zouden zijn, aan die beslissing voorafgaan en samen met de eerste misdrijven de opeenvolgende en voortgezette uitvoering zijn van eenzelfde misdadig opzet, kan hij bij de straftoemeting rekening houden met de reeds uitgesproken straffen. Hij kan zich zelfs beperken tot een eenvoudige schuldigverklaring indien de reeds uitgesproken straf toereikend is. Voorheen diende de rechter in dergelijk geval de strafvordering m.b.t. de bij hem aanhangige feiten niet ontvankelijk te verklaren, hetgeen vanzelfsprekend elk onderzoek naar de schuld uitsloot.¹⁹

C. Art. 574 W.Kh. (oude Faillissementswet) m.b.t. de eenvoudige bankbreuk

Vóór de inwerkingtreding van de nieuwe Faillissementswet van 8 augustus 1997²⁰ op 1 januari 1998 had de strafrechter de mogelijkheid in de gevallen omschreven in art. 574 W.Kh. enkel de schuldigverklaring van de beklaagde uit te spreken. Het betrof een zogenaamd facultatief misdrijf, waarbij de rechter in geval van vaststaande schuld van de beklaagde niet verplicht was hem te veroordelen.²¹ Deze be-

paling werd echter niet overgenomen in de nieuwe Faillissementswet.

D. Vrijspraak van de beklaagde in eerste aanleg en hoger beroep van de burgerlijke partij

Wanneer een beklaagde wordt vrijgesproken in eerste aanleg en er alleen maar een ontvankelijk hoger beroep is van de burgerlijke partij, is de rechter in hoger beroep - alleen m.b.t. de civielrechtelijke vordering - gehouden de schuld van de beklaagde te onderzoeken.²²

E. Voorontwerp van Strafwetboek van Legros

De heer Robert Legros, bij K.B. van 8 april 1983 tot Koninklijk Commissaris benoemd voor de herziening van het Strafwetboek, pleitte ervoor het arsenaal van sancties uit te breiden. Zo schrijft hij dat een eenvoudige schuldigverklaring moet aangewend worden in de gevallen waarin de straf overbodig of schadelijk blijkt, maar waarin het strafgerecht toch dient op te treden, hetzij om principiële redenen, hetzij om een schadeloosstelling toe te kennen (zie artt. 157 en 158 van het Voorontwerp van Strafwetboek).²³

6. Oriëntatienota van de minister van Justitie S. De Clerck van juni 1996: strafbeleid en gevangenisbeleid²⁴

Vertrekkende van een reductionistisch standpunt, nl. een oplossing trachten te vinden voor de overbevolking in de gevangenissen, wordt het gebruik van alternatieve straffen gepromoot in de beleidsnota van de minister. De magistraten worden aangemaand om de gevangenisstraf als ultimum remedium te gebruiken. Vanuit dit oogpunt benadrukt de minister van Justitie dat de bestraffingsvormen dienen uitgebreid te worden. Aldus wordt de eenvoudige schuldigverklaring voorgesteld, verwijzende naar het voorontwerp van Strafwetboek van de heer Legros. Ook wordt onderstreept dat men in Engeland en Wales een gelijkaardig systeem kent onder de naam 'Compensation Order'.

Een onvoorziene omstandigheid kwam in augustus 1996 op de proppen: de zaak Dutroux. Een samenspel van media en publieke opinie heeft ertoe geleid dat het justitiebeleid enorm in vraag werd gesteld. Nog nooit is de overbevolking in de gevangenissen zo groot geweest, niet zozeer wegens een verhoogde criminaliteit, maar wegens de druk van de massa. Een concrete uitvoering van de Oriëntatienota van juni 1996 laat dus op zich wachten...

¹⁸ B.S., 21 juli 1994.

¹⁹ Zie in dit verband o.m. M.-A. BEERNAERT, «Le nouvel article 65 du Code pénal», *R.D.P.*, 1995, 678 e.v.; Ph. TRAEST, «Inwerkingtreding van het nieuwe artikel 65 van het Strafwetboek en het niet-retroactiviteitsbeginsel van de strengere strafwet», *P.&B.*, 1995, 66 e.v.; F. KEFER, «La disparition de l'absorption», *J.L.M.B.*, 1995, 839 e.v.²⁰ B.S., 28 oktober 1997.

²¹ Zie o.m. A. DE NAUW, «Constitutieve elementen en gevolgen van enkele tenlasteleggingen inzake bankbreuk», in *Het faillissementsrecht geactualiseerd*, I, Brugge, Die Keure, 1997, 190 e.v.; A. VAN DEN BULCK, «Bankbreuk en bedrieglijk onvermogen», in *Strafrechtelijke kwalificaties met jurisprudentie*, 1B, Brugge, Die Keure, 7-8.

²² Cass., 14 oktober 1946, *Pas.*, 1946, I, 360; Cass., 7 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 230; Cass., 8 oktober 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 177; Cass., 12 december 1978, *Arr. Cass.*, 1979, 432; Cass., 11 januari 1984, *Arr. Cass.*, 1983-84, nr. 240; Cass., 1 april 1992, *Arr. Cass.*, 1991-92, nr. 414; R. DECLERCO, *Beginselen van strafrechtspleging*, Antwerpen, Kluwer, 1994, 683 e.v.; R. VERSTRAETEN, o.c., 505-506.

²³ R. LEGROS, *Voorontwerp van Strafwetboek*, Belgisch Staatsblad, 1985, 178.

²⁴ Zie *Fatik*, 1996, afl. 70-71, 8-54.

G. Schuldigverklaring bij overschrijding van de redelijke termijn: reeds gekend in Nederland

In Nederland kent men de schuldigverklaring als sanctie bij het overschrijden van de redelijke termijn in tuchtzaken. Aldus oordeelde de Hoge Raad ²⁵ «dat bij overschrijding van de redelijke termijn de behandeling van de zaak beperkt dient te worden tot een onderzoek naar de vraag of er zich een geval als bedoeld in art. 1 Medische Tuchtwet voordoet, daar het belang van de arts in kwestie er zich tegen verzet dat de behandeling alsnog zou uitmonden in een maatregel als voorzien in art. 5, 1, Medische Tuchtwet».

IV. MOGELIJKE GEVOLGEN VAN DE SCHULDIGVERKLARING

A. De strafrechter kan oordelen over de burgerlijke rechtsvordering

Wanneer de rechter zich bij overschrijding van de redelijke termijn beperkt tot de schuldigverklaring van beklaagde, behoudt hij de mogelijkheid om uitspraak te doen over de vordering van de burgerlijke partij, hetgeen niet het geval is wanneer de strafvordering onontvankelijk wordt verklaard. Dit was trouwens ook de bekommernis van de wetgever wanneer art. 65 Sw. werd gewijzigd door de wet van 11 juli 1994.

B. Veroordeling tot de kosten

De schuldigverklaring van een beklaagde zal meebrengen dat hij veroordeeld wordt tot de gerechtskosten, hetgeen niet het geval is bij het niet ontvankelijk verklaren van de strafvordering. Tevens zal bij schuldigverklaring aan de beklaagde, overeenkomstig art. 91 van het K.B. van 28 december 1950, zoals gewijzigd door de K.B.'s van 29 juli 1992 en 23 december 1993, een vergoeding worden opgelegd van duizend frank.

C. Geen bijdrage voor het Fonds tot Hulp aan de Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden

Bij schuldigverklaring zal de rechter de beklaagde niet tot betaling kunnen verplichten van de bijdrage bestemd voor de financiering van het Bijzonder Fonds tot Hulp aan de Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden. Art. 29 van de Wet van 1 augustus 1985, gewijzigd door art. 3 van de Wet van 24 december 1993, vereist immers een veroordeling tot een criminele of correctionele hoofdstraf.

D. Pecuniaire gehoudenheid van de burgerrechtelijk aansprakelijke partij

De civielrechtelijk aansprakelijke partij kan in het geding worden betrokken met het oog op een veroordeling *in solidum* met de beklaagde tot de schadevergoeding en de gerechtskosten. Omdat de schuldigverklaring geen implicaties heeft op de vordering van de burgerlijke partij, noch op

de veroordeling tot de kosten, zal ook de burgerrechtelijk aansprakelijke partij gehouden blijven.

E. Geen grond tot wettelijke herhaling

Wettelijke herhaling veronderstelt o.m. een vroegere in kracht van gewijsde gegane veroordeling tot een straf. De feiten waarvoor iemand schuldig wordt verklaard zullen aldus, zoals bij internering en opschorting van de uitspraak van de veroordeling, geen grond tot wettelijke herhaling kunnen opleveren.

F. Geen opname in het strafregister

De vraag rijst echter of de schuldigverklaring zal voorkomen op het strafregister van de betrokkene. Wij zijn geneigd deze vraag negatief te beantwoorden. Het uittreksel uit het centraal strafregister gericht aan de gerechtelijke autoriteiten mag de beslissing tot opschorting van de uitspraak van de veroordeling enkel vermelden in geval van nieuwe vervolgingen gedurende de proeftijd. Het gemeentelijk strafregister mag de beslissing tot opschorting van de uitspraak van de veroordeling zelfs *ab initio* niet registreren. ²⁶ De schuldigverklaring, die geen proeftermijn veronderstelt, zal logischerwijze niet worden opgenomen noch in het centraal, noch in het gemeentelijk strafregister.

G. Geen hoofdelijke gehoudenheid tot betaling van de ontdoken belasting

In geval van veroordeling wegens bepaalde misdrijven (o.m. art.458 W.I.B. 1992), omschreven in de belastingwetboeken en de besluiten genomen ter uitvoering ervan, zijn de mededaders en medeplichtigen in geval van veroordeling hoofdelijk gehouden tot betaling van de ontdoken belasting. Daar de wet een veroordeling vereist, lijkt dit civielrechtelijk gevolg, dat van rechtswege verbonden is aan de veroordeling, niet te zullen gelden in geval van een eenvoudige schuldigverklaring.

H. Ambtshalve veroordeling bij sociaalrechtelijke misdrijven

Het Belgische sociaal recht kent twee soorten ambtshalve veroordelingen.

Allereerst moet de strafrechter bij strafrechtelijke veroordeling van de werkgever, zijn aangestelden of zijn lasthebbers, hem ambtshalve veroordelen tot het betalen van de sommen die verschuldigd zijn op grond van de wet die werd overtreden door de bijdragen niet vrijwillig te betalen. Gaat men uit van de veronderstelling dat deze ambtshalve veroordeling een aspect is van de burgerlijke eis, dan zal deze sanctie toch nog kunnen opgelegd worden bij verjaring van de strafvordering, mits de strafrechter vaststelt dat de ten laste gelegde feiten bewezen zijn. ²⁷ Impliciet maar zeker vloeit

²⁶ L. DUPONT en D.M. MOONS, «Het strafregister in België», *Paenopticon*, 1980, 369, 370 en 378.

²⁷ W. VAN EECKHOUTTE, «Knelpunten in het materieel en procedureel sociaal strafrecht», in *Sociaal handhavingsrecht*, Brugge, Die Keure, 1994, 31 e.v die verwijst naar Cass., 21 januari 1987,

²⁵ Hoge Raad, 7 februari 1986, *N.J.*, 1986, nr. 791.

daaruit voort dat de ambtshalve veroordeling ook zal uitgesproken worden bij een eenvoudige schuldigverklaring. Een schuldigverklaring veronderstelt immers dat de strafrechter de feiten van de beklaagde bewezen acht. Men neemt trouwens aan dat deze ambtshalve veroordeling ook kan opgelegd worden in geval van opschorting van de uitspraak van de veroordeling.²⁸

Dezelfde redenering geldt voor de tweede soort ambtshalve veroordeling. Deze sanctie impliceert een verplichte veroordeling van de werkgever door de strafrechter bij miskenning van sommige sociale wetten tot betaling van een forfaitair bedrag aan een vakantiefonds of aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid.

Deze ambtshalve veroordeling dient eveneens uitgesproken te worden in geval van opschorting van de uitspraak van de veroordeling²⁹ en verjaring van de strafvordering.³⁰ Er bestaat wel tegenstrijdige rechtspraak en rechtsleer: zij oordelen dat de ambtshalve veroordeling niet kan worden uitgesproken zonder strafrechtelijke veroordeling, ook niet in geval van verjaring van de strafvordering of van opschorting van de uitspraak van de veroordeling.³¹ Volgens deze visie zal de burgerlijke sanctie niet kunnen opgelegd worden bij een schuldigverklaring.

V. EVALUATIE

A. Pro

Er kan niet ontkend worden dat de schuldigverklaring als sanctie bij het overschrijden van de redelijke termijn belangrijke voordelen biedt.

De publieke opinie apprecieert een gerechtelijke afhandeling die het meeste oplevert voor het slachtoffer, de samenleving en de dader.

De schuldigverklaring heeft tot gevolg dat uitspraak kan worden gedaan over de vordering van de burgerlijke partij. Deze sanctie heeft dus oog voor het slachtoffer, wat geen onbelangrijk gegeven is in deze «slachtoffervriendelijke» periode.

Ook de goede rechtsbedeling is erbij gebaat: het louter onontvankelijk verklaren van de strafvordering komt een efficiënt verloop van een strafproces niet ten goede. De grote massa accepteert niet dat criminelen vrijuit gaan louter door de spel van een juridische tijdsfactor.

De beklaagde kan eveneens belang hebben bij de voortzetting van de procedure om zijn onschuld bewezen te krijgen. Het vermoeden van onschuld blijft immers een magere troost, wanneer de sanctie bij het overschrijden van de redelijke termijn erin zou bestaan de strafvordering onontvan-

kelijk te verklaren. Het uitspreken van een schuldigverklaring daarentegen veronderstelt dat men de schuld van de beklaagde eerst onderzoekt.

Daarenboven is het niet ondenkbaar dat een minimumstraf zelfs met uitstel geen passend herstel uitmaakt, nl. wanneer de overschrijding van de redelijke termijn extreme proporties aanneemt.

Ook rijst de vraag welke sanctie er moet opgelegd worden wanneer de rechter *ab initio*, dus zelfs bij niet-overschrijding van de redelijke termijn de wettelijke minimumstraf met uitstel wilde opleggen. De schuldigverklaring lijkt dan een geschikte oplossing.

B. Contra

Toch moeten er enkele bedenkingen gemaakt worden.

Men kan zich afvragen of het niet strijdig is met de wet een straf beneden het minimum op te leggen of de tenuitvoerlegging van de straf uit te stellen wanneer de wet niet toelaat verzachtende omstandigheden aan te nemen of de gerechtelijke antecedenten van de beklaagde zich tegen een uitstel van de strafuitvoering verzetten.

Daarenboven rijst de vraag of het Hof van Cassatie niet op de stoel van de wetgever is gaan zitten, gelet op het principe «*Nulla poena sine lege*»? Zoals reeds vermeld, bepalen noch het E.V.R.M. noch het I.V.B.P.R. de sancties bij het overschrijden van de redelijke termijn. Moet men daaruit niet concluderen dat het de taak is van de verdragsstaten om zelf regels uit te werken in hun interne wetgeving?³²

Ook dreigt er een contradictie te ontstaan. Het Hof van Cassatie verwierpt de onontvankelijkheid van de strafvordering als sanctie op de overschrijding van de redelijke termijn met de motivering dat noch het E.V.R.M., noch het I.V.B.P.R., noch enige andere wettelijke bepaling voorschrijven dat de sanctie wegens het overschrijden van de redelijke termijn de onontvankelijkheid van de strafvordering is. Waarom zou de schuldigverklaring - een sanctie die eveneens geen wettelijke grondslag kent - dan wel kunnen?

Joëlle ROZIE

Advocaat

Assistente strafrecht en strafprocesrecht V.U.B.

Arr.Cass., 1986-87, 635; *Cass.*, 27 maart 1985, *J.T.T.*, 1985, 445; Bergen, 4 februari 1988, *R.D.P.*, 1988, 1127; Zie ook F. KEFER, *Le droit pénal du travail*, Brugge, Die Keure, 1997, 421 e.v.

²⁸ F. KEFER, *o.c.*, 426 die verwijst naar *Cass.*, 10 december 1986, *R.D.P.*, 1987, 253.

²⁹ F. KEFER, *o.c.*, 433; *Cass.*, 16 februari 1993, *Soc.Kron.*, 1994, 199; *Cass.*, 15 maart 1994, *Bull.*, 1994, 271.

³⁰ Antwerpen, 26 mei 1993, *Limb.Rechtsl.*, 1993, 148.

³¹ Antwerpen, 23 december 1992, onuitg.; W. VAN EECKHOUTTE, *o.c.*, 37; J. NULENS, «Enkele actuele thema's uit het sociaal strafrecht», *Limb.Rechtsl.*, 1992, 116.

³² A. LUST, *l.c.*, 139.

DE BETERE TAFELS 1996

Sinds enige tijd haalt het Nationaal Instituut voor de Statistiek (N.I.S.) de sterftegegevens van de bevolking uit het Rijksregister. Terwijl het voorheen moest wachten op de resultaten van de tienjaarlijkse volkstellingen, kan het N.I.S. nu zeer snel en met een grotere regelmaat de ontwikkeling van de gemiddelde levensduur van dichtbij volgen.

De eerste sterftetafels die op de nieuwe basis gepubliceerd werden, zijn die van 1988-1990, gevolgd door die van 1991-1993; inmiddels bracht het N.I.S. achtereenvolgens de tafels van 1994, 1995 en 1996 op de markt, die echter alleen op diskette verkrijgbaar zijn.

De tafels van 1996 laten nogmaals, zoals blijkt uit onderstaande grafiek, de constante stijging van de statistische levensverwachting zien. De regelmaat van deze ontwikkeling wijst erop dat de nieuwe tafels even betrouwbaar zijn als vorige, zelfs al zijn ze maar gebaseerd op de waarnemingen van één jaar.

Het nieuwe indicatieve tarief van schadevergoedingen, opgesteld op initiatief van de nationale verenigingen van magistraten, zal, naar men mij zei, adviseren gebruik te maken van de meest recente sterftetafels.

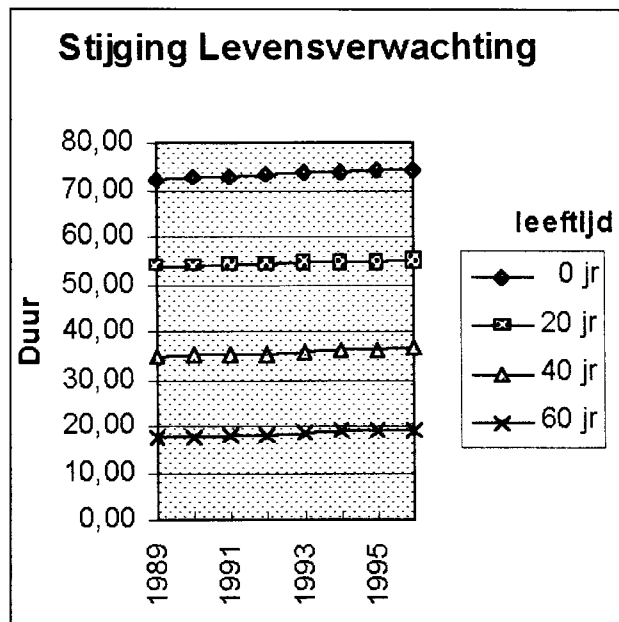
Daarom publiceren we op de volgende bladzijden:

1. de kapitalisatietafel van de lijfrenten op basis van de sterftetafels 1996 van de mannelijke en van de vrouwelijke bevolking;
2. de kapitalisatietafel van de zekere annuïteiten (waarop de sterftegegevens geen invloed hebben). Beide tafels zijn berekend met de thans meest gebruikte rentevoeten van 4, 4,5 en 5%. Andere berekeningen bestaan op diskette;
3. de gegevens L_x van de sterftetafels 1996, namelijk het aantal overlevenden op 1.000.000 geboorten. De practicus kan deze gegevens gebruiken voor de raming van de schade uit een dodelijk ongeval: als hij daarbij de splitsing uitvoert tussen enerzijds de vóór de uitspraak reeds geleden schade en anderzijds de toekomstige schade, en als hij voor de toekomstige schade de kapitalisatietafel van de lijfrenten gebruikt, dan kan hij met de L_x -gegevens ook de sterftekanalen tussen het ongeval en de uitspraak berekenen.
4. In dezelfde tabel leest men ook hoeveel mannen en vrouwen van elke leeftijd nog in leven zijn op respectievelijk 65 en 60 jaar. De percentages duiden aan in hoeveel gevallen het gebruik van de kapitalisatietafel van de lijfrenten tot ondervergoeding leidt.
5. Ten slotte vindt men in de laatste tabel de gegevens van de gemiddelde levensduur. Er zijn, eigenaardig, twee soorten statistische gemiddelden:

- de mediaanduur: dat is de levensduur die de helft van de individuen van leeftijd x bereiken. De mediaanduur stelt dus het ogenblik voor waarop nog maar de helft van de L_x van een bepaalde leeftijd overblijft. Het is met andere woorden het *id quod plerumque fit*.
- de levensverwachting: dat is het gemiddelde van alle nog resterende levensjaren van alle individuen van leeftijd x .

Wie voor een levenslange schade de techniek van de vaste annuïteit verkiest boven die van de lijfrente, zal als eindleeftijd van de zekere annuïteit een van beide gemiddelden moeten nemen.

J. SCHRYVERS

ZEKERE ANNUÏTEIT				Huidige waarde van een rente met Jaarlijkse Uitkeringen (1996)																
				TIDELIJKE LIJFRENT									LEVENSLANGE LIJFRENT							
				(Mannen tot 65 jaar - Vrouwen tot 60 jaar)																
				(Op basis van de N.I.S.-Sterfetafels Mannelijke/Vrouwelijke Bevolking 1996)																
	4,00%	4,50%	5,00%		M/65	M/65	M/65		V/60	V/60	V/60		M	M	M		V	V	V	
					4,00%	4,50%	5,00%		4,00%	4,50%	5,00%		4,00%	4,50%	5,00%		4,00%	4,50%	5,00%	
Duur					lft								lft							
1	0,962	0,957	0,952		16	20,708	19,108	17,701		20,313	18,814	17,485		16	21,934	20,039	18,410	22,700	20,648	18,897
2	1,886	1,873	1,859		17	20,546	18,977	17,595		20,131	18,666	17,365		17	21,822	19,951	18,340	22,614	20,583	18,848
3	2,775	2,749	2,723		18	20,381	18,844	17,486		19,945	18,514	17,240		18	21,709	19,862	18,269	22,528	20,517	18,798
4	3,630	3,588	3,546		19	20,218	18,712	17,379		19,749	18,352	17,107		19	21,600	19,777	18,202	22,436	20,447	18,743
5	4,452	4,390	4,329		20	20,045	18,571	17,264		19,547	18,186	16,970		20	21,484	19,685	18,129	22,343	20,375	18,688
6	5,242	5,158	5,076		21	19,869	18,427	17,147		19,338	18,013	16,826		21	21,367	19,593	18,055	22,247	20,302	18,632
7	6,002	5,893	5,786		22	19,692	18,282	17,028		19,120	17,831	16,675		22	21,251	19,502	17,983	22,146	20,224	18,571
8	6,733	6,596	6,463		23	19,509	18,133	16,905		18,892	17,641	16,515		23	21,134	19,409	17,910	22,042	20,143	18,508
9	7,435	7,269	7,108		24	19,317	17,974	16,775		18,653	17,440	16,346		24	21,009	19,310	17,831	21,929	20,055	18,438
10	8,111	7,913	7,722		25	19,114	17,806	16,635		18,405	17,230	16,169		25	20,875	19,203	17,745	21,814	19,964	18,366
11	8,760	8,529	8,306		26	18,905	17,632	16,490		18,151	17,014	15,985		26	20,740	19,094	17,657	21,697	19,872	18,294
12	9,385	9,119	8,863		27	18,681	17,443	16,331		17,884	16,786	15,790		27	20,590	18,973	17,558	21,573	19,774	18,216
13	9,986	9,683	9,394		28	18,447	17,247	16,165		17,608	16,550	15,588		28	20,435	18,847	17,455	21,447	19,674	18,136
14	10,563	10,223	9,899		29	18,211	17,047	15,996		17,322	16,304	15,376		29	20,281	18,721	17,352	21,317	19,570	18,052
15	11,118	10,740	10,380		30	17,961	16,834	15,815		17,024	16,047	15,153		30	20,117	18,586	17,240	21,181	19,461	17,965
16	11,652	11,234	10,838		31	17,701	16,612	15,624		16,713	15,777	14,918		31	19,945	18,444	17,123	21,038	19,347	17,872
17	12,166	11,707	11,274		32	17,437	16,386	15,431		16,388	15,492	14,669		32	19,775	18,304	17,007	20,887	19,224	17,771
18	12,659	12,160	11,690		33	17,157	16,145	15,223		16,052	15,198	14,411		33	19,591	18,151	16,879	20,734	19,099	17,670
19	13,134	12,593	12,085		34	16,865	15,892	15,003		15,706	14,893	14,142		34	19,400	17,991	16,745	20,578	18,973	17,566
20	13,590	13,008	12,462		35	16,562	15,628	14,773		15,344	14,572	13,858		35	19,201	17,825	16,605	20,414	18,839	17,456
21	14,029	13,405	12,821		36	16,247	15,353	14,533		14,970	14,240	13,562		36	18,996	17,652	16,458	20,247	18,702	17,343
22	14,451	13,784	13,163		37	15,919	15,065	14,279		14,584	13,895	13,254		37	18,782	17,470	16,304	20,077	18,562	17,228
23	14,857	14,148	13,489		38	15,584	14,769	14,018		14,177	13,530	12,926		38	18,566	17,287	16,147	19,894	18,410	17,101
24	15,247	14,495	13,799		39	15,236	14,461	13,745		13,757	13,150	12,583		39	18,342	17,096	15,984	19,707	18,254	16,971
25	15,622	14,828	14,094		40	14,876	14,142	13,461		13,323	12,758	12,228		40	18,114	16,901	15,817	19,519	18,098	16,840
26	15,983	15,147	14,375		41	14,506	13,811	13,165		12,874	12,349	11,856		41	17,880	16,701	15,644	19,326	17,937	16,705
27	16,330	15,451	14,643		42	14,121	13,466	12,855		12,405	11,921	11,464		42	17,638	16,493	15,465	19,124	17,767	16,561
28	16,663	15,743	14,898		43	13,723	13,107	12,533		11,922	11,477	11,056		43	17,390	16,279	15,279	18,920	17,595	16,417
29	16,984	16,022	15,141		44	13,313	12,736	12,197		11,417	11,010	10,626		44	17,138	16,060	15,089	18,705	17,414	16,262
30	17,292	16,289	15,372		45	12,889	12,351	11,847		10,896	10,528	10,178		45	16,879	15,835	14,893	18,491	17,232	16,108
31	17,588	16,544	15,593		46	12,453	11,954	11,485		10,351	10,020	9,705		46	16,618	15,608	14,695	18,262	17,038	15,942
32	17,874	16,789	15,803		47	11,992	11,532	11,097		9,789	9,495	9,213		47	16,338	15,362	14,479	18,036	16,844	15,777
33	18,148	17,023	16,003		48	11,517	11,094	10,694		9,204	8,945	8,696		48	16,052	15,111	14,257	17,800	16,643	15,604
34	18,411	17,247	16,193		49	11,022	10,636	10,270		8,596	8,370	8,153		49	15,756	14,849	14,025	17,558	16,435	15,424
35	18,665	17,461	16,374		50	10,521	10,171	9,838		7,964	7,771	7,584		50	15,469	14,596	13,801	17,310	16,221	15,239
36	18,908	17,666	16,547		51	9,996	9,681	9,381		7,308	7,145	6,988		51	15,167	14,328	13,563	17,057	16,003	15,051
37	19,143	17,862	16,711		52	9,451	9,171	8,903		6,626	6,492	6,362		52	14,859	14,053	13,317	16,798	15,779	14,856
38	19,368	18,050	16,868		53	8,894	8,647	8,410		5,914	5,807	5,702		53	14,555	13,783	13,076	16,529	15,544	14,651
39	19,584	18,230	17,017		54	8,315	8,100	7,893		5,171	5,088	5,007		54	14,245	13,505	12,827	16,247	15,297	14,434
40	19,793	18,402	17,159		55	7,710	7,525	7,347		4,395	4,334	4,274		55	13,921	13,214	12,565	15,951	15,037	14,204
41	19,993	18,566	17,294		56	7,080	6,924	6,774		3,590	3,549	3,508		56	13,589	12,915	12,294	15,661	14,782	13,980
42	20,186	18,724	17,423		57	6,423	6,295	6,170		2,750	2,724	2,699		57	13,247	12,606	12,014	15,358	14,513	13,742
43	20,371	18,874	17,546		58	5,740	5,637	5,536		1,873	1,859	1,846		58	12,900	12,290	11,727	15,042	14,233	13,492
44	20,549	19,018	17,663		59	5,026	4,946	4,869		0,957	0,952	0,948		59	12,544	11,966	11,431	14,719	13,945	13,235
45	20,720	19,156	17,774		60	4,281	4,222	4,164						60	12,179	11,632	11,125	14,382	13,643	12,964
46	20,885	19,288	17,880		61	3,503	3,462	3,422						61	11,811	11,295	10,815	14,043	13,339	12,690
47	21,043	19,415	17,981		62	2,692	2,667	2,642						62	11,448	10,961	10,507	13,696	13,026	12,408
48	21,195	19,536	18,077		63	1,840	1,827	1,814						63	11,077	10,619	10,192	13,338	12,702	12,114
49	21,341	19,651	18,169		64	0,945	0,940	0,936						64	10,710	10,280	9,878	12,967	12,365	11,807
50	21,482	19,762	18,256											65	10,336	9,933	9,555	12,591	12,023	11,495
														66	9,					

Huidige waarde van een rente met Maandelijks Uitkeringen (1996)																			
ZEKERE ANNUÏTEIT				TIJDELIJKE LIJFRENT								LEVENS-LANGE LIJFRENT							
				(Mannen tot 65 jaar - Vrouwen tot 60 jaar)															
				(Op basis van de N.I.S.-Sterftetabels Mannelijke/Vrouwelijke Bevolking 1996)															
	4,00%	4,50%	5,00%		M/65	M/65	M/65		V/60	V/60	V/60		M	M	M		V	V	V
Duur				Lft	4,00%	4,50%	5,00%		4,00%	4,50%	5,00%		4,00%	4,50%	5,00%		4,00%	4,50%	5,00%
1	0,979	0,977	0,974	16	21,109	19,520	18,121		20,692	19,208	17,890	16	22,388	20,494	18,864		23,155	21,102	19,351
2	1,920	1,911	1,902	17	20,945	19,387	18,013		20,508	19,057	17,767	17	22,276	20,405	18,794		23,069	21,037	19,302
3	2,826	2,805	2,785	18	20,778	19,252	17,903		20,318	18,902	17,640	18	22,163	20,316	18,723		22,983	20,972	19,252
4	3,696	3,661	3,626	19	20,612	19,117	17,794		20,119	18,737	17,504	19	22,055	20,231	18,656		22,891	20,901	19,197
5	4,533	4,480	4,428	20	20,437	18,974	17,677		19,913	18,568	17,364	20	21,939	20,139	18,583		22,798	20,830	19,142
6	5,338	5,263	5,191	21	20,258	18,828	17,557		19,701	18,391	17,217	21	21,822	20,047	18,509		22,702	20,756	19,086
7	6,111	6,013	5,918	22	20,078	18,681	17,436		19,479	18,206	17,062	22	21,706	19,956	18,437		22,601	20,679	19,025
8	6,855	6,731	6,610	23	19,893	18,529	17,312		19,248	18,012	16,900	23	21,588	19,863	18,364		22,496	20,597	18,962
9	7,571	7,418	7,269	24	19,697	18,368	17,178		19,005	17,807	16,727	24	21,463	19,764	18,285		22,384	20,509	18,892
10	8,259	8,075	7,897	25	19,491	18,196	17,036		18,753	17,594	16,546	25	21,330	19,657	18,199		22,268	20,418	18,820
11	8,920	8,703	8,495	26	19,279	18,020	16,888		18,493	17,373	16,358	26	21,194	19,548	18,111		22,151	20,326	18,748
12	9,556	9,305	9,065	27	19,051	17,828	16,727		18,222	17,142	16,160	27	21,045	19,427	18,012		22,028	20,228	18,669
13	10,167	9,881	9,607	28	18,815	17,628	16,558		17,942	16,901	15,953	28	20,890	19,301	17,909		21,902	20,128	18,590
14	10,755	10,432	10,123	29	18,574	17,425	16,385		17,651	16,650	15,737	29	20,735	19,175	17,806		21,771	20,024	18,506
15	11,321	10,959	10,615	30	18,321	17,209	16,201		17,348	16,388	15,509	30	20,571	19,040	17,694		21,635	19,916	18,419
16	11,864	11,464	11,084	31	18,057	16,982	16,007		17,032	16,112	15,269	31	20,399	18,898	17,577		21,493	19,801	18,326
17	12,387	11,947	11,530	32	17,789	16,753	15,810		16,700	15,822	15,015	32	20,229	18,758	17,460		21,341	19,678	18,225
18	12,890	12,409	11,955	33	17,505	16,507	15,598		16,359	15,522	14,751	33	20,046	18,605	17,333		21,188	19,553	18,124
19	13,373	12,851	12,360	34	17,208	16,250	15,374		16,007	15,211	14,476	34	19,854	18,445	17,198		21,033	19,427	18,020
20	13,838	13,274	12,745	35	16,901	15,982	15,140		15,639	14,885	14,186	35	19,656	18,279	17,058		20,869	19,293	17,910
21	14,285	13,679	13,112	36	16,581	15,702	14,895		15,258	14,546	13,884	36	19,450	18,106	16,912		20,702	19,156	17,797
22	14,714	14,066	13,462	37	16,248	15,409	14,637		14,865	14,194	13,569	37	19,236	17,924	16,757		20,532	19,016	17,681
23	15,127	14,437	13,795	38	15,907	15,108	14,371		14,451	13,822	13,234	38	19,020	17,741	16,601		20,349	18,864	17,555
24	15,525	14,792	14,112	39	15,554	14,795	14,093		14,023	13,435	12,884	39	18,796	17,550	16,438		20,162	18,708	17,425
25	15,906	15,132	14,414	40	15,189	14,470	13,803		13,582	13,035	12,521	40	18,568	17,355	16,270		19,974	18,552	17,294
26	16,274	15,457	14,702	41	14,812	14,133	13,501		13,125	12,618	12,140	41	18,334	17,154	16,098		19,780	18,391	17,158
27	16,627	15,767	14,976	42	14,421	13,781	13,185		12,648	12,180	11,739	42	18,092	16,946	15,918		19,578	18,221	17,015
28	16,966	16,065	15,237	43	14,016	13,417	12,856		12,155	11,727	11,322	43	17,844	16,732	15,733		19,374	18,049	16,870
29	17,293	16,350	15,485	44	13,599	13,039	12,513		11,641	11,252	10,882	44	17,592	16,514	15,543		19,159	17,868	16,716
30	17,607	16,622	15,722	45	13,168	12,646	12,156		11,111	10,759	10,425	45	17,333	16,289	15,347		18,945	17,686	16,562
31	17,909	16,883	15,947	46	12,725	12,241	11,786		10,555	10,241	9,940	46	17,072	16,062	15,148		18,716	17,491	16,395
32	18,199	17,132	16,162	47	12,256	11,811	11,390		9,983	9,704	9,437	47	16,792	15,816	14,932		18,490	17,298	16,230
33	18,478	17,371	16,366	48	11,772	11,364	10,978		9,387	9,143	8,908	48	16,506	15,564	14,710		18,254	17,096	16,057
34	18,746	17,600	16,561	49	11,268	10,897	10,545		8,767	8,556	8,353	49	16,210	15,303	14,478		18,012	16,889	15,878
35	19,004	17,818	16,746	50	10,758	10,422	10,104		8,123	7,944	7,770	50	15,923	15,050	14,254		17,764	16,675	15,693
36	19,252	18,028	16,923	51	10,223	9,922	9,636		7,455	7,305	7,160	51	15,621	14,782	14,016		17,511	16,457	15,504
37	19,491	18,228	17,091	52	9,668	9,402	9,147		6,759	6,637	6,518	52	15,312	14,507	13,770		17,252	16,232	15,309
38	19,720	18,419	17,251	53	9,100	8,866	8,642		6,033	5,937	5,843	53	15,009	14,236	13,529		16,983	15,998	15,104
39	19,941	18,603	17,404	54	8,509	8,307	8,112		5,275	5,202	5,131	54	14,698	13,958	13,279		16,701	15,750	14,887
40	20,153	18,778	17,549	55	7,892	7,719	7,553		4,484	4,432	4,381	55	14,375	13,668	13,018		16,405	15,490	14,657
41	20,357	18,946	17,687	56	7,248	7,104	6,965		3,664	3,629	3,595	56	14,042	13,368	12,747		16,115	15,235	14,433
42	20,553	19,107	17,819	57	6,578	6,460	6,346		2,806	2,786	2,766	57	13,701	13,059	12,467		15,812	14,967	14,195
43	20,742	19,260	17,944	58	5,879	5,786	5,696		1,911	1,902	1,892	58	13,353	12,743	12,179		15,496	14,686	13,945
44	20,923	19,408	18,064	59	5,150	5,079	5,011		0,977	0,974	0,971	59	12,997	12,419	11,883		15,173	14,398	13,688
45	21,097	19,548	18,178	60	4,388	4,337	4,287					60	12,632	12,085	11,577		14,836	14,096	13,417
46	21,265	19,683	18,286	61	3,592	3,558	3,525					61	12,264	11,747	11,267		14,497	13,792	13,143
47	21,426	19,812	18,389	62	2,761	2,741	2,722					62	11,901	11,414	10,960		14,150	13,480	12,861
48	21,581	19,935	18,488	63	1,888	1,879	1,870					63	11,530	11,072	10,644		13,791	13,155	12,567
49	21,730	20,053	18,581	64	0,970	0,967	0,965					64	11,163	10,733	10,330		13,420	12,818	12,260
50	21,873	20,166	18,671									65	10,789	10,386	10,007		13,045	12,476	11,948
												66	10,414	10,037	9,683		12,658	12,122	11,623
												67	10,042	9,690	9,359		12,279	11,774	11,304
												68	9,666	9,338	9,029		11,887	11,414	10,972
												69	9,300	8,995	8,708		11,488	11,046	10,632
												70	8,938	8,656	8,389		11,073	10,661	10,275
										</									

Sterftetafel N.I.S. 1996

Aantal overlevenden op 1.000.000 geboorten

Bron: N.I.S., diskette TM96OUTP

Deze tafel maakt het mogelijk de verhouding te berekenen tussen

enerzijds

het aantal overlevenden van de leeftijd die het slachtoffer van een dodelijk ongeval zou gehad hebben op de datum van de uitspraak

en anderzijds

het aantal overlevenden van zijn leeftijd op de datum van het ongeval.

Voorbeeld

- Man van 40 jaar op datum overlijden
- rechterlijke uitspraak twee jaar later

overl.42 jr/overl.40 jr =

957664/962002 =

0,99549 of 99,549%
overlevenden na twee jaar

Deze berekening kan haar nut hebben voor de raming van de schade tussen overlijden en uitspraak.

Lft	Mannen 1996 Lx	M nog in leven op 65 jaar	Vrouwen 1996 Lx	V nog in leven op 60 jaar	Lft	Mannen 1996 Lx	M nog in leven op 65 jaar	Vrouwen 1996 Lx	V nog in leven op 60 jaar
0	1000000	80,32%	1000000	92,57%	51	926967	86,65%	959468	96,48%
1	995283	80,70%	996265	92,92%	52	922020	87,11%	956301	96,80%
2	994076	80,80%	995357	93,00%	53	915947	87,69%	953075	97,13%
3	993725	80,83%	995004	93,04%	54	909520	88,31%	949981	97,45%
4	993484	80,85%	994802	93,06%	55	903015	88,95%	946933	97,76%
5	993205	80,87%	994721	93,06%	56	896164	89,63%	942811	98,19%
6	993113	80,88%	994545	93,08%	57	888919	90,36%	938778	98,61%
7	992867	80,90%	994448	93,09%	58	881083	91,16%	934689	99,04%
8	992710	80,91%	994333	93,10%	59	872758	92,03%	930209	99,52%
9	992536	80,92%	994200	93,11%	60	863920	92,97%	925725	100,00%
10	992327	80,94%	994149	93,12%	61	854165	94,03%	920461	
11	992117	80,96%	993927	93,14%	62	842868	95,29%	914720	
12	992001	80,97%	993734	93,16%	63	830905	96,67%	908739	
13	991803	80,98%	993596	93,17%	64	817430	98,26%	902535	
14	991543	81,01%	993442	93,18%	65	803203	100,00%	895489	
15	991290	81,03%	993275	93,20%	66	787709		888084	
16	990950	81,05%	993112	93,21%	67	770586		878899	
17	990484	81,09%	992838	93,24%	68	752514		869327	
18	989866	81,14%	992443	93,28%	69	732211		858912	
19	988856	81,23%	992164	93,30%	70	710243		848304	
20	987985	81,30%	991771	93,34%	71	687524		835495	
21	986937	81,38%	991326	93,38%	72	662216		821782	
22	985627	81,49%	990912	93,42%	73	636302		806239	
23	984189	81,61%	990516	93,46%	74	608746		789102	
24	982862	81,72%	990243	93,48%	75	579217		771002	
25	981676	81,82%	989939	93,51%	76	548462		749998	
26	980358	81,93%	989481	93,56%	77	516616		727330	
27	979405	82,01%	989108	93,59%	78	484153		702942	
28	978416	82,09%	988626	93,64%	79	447166		676614	
29	977125	82,20%	988104	93,69%	80	412160		648395	
30	975998	82,30%	987590	93,74%	81	376476		616175	
31	974896	82,39%	987136	93,78%	82	342180		581213	
32	973401	82,52%	986820	93,81%	83	306734		544221	
33	972177	82,62%	986300	93,86%	84	272192		507017	
34	971009	82,72%	985614	93,92%	85	237960		465321	
35	969766	82,82%	985003	93,98%	86	205135		422197	
36	968476	82,93%	984241	94,05%	87	174725		379715	
37	967212	83,04%	983301	94,14%	88	145808		336403	
38	965603	83,18%	982661	94,21%	89	120763		291109	
39	963910	83,33%	981842	94,28%	90	97114		249265	
40	962002	83,49%	980701	94,39%	91	76480		210734	
41	959882	83,68%	979448	94,51%	92	59933		174154	
42	957664	83,87%	978251	94,63%	93	44898		139866	
43	955226	84,09%	976724	94,78%	94	32838		110551	
44	952499	84,33%	975311	94,92%	95	23629		84416	
45	949515	84,59%	973436	95,10%	96	15771		63855	
46	946083	84,90%	971829	95,26%	97	10494		46915	
47	943087	85,17%	969635	95,47%	98	6888		32880	
48	939725	85,47%	967426	95,69%	99	4293		23564	
49	936249	85,79%	965030	95,93%					
50	931544	86,22%	962424	96,19%					

De kolommen «nog in leven op ...» stellen de lezer in staat de ondervergoeding vast te stellen die kan voortspuiten uit het gebruik van kapitalisatietafels die rekening houden met de overlijdenskansen.

Voorbeeld: op

991771

vrouwen van 20 jaar zijn er nog

925 725

in leven op 60 jaar, d.w.z.

93,34%

93% van de vrouwen van 20 jaar, wier financieel verlies gekapitaliseerd wordt, rekening houdende met hun sterftekansen, zijn ondervergoed: het toegekende kapitaal is uitgeput vóór de leeftijd van 60 jaar.

Gemiddelde Levensduur 1996												
Mediaanlevensduur = levensduur die 50% individuen van leeftijd x zullen bereiken							Levensverwachting = gemiddelde van alle nog te leven jaren van alle individuen van leeftijd x					
Lft	M	V	Lft	M	V		Lft	M	V	Lft	M	V
0	77,51	84,17	51	27,56	33,65		0	74,34	81,01	51	26,50	31,99
1	76,58	83,21	52	26,63	32,69		1	73,69	80,32	52	25,64	31,10
2	75,60	82,22	53	25,71	31,73		2	72,78	79,39	53	24,80	30,20
3	74,61	81,23	54	24,79	30,77		3	71,80	78,42	54	23,98	29,30
4	73,61	80,23	55	23,88	29,80		4	70,82	77,43	55	23,15	28,39
5	72,62	79,23	56	22,98	28,85		5	69,84	76,44	56	22,32	27,51
6	71,62	78,23	57	22,08	27,90		6	68,85	75,45	57	21,50	26,63
7	70,62	77,23	58	21,19	26,95		7	67,86	74,46	58	20,68	25,74
8	69,62	76,24	59	20,31	26,01		8	66,87	73,47	59	19,88	24,87
9	68,63	75,24	60	19,43	25,06		9	65,89	72,48	60	19,07	23,98
10	67,63	74,24	61	18,57	24,12		10	64,90	71,48	61	18,29	23,12
11	66,63	73,24	62	17,74	23,18		11	63,91	70,50	62	17,52	22,26
12	65,64	72,24	63	16,91	22,25		12	62,92	69,51	63	16,77	21,40
13	64,64	71,25	64	16,10	21,33		13	61,93	68,52	64	16,04	20,55
14	63,64	70,25	65	15,30	20,41		14	60,95	67,53	65	15,31	19,70
15	62,65	69,25	66	14,51	19,49		15	59,97	66,54	66	14,60	18,86
16	61,65	68,25	67	13,75	18,60		16	58,99	65,55	67	13,92	18,06
17	60,66	67,25	68	13,01	17,71		17	58,01	64,57	68	13,24	17,25
18	59,67	66,26	69	12,30	16,83		18	57,05	63,60	69	12,59	16,45
19	58,68	65,26	70	11,62	15,95		19	56,11	62,61	70	11,97	15,65
20	57,70	64,27	71	10,95	15,10		20	55,16	61,64	71	11,35	14,88
21	56,71	63,27	72	10,31	14,27		21	54,21	60,67	72	10,76	14,13
22	55,73	62,28	73	9,68	13,45		22	53,29	59,69	73	10,18	13,39
23	54,76	61,28	74	9,07	12,65		23	52,36	58,72	74	9,62	12,67
24	53,78	60,29	75	8,50	11,86		24	51,43	57,73	75	9,08	11,95
25	52,79	59,29	76	7,94	11,11		25	50,49	56,75	76	8,56	11,27
26	51,81	58,29	77	7,41	10,37		26	49,56	55,78	77	8,06	10,61
27	50,83	57,30	78	6,88	9,65		27	48,61	54,80	78	7,57	9,96
28	49,84	56,30	79	6,44	8,96		28	47,66	53,82	79	7,15	9,33
29	48,86	55,31	80	5,97	8,27		29	46,72	52,85	80	6,72	8,71
30	47,88	54,32	81	5,56	7,63		30	45,77	51,88	81	6,30	8,14
31	46,90	53,32	82	5,13	7,01		31	44,82	50,90	82	5,89	7,60
32	45,92	52,33	83	4,74	6,45		32	43,89	49,92	83	5,51	7,08
33	44,94	51,33	84	4,39	5,90		33	42,95	48,94	84	5,14	6,57
34	43,96	50,34	85	4,08	5,43		34	42,00	47,98	85	4,81	6,11
35	42,98	49,35	86	3,77	4,99		35	41,05	47,01	86	4,50	5,68
36	42,00	48,36	87	3,47	4,57		36	40,11	46,04	87	4,20	5,26
37	41,01	47,37	88	3,22	4,17		37	39,16	45,09	88	3,93	4,88
38	40,04	46,38	89	2,97	3,83		38	38,22	44,12	89	3,64	4,56
39	39,06	45,39	90	2,76	3,52		39	37,29	43,15	90	3,41	4,24
40	38,09	44,40	91	2,55	3,20		40	36,36	42,20	91	3,20	3,93
41	37,11	43,41	92	2,31	2,90		41	35,44	41,26	92	2,94	3,64
42	36,14	42,43	93	2,15	2,70		42	34,52	40,31	93	2,76	3,42
43	35,18	41,45	94	1,92	2,51		43	33,61	39,37	94	2,58	3,19
44	34,21	40,46	95	1,75	2,34		44	32,70	38,42	95	2,40	3,02
45	33,25	39,49	96	1,72	2,10		45	31,80	37,50	96	2,34	2,83
46	32,30	38,51	97	1,63	2,02		46	30,92	36,56	97	2,27	2,68
47	31,34	37,53	98	1,66	2,02		47	30,01	35,64	98	2,19	2,60
48	30,39	36,56	99	1,68	1,89		48	29,12	34,72	99	2,22	2,44
49	29,43	35,59					49	28,23	33,80	Bron: N.I.S.		
50	28,50	34,62					50	27,37	32,89	diskette TM96OUTP		

RECHTSPRAAK

ARBITRAGEHOF

17 DECEMBER 1997

Voorzitter: de h. Melchior

Rapporteurs: de hh. Henneuse en Bossuyt

Advocaten: mrs. Beernaert loco Bützler, Horemans, Verhoeven loco Moerman, Van Orshoven, Cahen loco Simont, Thiry, de Rode en Duquesne

Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – Verjaring – Schuldvorderingen ten laste van de Staat – Overheidsopdrachten

De bepalingen van art. 1, eerste lid, a) en b), van de wet van 6 februari 1970 betreffende de verjaring van schuldvorderingen ten laste of ten voordele van de Staat en de provinciën, en art. 100, eerste lid, 1° en 2°, van de bij K.B. van 17 juli 1991 gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit schenden de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet, in zoverre krachtens die bepalingen: a) een vordering van contractuele aansprakelijkheid tegen de Staat verjaart na verloop van vijf jaar en niet, volgens het gemene recht, na verloop van dertig jaar, b) het de taak van de schuldenaar is een dergelijke schuldvordering al dan niet te ordonnanceren, wat gevolgen heeft op de verjaring ervan.

Art. 1 van de wet van 6 februari 1970 betreffende de verjaring van schuldvorderingen ten laste of ten voordele van de Staat en de provinciën schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet, in zoverre die bepaling de schadevergoedingsschuldvorderingen van een aannemer die voortvloeien uit een overeenkomst, opdracht of aanbesteding aangegaan met de Staat onderwerpt aan de vijfjarige verjaring, terwijl diezelfde schadevergoedingsschuldvorderingen onderworpen zijn aan de dertigjarige verjaring wanneer de opdrachtgever een particulier is.

Art. 2 van diezelfde wet schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet, doordat die bepaling de schuldvorderingen (van de particulieren op de Staat) waarvan de termijn van de oorspronkelijke verjaring overeenkomstig het voormelde art. 2 werd gestuit, onderwerpt aan een nieuwe verjaringstermijn van vijf jaar, terwijl, wanneer de verjaringstermijn van een schuldvordering ten voordele van de Staat wordt gestuit, een nieuwe termijn van dertig jaar begint te lopen met toepassing van art. 7, § 2, van de voormelde wet.

Arrest nr. 75/97

Onderwerp van de prejudiciële vragen

Bij arrest van 10 oktober 1996 heeft het Hof van Cassatie de volgende prejudiciële vraag gesteld:

«Schenden de artikelen 1, eerste lid, a en b, van de wet van 6 februari 1970 betreffende de verjaring van schuldvorderingen ten laste of ten voordele van de Staat en de provinciën, en 100, eerste lid, 1° en 2°, van de bij K.B. van 17 juli 1991 gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre krachtens die bepalingen: a) een aansprakelijkheidsvordering tegen de Staat verjaart na verloop van vijf jaar en niet, volgens het gemene recht, na verloop van dertig jaar, b) het de

taak van de schuldenaar is een dergelijke schuldvordering al dan niet te ordonnanceren, wat gevolgen heeft op de verjaring ervan?»

Bij arrest van 28 januari 1997 heeft het Hof van Beroep te Bergen de volgende prejudiciële vragen gesteld:

«Schendt art. 1 van de wet van 6 februari 1970 betreffende de verjaring van schuldvorderingen ten laste of ten voordele van de Staat en de provinciën de artikelen 10 en 11 van de gecoördineerde Grondwet, in zoverre die bepaling de schadevergoedingsschuldvorderingen van een aannemer die voortvloeien uit een overeenkomst, opdracht of aanbesteding aangegaan met de Staat, onderwerpt aan de vijfjarige verjaring, terwijl diezelfde schadevergoedingsschuldvorderingen onderworpen zijn aan de dertigjarige verjaring wanneer de opdrachtgever een particulier is?

Schendt art. 2 van diezelfde wet de artikelen 10 en 11 van de gecoördineerde Grondwet, doordat die bepaling de schuldvorderingen (van de particulieren op de Staat) waarvan de termijn van de oorspronkelijke verjaring overeenkomstig het voormelde art. 2 werd gestuit, onderwerpt aan een nieuwe verjaringstermijn van vijf jaar, terwijl, wanneer de verjaringstermijn van een schuldvordering ten voordele van de Staat wordt gestuit, een nieuwe termijn van dertig jaar begint te lopen met toepassing van art. 7, § 2, van de voormelde wet?»

In rechte

(...)

B.1.1. De prejudiciële vragen hebben betrekking op de artikelen 1 en 2 van de wet van 6 februari 1970 betreffende de verjaring van schuldvorderingen ten laste of ten voordele van de Staat en de provinciën.

Art. 1 van die wet bepaalt:

«Verjaard en bepaald vervallen ten voordele van de Staat zijn, onverminderd de vervallenverklaringen uitgesproken door andere wettelijke, reglementaire of terzake overeengekomen bepalingen:

a) de schuldvorderingen, waarvan de op wettelijke of reglementaire wijze bepaalde overlegging niet geschiedde binnen een termijn van vijf jaar te rekenen vanaf de eerste januari van het begrotingsjaar in de loop waarvan zij ontstonden;

b) de schuldvorderingen, die, hoewel ze werden overgelegd binnen de onder letter a bedoelde termijn, door de Ministers niet werden geordonnanceerd binnen een termijn van vijf jaar te rekenen vanaf de eerste januari van het jaar gedurende hetwelk ze werden overgelegd;

c) alle andere schuldvorderingen, die niet werden geordonnanceerd binnen een termijn van tien jaar te rekenen vanaf de eerste januari van het jaar van hun ontstaan.

De schuldvorderingen die voortkomen uit vonnissen blijven evenwel onderworpen aan de dertigjarige verjaring; zij dienen te worden uitbetaald door de zorg van de Deposito- en Consignatiekas».

Enkel de *litterae* a) en b) van het eerste lid van dat art. 1 worden bedoeld in de prejudiciële vragen; dat art. 1 vormt art. 100 van de wetten op de Rijkscomptabiliteit, gecoördineerd bij K.B. van 17 juli 1991.

Art. 2 van de wet van 6 februari 1970 bepaalt:

«De verjaring wordt gestuit door een gerechtsdeurwaardersexploot, alsook door een schulderkenning door de Staat.

Het instellen van een rechtsvordering schorst de verjaring totdat een definitieve beslissing is gewezen.»

Die bepaling vormt art. 101 van de voormelde wetten op de Rijkscomptabiliteit, gecoördineerd bij K.B. van 17 juli 1991.

B.1.2. De tweede prejudiciële vraag in de zaak met rolnummer 1045 vermeldt tevens art. 7, § 2, van de wet van 6 februari 1970. Dat art. 7 bepaalt:

«§ 1. Inzake wedden, pensioenen, voorschotten daarop en vergoedingen of uitkeringen, die een toebehoren van de wedden of pensioenen vormen of ermede gelijkstaan, zijn de door de Staat ten onrechte uitbetaalde sommen voorgoed vervallen aan hen die ze hebben ontvangen, als de terugbetaling daarvan niet gevraagd werd binnen een termijn van vijf jaar te rekenen van de eerste januari van het jaar van de betaling.

De in het eerste lid vastgestelde termijn wordt tot dertig jaar opgevoerd, wanneer de onverschuldigde sommen werden verkregen door bedrieglijke handelingen of door valse of welbewust onvolledige verklaringen.

§ 2. Om geldig te zijn, moet deze vraag tot terugbetaling ter kennis van de schuldenaar gebracht worden bij een ter post aangetekend schrijven met vermelding van:

1° het totale bedrag van de teruggevraagde som met, per jaar, de opgave van de ten onrechte uitgevoerde betalingen;

2° de bepalingen in strijd waarmee de betalingen werden gedaan.

Te rekenen vanaf de afgifte van de aangetekende brief kan terugvordering van het niet verschuldigde gedurende dertig jaar worden vervolgd.

§ 3. Geen verhaal kan worden genomen op de ordonnateur of op de rekenplichtige, die verantwoordelijk zijn voor een ten onrechte uitgevoerde betaling, waarvan de terugvordering onmogelijk is geworden krachtens de voorafgaande bepalingen.»

B.2.1. In hun geheel beschouwd, wordt in de prejudiciële vragen aan het Hof de vraag gesteld of drie verschillen in behandeling die zouden voortvloeien uit de wet van 6 februari 1970 bestaanbaar zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet:

- de verjaring na vijf jaar van de schuldvorderingen ten laste van de Staat, in tegenstelling tot de verjaring, in beginsel, na dertig jaar voor de schuldvorderingen ten laste van particulieren (art. 1, eerste lid, a);

- in het geval waarin de oorspronkelijke verjaringstermijn is gestuit, de opening van een nieuwe verjaringstermijn van vijf jaar voor de schuldvorderingen ten laste van de Staat, terwijl die termijn dertig jaar bedraagt wat betreft de schuldvorderingen die de Staat heeft ten laste van particulieren (artt. 2 en 7, § 2, tweede lid);

- de aan de Staat, als schuldenaar, verleende mogelijkheid om zijn schulden te laten verjaren door ze niet te ordonnanceren, een mogelijkheid waarover de andere schuldenaars niet beschikken (art. 1, eerste lid, b).

B.2.2. Bovendien volgt uit de aan de verwijzende rechters voorgelegde geschillen en, wat de zaak met rolnummer 1045 betreft, uit de prejudiciële vragen zelf, dat de hiervoor vermelde verschillen in behandeling slechts aan de toetsing

van het Hof worden onderworpen in zoverre zij de schuldvorderingen tot schadeloosstelling betreffen die ten laste van de Staat uit de uitvoering van overheidsopdrachten voortvloeien. Het Hof zal bijgevolg slechts de grondwettigheid van de betwiste bepalingen onderzoeken in zoverre zij de Staat, in zijn hoedanigheid van schuldenaar, ten aanzien van de andere schuldenaars zouden bevoordelen en slechts in zoverre zij die schuldvorderingen tot schadeloosstelling betreffen.

B.3. Al moet de Staat weliswaar het algemeen belang dienen, terwijl de particulieren zich mogen laten leiden door hun persoonlijke belangen, niettemin kan hij als schuldenaar in zijn contractuele betrekkingen inzake werken, leveringen en diensten worden vergeleken met de particulieren.

Ten aanzien van het eerste verschil in behandeling

B.4. Hoewel art. 2262 B.W. de verjaringstermijn van zowel de zakelijke als de persoonlijke rechtsvorderingen op dertig jaar vaststelt, zijn vele ervan inzake overeenkomsten aan een kortere verjaringstermijn onderworpen.

Uit het geheel van de bepalingen waarbij verjaringstermijnen worden vastgesteld, blijkt dat de wetgever het nodig heeft geoordeeld om, voor een groot aantal overeenkomsten die in diverse sectoren van het economisch en maatschappelijk leven gangbaar zijn, te voorzien in verjaringstermijnen die voorkomen dat tussen de partijen geschillen rijzen lang nadat de contractuele relatie in het raam waarvan de verbintenissen zijn ontstaan, een einde heeft genomen. In dat perspectief blijkt een evolutie van de draagwijdte van de dertigjarige verjaring: deze is niet meer zozeer de wettelijke uitdrukking van hetgeen het algemeen belang in de meeste gevallen vereist, dan wel een regel van residuaire aard.

B.5. Door de termijn waarbinnen de vorderingen gericht tegen de Staat moeten worden ingesteld aan de vijfjarige verjaring te onderwerpen, heeft de wetgever een maatregel genomen die in verband staat met het wettig nagestreefde doel dat erin bestaat de rekeningen van de Staat binnen een redelijke termijn af te sluiten. Er werd immers geoordeeld dat een dergelijke maatregel noodzakelijk was omdat de Staat op een bepaald ogenblik zijn rekeningen moet kunnen afsluiten: het is een verjaring van openbare orde en noodzakelijk in het licht van een goede comptabiliteit (*Pasin.*, 1846, p. 287).

Tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 6 februari 1970 werd herbevestigd dat «de Staat, die jaarlijks meer dan 150 miljard uitgeeft en met het bestuursapparaat werkt dat log, ingewikkeld, en dan nog overstelpt is met documenten en archiefstukken, [...] wel een debiteur van heel bijzondere aard» is en dat «het wegens orderedenen geboden [is] zo spoedig mogelijk een einde te maken aan eisen die hun oorsprong vinden in achterstallige zaken» (*Gedr. St., Kamer*, 1964-1965, nr. 971/1, p. 2; *Gedr. St., Senaat*, 1966-1967, nr. 126, p. 4).

B.6. In zijn arrest nr. 32/96 heeft het Hof geoordeeld dat de maatregel niet redelijkerwijze verantwoord was ten aanzien van de schulden van de Staat ontstaan uit het nadeel dat aan eigendommen is berokkend door werken die door de Staat werden uitgevoerd, buiten elke contractuele verbintenis met de benadeelde persoon, aangezien een dergelijk nadeel pas aan de oppervlakte kan komen talrijke jaren nadat de werken werden uitgevoerd. Dezelfde redenering is

niet relevant ten aanzien van de vorderingen waarin de Staat tegenover zijn wederpartijen is geplaatst inzake overheidsopdrachten. Dergelijke geschillen ontstaan immers uit de niet-uitvoering of de slechte uitvoering van overeenkomsten die de wederpartijen uit vrije wil hebben ondertekend met de Staat en waarvan de clausules de partijen inlichten over de aard, de draagwijdte en de omvang van hun verplichtingen.

B.7. Door dergelijke vorderingen aan de vijfjarige verjaring te onderwerpen, heeft de wetgever een maatregel genomen die niet onevenredig is ten aanzien van het door hem nagestreefde doel.

De in het geding zijnde norm is niet discriminerend.

Ten aanzien van het tweede verschil in behandeling

B.8. Art. 7 van de wet van 6 februari 1970 beoogt het bijzondere geval waarin sommen onterecht zijn uitbetaald inzake wedden, pensioenen, vergoedingen of uitkeringen die een toebehoren van de wedden of pensioenen vormen of ermee gelijkstaan. Door te bepalen dat de verjaring van de vorderingen tot terugbetaling van die sommen vijf jaar bedraagt (§ 1), maar dat die termijn op dertig jaar wordt gebracht zodra de Staat een vraag tot terugbetaling bij een ter post aangezekende brief heeft verstuurd (§ 2, tweede lid), heeft de wetgever op die vorderingen de termijn toegepast die op algemene wijze van toepassing is inzake de terugvordering van het niet-verschuldigde. Het is niet relevant dergelijke vorderingen te vergelijken met die welke bij art. 2 van de wet worden geregeld.

Overigens komt het er niet op aan de rechtsposities te vergelijken tussen de Staat als schuldeiser en de Staat als schuldenaar, maar de rechtsposities van de Staat als schuldeiser met die van andere schuldeisers.

Ten aanzien van het derde verschil in behandeling

B.9. Wat de mogelijkheid betreft die de Staat zou hebben om zijn schulden te laten verjaren door ze niet te ordonnanceren, moet erop worden gewezen dat de gewraakte wettelijke bepaling de schuldeisers van de Staat erop wijst dat de verjaring van de schuldvorderingen die werden overgelegd binnen de wettelijke termijn enkel worden gestuit, indien de schuldvorderingen werden geordonnanceerd binnen een termijn van vijf jaar te rekenen vanaf de eerste januari van het jaar gedurende hetwelk ze werden overgelegd. In geval van een tijdige ordonnanciering, is de schuldeiser, bij ontstentenis van betaling, ontslagen van de verplichting de verjaring te stuiten door middel van een deurwaarders-exploit of het geschil voor de rechtbanken te brengen. Immers, de ordonnanciering, administratieve daad gesteld door een welbepaalde overheid, waarvan de datum zeker is en door het Rekenhof te controleren, onderbreekt de verjaringstermijn. De gewraakte wettelijke bepaling is dus geenszins een potestatieve bepaling die de schuldeiser afhankelijk maakt van een discretionair optreden van de Staat als schuldenaar, maar een bepaling die verduidelijkt wanneer de schuldeiser in rechte moet optreden om de betaling van zijn schuldvordering te eisen en de verjaring van zijn schuldvordering te beletten.

De maatregel waarin art. 1, § 1, voorziet, kan dus niet als discriminerend worden beschouwd.

B.10. De aan het Hof gestelde vragen dienen ontkennend te worden beantwoord.

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 26 MEI 1997

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: de h. Verheyden

Openbaar ministerie: de h. Leclercq

Advocaat: mr. Bützler

Arbeidsovereenkomst – Werkman – Arbeidsongeschiktheid van meer dan zes maanden – Werkgever – Beëindiging met vergoeding – Opzegging – Wettigheid

Art. 58 Arbeidsovereenkomstenwet bepaalt dat, als de uitvoering van de overeenkomst sedert meer dan zes maanden is geschorst wegens arbeidsongeschiktheid van de werkman, de werkgever de overeenkomst kan beëindigen mits hij de werkman een vergoeding betaalt overeenstemmend met de opzeggingstermijn of met het nog te lopen gedeelte ervan. Die bepaling verbiedt de werkgever niet de overeenkomst met een opzegging te beëindigen, daar de opzeggingstermijn niet loopt tijdens de schorsing.

N.V. C. t/ R.

Gelet op het bestreden arrest, op 13 december 1995 gewezen door het Arbeidshof te Brussel;

...

Overwegende dat luidens artikel 58, eerste lid, van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, als de uitvoering van de overeenkomst sinds meer dan zes maanden is geschorst wegens ongeval of ziekte, de werkgever de overeenkomst kan beëindigen, mits hij de werkman een vergoeding betaalt die overeenstemt hetzij met de duur van de opzeggingstermijn, hetzij met het nog te lopen gedeelte van die termijn;

Dat die bepaling evenwel de werkgever niet verbiedt om een overeenkomst waarvan de uitvoering sinds meer dan zes maanden is geschorst, met een opzegging, te beëindigen, daar de opzeggingstermijn overeenkomstig artikel 38, § 2, van die wet niet loopt tijdens de schorsing;

Dat het arrest, nu het beslist dat het ontslag van een werknemer die al meer dan zes maanden arbeidsongeschikt is enkel kan geschieden mits de bij artikel 58 van voornoemde wet bepaalde vergoeding wordt betaald, de in het middel aangegeven bepalingen schendt;

...

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 9 DECEMBER 1997

Voorzitter: de h. D'Haenens

Rapporteur: de h. Holsters

Openbaar ministerie: de h. Bresseleers

Advocaat: mr. Bützler

Rechten van de mens – Redelijke termijn – Verval van strafvordering

1. Noch de art. 6.1 van het E.V.R.M. en 14.3, aanvang en c, van het I.V.B.P.R., noch enige andere wettelijke bepaling geven

aan welke gevolgen de feitenrechter dient te verbinden aan de door hem bij het onderzoek van de strafvordering vastgestelde buitensporige vertraging of overschrijding van de redelijke termijn. Inzonderheid bepalen de vermelde verdragen niet dat de sanctie wegens die overschrijding het verval van de strafvordering is.

2. Wanneer de strafrechter regelmatig vaststelt dat de redelijke termijn overschreden is, mag hij de strafvordering niet onontvankelijk of vervallen verklaren op deze grond. In voorkomend geval kan hij de straf tot het wettelijke minimum terugbrengen en kan hij zelfs volstaan met een schuldigverklaring.

Vander S. t/ V.

Conclusie van de advocaat-generaal Bresseleers

Het cassatieberoep stelt de vraag aan de orde naar het rechtsgevolg dat moet worden verbonden aan de vaststelling van de feitenrechters dat bij het bepalen van de gegrondheid van de tegen de verweerster ingestelde strafvervolgung de redelijke termijn waarvan sprake in art. 6.1. E.V.R.M. werd geschonden, en zij niet werd berecht zonder onredelijke vertraging zoals vereist door art. 14.3, aanhef en onder c, I.V.B.P.R.

Het arrest van het Hof van 1 februari 1994¹ heeft de appèlrechters blijkbaar niet kunnen overtuigen dat zij hoe dan ook gehouden zijn alle gegevens van de zaak in acht te nemen door uitspraak te doen over de grond van de zaak, dat zij m.a.w. verplicht zijn de gegrondheid van de aangevoerde tenlasteleggingen te onderzoeken. In overeenstemming met de grote meerderheid van de rechtsleer² zijn zij van oordeel dat de rechter die vaststelt dat de redelijke termijn is overschreden de mogelijkheid heeft, in uitzonderlijke omstandigheden, het verval van de strafvordering uit te spreken of vast te stellen dat de strafvordering niet (meer) onontvankelijk is, zonder te moeten onderzoeken of de tenlasteleggingen bewezen voorkomen.

Uit de rechtspraak van het Hof kan echter niet worden afgeleid dat het overschrijden van de redelijke termijn een dergelijke beslissing naar recht kan verantwoorden. In zijn ar-

rest van 27 mei 1992³ heeft het Hof zijn principieel standpunt dienaangaande herhaald: 1) het is de plicht van de vonnisgerechten om in het licht van de gegevens van iedere zaak afzonderlijk te oordelen of de zaak binnen een redelijke termijn is behandeld en om, in ontkennend geval, de mogelijke gevolgen daarvan te bepalen; 2) noch art. 6.1. E.V.R.M., noch enige andere bepaling van dat verdrag of van de nationale wet wijst de gevolgen aan die de feitenrechter moet verbinden aan de door hem vastgestelde overschrijding van de redelijke termijn voor de behandeling van de zaak; het verdrag bepaalt niet dat die overschrijding de niet-ontvankelijkheid van de vervolgingen tot gevolg heeft; 3) die gevolgen moeten worden beoordeeld in het licht van de bewijslevering enerzijds en in verband met het aan die feiten te verbinden strafgevolg anderzijds.

Ik laat het aspect «teloorgaan van het bewijs» verder ter zijde, om uitsluitend aandacht te besteden aan de grenzen van het strafgevolg, met name wat de vermindering van de straf betreft en het verval van de strafvordering.

De concrete toetsing die het Hof in het arrest van 27 mei 1992 verricht laat zeer weinig ruimte voor de niet-ontvankelijkheid. De appèlrechters hadden vastgesteld dat de zaak niet binnen een redelijke termijn was behandeld, aangezien na de beroepen beslissing meer dan drie jaar is gewacht met het bepalen van de rechtsdag in hoger beroep. Het Hof oordeelde dat de vervallenverklaring van de strafvordering niet naar recht werd verantwoord, ook niet door de rechtsoverweging dat een te late sociale sanctie in combinatie met die welke het gevolg is van het feit dat een strafvordering zonder dwingende reden eigen aan de zaak onberecht is gebleven en van de daarmee gepaard gaande angsten, buiten verhouding zou staan tot de ernst van de ten laste gelegde feiten.

Het Hof bleef daarmee in de lijn van de vroegere rechtspraak. Het arrest van 22 oktober 1986⁴ had reeds impliciet maar ondubbelzinnig de suggestie van procureur-generaal J.E. Krings weersproken, die in zijn conclusie had aangevoerd dat, wanneer de redelijke termijn was overschreden, het hof van assisen, zonder de jury, zich had uit te spreken over de onontvankelijkheid van de strafvervolgung;⁵ het Hof oordeelde dat het aan de jury was om het teloorgaan van de bewijzen te beoordelen.

Het arrest van 18 november 1986⁶ besliste daarenboven dat de draagwijdte van art. 6.1. E.V.R.M. wordt miskend door de rechter die uit de vaststelling dat de voor de behandeling van de zaak redelijke termijn werd overschreden afleidt dat de strafvordering niet meer toelaatbaar «moet» worden verklaard.

³ Arr.Cass., 1991-92, nr. 508.

⁴ Arr.Cass., 1986-87, nr. 117.

⁵ Bull. en Pas., 1987, I, 244.

⁶ Arr.Cass., 1986-87, nr. 174. Sommige auteurs verwijzen naar dit arrest tot staving van hun stelling dat het Hof niet aanvaardt dat uit het overschrijden van de redelijke termijn de onontvankelijkheid van de strafvordering kan worden afgeleid. (VELU, J., en ERGEC, R., v° *Convention européenne des droits de l'homme*, R.P.D.B., Compl. VII, nr. 529; DECLERCO, R., *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Antwerpen, Kluwer, 1994, nr. 1108).

¹ Arr.Cass., 1994, nr. 62.

² LAMBRECHTS, F., «De achterstand in gerechtszaken en de rechten van de mens», *R.W.*, 1984-85, 791; DEFOURNY, P., «L'article 6 de la convention européenne des droits de l'homme et des libertés fondamentales et le délai raisonnable, un argument... déraisonnable?», *J.L.M.B.*, 1987, 7; CAEYMAEX, J., «Observations», *J.L.M.B.*, 1987, 1022; LEMMENS, P., «De invloed van het Europees verdrag over de rechten van de mens op bepaalde aspecten van de strafprocedures in België», *R.W.*, 1988-89, (793), 807, nr. 40; DE NAUW, A. en VANDEBOTERMET, M., «De gevolgen van de overschrijding van de 'redelijke termijn' van artikel 6.1. E.V.R.M.», *R.W.*, 1988-89, 1281; DE SWAEF, M., «De redelijke verjaringstermijn», in *Liber Amicorum M. Châtel*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 117; MASSET, A., «La sanction, en procédure pénale, du dépassement du 'délai raisonnable' de l'article 6, paragraphe premier, de la Convention européenne des droits de l'Homme», *J.L.M.B.*, 1992, 782 en 984; VERSTRAETEN, R., *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1994, 366; TRAEST, Ph., «Einde van de onontvankelijkheidssanctie bij overschrijding van de redelijke termijn?», *T.G.R.*, 1994, 126; ARNOU, L., «Is er nog toekomst voor de onontvankelijkheid van de strafvordering als sanctie van het overschrijden van de redelijke termijn in strafzaken?», *A.J.T.*, 1995-96, 548.

Ten slotte kan ik ook verwijzen naar het arrest van 1 februari 1994,⁷ dat beklemtoont dat de feitenrechter alle gegevens van de zaak moet beoordelen door uitspraak te doen over de grond van de zaak, en dat hij deze verplichting miskent door uit de omstandigheid dat bewijzen à décharge kunnen zijn teloorgaan ingevolge de abnormale duur van de rechtspleging, af te leiden dat de strafvordering ontoelaatbaar is.

Ik meen te mogen besluiten dat het Hof niet alleen steeds van oordeel is geweest dat het onderzoek of de redelijke termijn is overschreden de feitenrechter verplicht om van alle gegevens van de zaak kennis te nemen,⁸ maar ook dat de sanctie die aan het overschrijden van de redelijke termijn dient te worden verbonden, van materieelrechtelijke en niet van procedurele aard is.

Het valt niet te ontkennen dat er ernstige argumenten bestaan ten gunste van de opvatting dat het overschrijden van de redelijke termijn, tenminste in extreme gevallen, met het verval van de strafvordering moet kunnen beteugeld worden.⁹

Zo is het duidelijk dat de formele vaststelling van het verval onmiddellijk een einde maakt aan de strafvordering, zonder de voortdurende toevoeging van leed door de verdere behandeling van de zaak zelf, en onbetwist meer het voorkomen heeft van een sanctie voor het ongerechtvaardigd stilleggen van de vervolging.

Ik heb er reeds op gewezen dat naar mijn mening de beoordeling of de redelijke termijn al dan niet is overschreden niet kan geschieden door louter de chronologie van het onderzoek en de vervolging te analyseren: de rechter moet ook inhoudelijk kennisnemen van de feiten en van het onderzoek, om de ingewikkeldheid ervan en de houding van de verdachte (in zekere mate) en van de justitiële overheden te kunnen beoordelen, wat inhoudt dat hij ook oog heeft voor de beweegredenen die de onderzoekende of vervolgende magistraten zouden hebben aangezet om het onderzoek tijdelijk te laten rusten.¹⁰

Het recht op een snellerechtsbedeling is immers, ook in strafzaken, slechts een onderdeel van het meer algemene recht op een goede rechtsbedeling.¹¹ De goede rechtsbedeling vereist ook oog te hebben voor het belang van de normhandhaving en voor het belang van de benadeelde.

De vaststelling door de rechter dat de redelijke termijn is overschreden zal veelal, en terecht, worden ervaren als teken van het falen van «het gerecht». Wanneer die vaststelling dan nog leidt tot de vervallenverklaring van de strafvor-

dering wordt a.h.w. een tekortkoming toegevoegd, namelijk de weigering van de rechter om de schuld van de beklaagde te onderzoeken en daarover te oordelen. Ik denk dat het, in de hypothese dat de redelijke termijn werd overschreden, minder schokkend is voor het rechtsgevoel wanneer de rechter uitspraak doet over de strafbaarheid van de ten laste gelegde feiten en de schuld van de beklaagde vaststelt, dan wanneer hij zich de bevoegdheid onttrekt strafbaarheid en schuld te onderzoeken.

De benadeelde heeft er zeker belang bij dat de rechter die vaststelt dat de redelijke termijn is overschreden, niet het verval van de strafvordering vermag vast te stellen, maar uitspraak moet doen over de zaak zelf. Tot vandaag is het inzicht van de benadeelde in het gerechtelijk onderzoek immers zeer beperkt, zoals ook zijn mogelijkheden om de afhandeling ervan te doen bespoedigen.

In de opvatting van degenen die in het miskennen van de redelijke termijn een reden van verval van de strafvordering zien, moet de strafrechter die het verval vaststelt, toch nog uitspraak doen over de vordering van de benadeelde, op voorwaarde dat die zich tijdig burgerlijke partij heeft gesteld.¹² Het gaat evenwel niet om een duidelijke toestand, aangezien 'tijdig' in sommige gevallen zal betekenen 'zelfs nadat de redelijke termijn is verstreken, maar vooraleer hij dermate is overschreden dat alleen nog het verval als sanctie kan worden uitgesproken'.¹³

Indien de feitenrechter het recht heeft de strafvordering vervallen te verklaren op grond van de vastgestelde extreme schending van de redelijke termijn, kan de benadeelde slechts zijn toevlucht nemen tot een zo vroeg mogelijke stelling als burgerlijke partij, nog tijdens het gerechtelijk onderzoek, ook al is zijn kennis nog zo onnauwkeurig en zijn standpunt in rechte wellicht niet terzake. Dit komt de belangen van de benadeelde en een efficiënt verloop van het strafproces niet ten goede.

Er is nog een bezwaar van principiële aard tegen het vervallen verklaren van de strafvordering: de rechtsgevolgen die worden verbonden aan de vaststelling dat de redelijke termijn is overschreden dienen principieel een rechtsherstel in te houden in de zin van art. 13 E.V.R.M.

Aldus komt een essentieel verschil ter sprake met de verjaring, die zonder onderscheid geldt voor elke beklaagde, schuldig of onschuldig. Bij de vaststelling van de verjaring is er, anders dan t.a.v. de miskennen van de redelijke termijn, wettelijk geen verplichting noch mogelijkheid om aan het aspect rechtsherstel enige aandacht te schenken.

T.a.v. de rechtsmiskennen die de beklaagde heeft geleden doordat de redelijke termijn werd overschreden, houdt de stopzetting van de strafvervolgning slechts herstel in als de beklaagde schuldig is.¹⁴

Wanneer de beklaagde onschuldig is, blijft hij na de vaststelling van het verval van de strafvordering wel van het vermoeden van onschuld genieten, maar daardoor wordt tegenover hem niets goedgeemaakt. Zijn «voordeel» bestaat er

⁷ Zie voetnoot 1.

⁸ Zie de in voetnoot 5 aangehaalde conclusie van procureur-generaal J.E. KRINGS, blz. 242; de exclusieve bevoegdheid van de feitenrechter werd door het Hof herhaaldelijk bevestigd, o.m. nog bij arrest van 4 juni 1996, *Arr. Cass.*, 1996, nr. 210.

⁹ Voor een genuanceerde uiteenzetting, zie DE NAUW, A. en VANDEBOTERMET, M., *o.c.*, 1289 tot 1291.

¹⁰ Rechtsoverweging nr. 38 van het op 12 oktober 1992 door het E.H.R.M. unaniem gewezen arrest inzake Boddaert (*Publ. Cour*, Série A, vol. 235-D). Vergelijk met het thans bestreden arrest, waaruit blijkt dat aan het «dadenloze intermezzo» een einde kwam toen het Openbaar Ministerie aan de onderzoeksrechter deed kennen dat het zinnens was de beide dossiers (brand en faillissementen) samen te vervolgen.

¹¹ *Ibid.*, rechtsoverweging nr. 39.

¹² DE SWAEF, *o.c.*, nr. 33; LEMMENS *o.c.*, nr. 41. Zie *Cass.*, 6 mei 1993, *Arr. Cass.*, 1993, nr. 225, 11°.

¹³ VERSTRAETEN, *o.c.*, nr. 1109.

¹⁴ DEDULLEN, X., MOSSERAY, W., en TILLEMANS, B., «Gevolgen van de overschrijding van de redelijke termijn voor de berechting in strafzaken», *Jura Falconis*, 1986-87, (111), 113.

slechts in dat de kans om veroordeeld te worden verdwenen is, terwijl hij, bijvoorbeeld in zaken die de publieke opinie hebben beroerd, er belang aan kan hechten dat zijn onschuld door de rechter wordt vastgesteld.

In dit verband verdient aandacht dat de auteurs die in het arrest Eckle van het E.H.R.M.¹⁵ lezen dat volgens dit Hof het stopzetten van de vervolgingen herstel van de schending van de redelijke termijn kan inhouden (r.o. 70), lijken voorbij te gaan aan de omstandigheid dat het Hof te Straatsburg vaststelt dat de stopzetting in die zaak geschiedde met instemming van de beklaagden (r.o. 94). De mogelijkheid om vervallenverklaring van de strafvordering te laten afhangen van de instemming van de beklaagde lijkt mij niet te verenigen met de beginselen van het Belgisch strafrecht.

Op grond van deze beschouwingen komt het mij voor dat er, terzake van de rechtsgevolgen die te verbinden zijn aan de vaststelling dat in een strafzaak de redelijke termijn is overschreden, geen reden is tot nuancering of verfijning van de rechtsregels zoals die in het verleden door het Hof zijn duidelijk gemaakt.

Bijgevolg lijkt het eerste middel gegrond, dat de eiser aanvoert tegen de beslissing van de appèlrechters dat de schending van de redelijke termijn in deze zaak zo flagrant en manifest is dat – voor zover de tenlasteleggingen na onderzoek bewezen mochten voorkomen – de minimumstraf zelfs met uitstel nog geen passend herstel zou vormen, de enige sanctie slechts het verval van de strafvordering kan zijn en de aan de strafvordering gekoppelde burgerlijke vorderingen eveneens vervallen dienen te worden verklaard. Mijn conclusie strekt derhalve tot vernietiging van het bestreden arrest.

Ik wil er echter nog op wijzen dat de feitelijke vaststelling van de appèlrechters ook tot een andere conclusie kan leiden.

Wanneer, na onderzoek van de feiten zelf, wordt vastgesteld dat de beklaagde het slachtoffer is van een zo belangrijke termijnoverschrijding dat de minimumstraf, zelfs met uitstel, geen passend herstel zou zijn, waarom zou, in dergelijk extreem geval, geen lagere straf kunnen worden opgelegd, of zelfs geen schuldigverklaring kunnen worden uitgesproken zonder straf?

Volgens de rechtspraak van het Hof dienen de gevolgen die de feitenrechter moet verbinden aan de door hem vastgestelde overschrijding van de redelijke termijn, eventueel te worden beoordeeld in verband met het aan die feiten te verbinden strafgevolg. Houdt deze stellingname niet in dat de rechter in uitzonderlijke gevallen een straf lager dan de wettelijke minimumstraf kan uitspreken?

Wat staat de strafrechter te doen die oordeelt, in een concreet geval, dat de beklaagde op grond van de ten laste gelegde feiten zou moeten worden gestraft met de minimumstraf met uitstel, maar die nog rekening dient te houden met de door hem vastgestelde overschrijding van de redelijke termijn?

Sluit uw rechtspraak niet in dat de rechter alsdan wettelijk¹⁶ de mogelijkheid heeft om een straf lager dan de minimumstraf uit te spreken, of om eventueel uitstel te verlenen, ook indien het krachtens art. 8, § 1, van de Probatiewet

niet meer mogelijk is?¹⁷ Houdt dit tevens niet in dat in de meest uitzonderlijke gevallen de rechter het recht heeft de schuldigverklaring uit te spreken zonder een straf op te leggen?¹⁸

Ik meen dat een dergelijke rechtsopvatting niet strijdig is met de rechtspraak van het E.H.R.M., inzonderheid m.b.t. het rechtsherstel en meer dan het door de appèlrechters uitgesproken verval van de strafvordering het belang dient dat de maatschappij heeft bij normhandhaving, en meer oog heeft voor de soms schrijnende noden van de benadeelde.

Arrest

Gelet op het bestreden arrest, op 4 maart 1996 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

Overwegende dat de appèlrechters oordelen dat de behandeling van de zaak buitensporige vertraging heeft opgelopen waardoor art. 14.3, aanvang en c, van het Internationaal Verdrag inzake de burgerrechten en de politieke rechten is geschonden, en dat de redelijke termijn bedoeld in art. 6.1 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden is overschreden, en op die gronden de tegen verweerster ingestelde strafvordering vervallen verklaren;

Overwegende dat zij hun beslissing laten steunen op de door hen vastgestelde schending van de vermelde verdragsbepalingen die zo flagrant en zo manifest is dat – voor zover de ten lasteleggingen na onderzoek bewezen mochten voorkomen – ook de minimumstraf, zelfs met uitstel, nog geen passend herstel zou vormen en dat de enige sanctie op de vastgestelde onregelmatigheid het verval van de strafvordering kan zijn;

Overwegende dat noch de artikelen 6.1 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en 14.3, aanvang en c, van het Internationaal Verdrag inzake de burgerrechten en de politieke rechten, noch enige andere wettelijke bepalingen aangeven welke gevolgen de feitenrechter dient te verbinden aan de door

¹⁷ *Contra* DE NAUW, A. en VANDEBOTERMET, M., o.c., 1291. De in hun voetnoot 85 vermelde arresten doen geen uitspraak over het antwoord op de vraag of het toepassen van art. 6.1. E.V.R.M. niet tot gevolg kan hebben dat uitstel van de tenuitvoerlegging van de straf wordt verleend aan de beklaagde die de voorwaarden niet vervult, een straf wordt uitgesproken die lager is dan het door de wet gestelde minimum, of zelfs een schuldigverklaring zonder strafoplegging. Wetsbepalingen die soortgelijke uitzonderingen mogelijk maken zijn o.m. art. 9 Drugwet, zoals vervangen bij art. 45 wet 11 juli 1994, waarvan sprake in voetnoot 18.

¹⁸ Zie LEMMENS, P., o.c., 807 *in fine*; die tekst werd geschreven vóór art. 65 Sw. werd vervangen door art. 45 van de wet van 11 juli 1994, dat, in omstandigheden die vreemd zijn aan de problematiek van de redelijke termijn, de mogelijkheid inhoudt dat de feitenrechter uitspraak doet over de schuldvraag en de beklaagde schuldig verklaart zonder bijkomend een straf te moeten opleggen. Vergelijk met Nederland, waar de schuldigverklaring zonder een straf of een maatregel op te leggen in plaats van het niet-ontvankelijk verklaren van de tuchtvordering een passende sanctie wordt geacht op het ernstig overschrijden van de redelijke termijn in tuchtzaken (H.R., 7 februari 1986, *N.J.*, 1986, nr. 791, met strijdige conclusie van de advocaat-generaal FRANX; VAN DER HORST, M., «Undue delay: niet-ontvankelijkheid O.M. of schuldigverklaring zonder strafoplegging?», *N.J.B.*, 1986, 963; conclusie van de advocaat-generaal ASSER bij H.R., 3 maart 1995, *N.J.*, 1995, nr. 414, in het bijzonder 1912-1913, en 1917, punt 6 van de noot van VAN WIJMEN).

¹⁵ E.H.R.M., 15 juli 1982, *Publ. Cour.*, Série A, vol. 51.

¹⁶ Op basis van de artikelen 6.1. en 13 E.V.R.M., met rechtstreekse werking in de interne rechtsorde.

hem bij het onderzoek van de strafvordering vastgestelde buitensporige vertraging of overschrijding van de redelijke termijn; dat inzonderheid de vermelde verdragen niet bepalen dat de sanctie wegens die overschrijding het verval van de strafvordering is;

Dat de feitenrechter, wanneer hij regelmatig vaststelt dat de redelijke termijn overschreden is, de strafvordering niet op deze grond onontvankelijk of vervallen mag verklaren; dat hij in voorkomend geval de straf tot het wettelijke minimum kan terugbrengen en zelfs kan volstaan met een schuldigverklaring;

Overwegende dat de appèlrechters, nu zij beslissen dat de met de strafvordering verbonden burgerlijke rechtsvorderingen vervallen moeten worden verklaard, omdat zij de gegrondheid van de telastleggingen niet kunnen onderzoeken, hun beslissing niet naar recht verantwoorden;

...

NOOT – Zie de eerder in dit nummer gepubliceerde bijdrage van J. ROZIE «Schuldigverklaring bij overschrijding van de redelijke termijn».

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e KAMER – 16 OKTOBER 1996

Voorzitter: de h. Van Orshoven

Raadsheren: de h. Vanderwegen en mevr. Mertens de Wilmars

Advocaten: mrs. Smeyers en De Roo loco Nelissen Grade

Bank – Bankrekening – Geblokkeerde rekening – Kwaliteitsrekening – Beslag

In het raam van een bouwgeschil stort de bouwheer het in betwisting staande bedrag op een 'geblokkeerde' rekening die wordt geopend op de gezamenlijke naam van de aannemer en de architect. Gelet op de strekking van de afspraken tussen de partijen geldt de bouwheer als gerechtigde van dit rekeningtegoed, zodat de bank die over een schuldvordering beschikt ten laste van de aannemer, de afgifte van de gelden niet kan verhinderen.

N.V. K. t/ B. en B.

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering van geïntimeerden ertoe strekt appellante te horen veroordelen tot «terugbetaling» van het bedrag van 744.195 frank dat op de rekening nr.... bij appellante was «geconsigneerd», vermeerderd met de interesten die dit bedrag had opgebracht en dit onder verbeurte van een dwangsom van 10.000 frank per dag vertraging, en tevens tot betaling van 100.000 frank schadevergoeding «wegens tergend en roekeloos gedrag»; dat geïntimeerden bovendien bij hun conclusies, neergelegd ter griffie van de rechtbank op 29 juni 1994, veroordeling van appellante tot betaling van interesten op de vervallen interesten hebben gevorderd;

Overwegende dat appellante voor de eerste rechter een tegenvordering heeft ingesteld die ertoe strekt geïntimeerden te horen veroordelen tot betaling van 50.000 frank schadevergoeding wegens tergend en roekeloos geding;

Overwegende dat de eerste rechter appellante onder verbeurte van een dwangsom van 10.000 frank per dag vertraging heeft veroordeeld «tot afgifte van het bedrag van 744.195

frank van rekening..., vermeerderd met de interesten sedert 19 september 1991»; dat hij de kapitalisatie van de interesten heeft toegestaan vanaf 29 juni 1994; dat hij de vordering tot schadevergoeding gegrond heeft verklaard ten belope van 75.000 frank; dat hij de terugvordering ongegrond heeft verklaard;

Overwegende dat appellante voor het Hof concludeert tot de afwijzing van de oorspronkelijke hoofdvordering; dat zij haar tegenvordering herneemt en het bedrag ervan opvoert tot 150.000 frank; dat zij tevens de veroordeling vordert van geïntimeerden tot terugbetaling van het bedrag van 846.415 frank dat zij in uitvoering van het bestreden vonnis heeft uitbetaald;

Overwegende dat geïntimeerden besluiten tot de bevestiging van het bestreden vonnis; dat zij bij wege van hun nieuwe vordering de veroordeling eisen van appellante tot betaling van 150.000 frank schadevergoeding wegens tergend en roekeloos beroep;

Over de feiten

Overwegende dat geïntimeerden, zonder daarin door appellante te worden tegengesproken, uiteenzetten dat zij met ene B.V.B.A. B. gevestigd te Haacht, een aannemingsovereenkomst hebben gesloten met het oog op het bouwen van een woning; dat zij verschillende grieven hadden m.b.t. de afwerking van het gebouw, zodat de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Leuven op hun verzoek een deskundigenonderzoek liet uitvoeren;

Overwegende dat eerste geïntimeerde enerzijds en H. B. zaakvoerder van B., en M. R. de architect van de woning, anderzijds, op 11 september 1991 volgend geschrift ondertekenden: «Ondergetekende wed. B. (...) verklaart dat zij bereid is het nog openstaande bedrag zijnde 744.194 frank (...) voor het optrekken van een woning gelegen te Sint-Agatha-Rode, te storten op een geblokkeerde rekening met als nummer (niet ingevuld) K. te Haacht, met als handtekeningdraggers de h. B. H. (...) en de h. R. (...)»;

Overwegende dat H. B. en M. R. op 13 september 1991 een gezamenlijke rekening nr. (...) openden bij appellante; dat eerste geïntimeerde op 19 september 1991 de som van 744.195 frank stortte op deze rekening.

Overwegende dat appellante van haar kant, eveneens zonder tegenspraak van geïntimeerden, uiteenzet dat zij tegenover B. over een vordering ten belope van 1.698.722 frank en 164.288 frank in hoofdsom beschikt;

Overwegende dat de B.V.B.A. B. bij vonnis van 8 september 1992 door de Rechtbank van Koophandel te Leuven werd veroordeeld «tot vrijgave en teruggave» aan huidige geïntimeerden van het bedrag van 744.195 frank in hoofdsom; dat, door gerechtsdeurwaarder D. aangesproken tot storting van dit bedrag, appellante antwoordde dat zij geen partij was bij het vonnis;

Overwegende dat B. en R. vervolgens bij vonnis van 4 februari 1993 door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Leuven werden veroordeeld «tot terugbetaling aan (huidige geïntimeerden) van de geconsigneerde gelden ten bedrage van 744.195 frank» in hoofdsom; dat huidige geïntimeerden bij datzelfde vonnis werden gemachtigd om «bij gebreke van (B. en R.) tot terugbetaling over te gaan binnen de drie dagen na de betekening van (het) vonnis, voormeld kapitaal en interesten op te halen bij de K. op rekening..., na eenvoudige

betekening van (het) vonnis door tussenkomst van een gerechtsdeurwaarder»; dat geïntimeerden dit vonnis op 2 maart 1993 aan B. en aan R. en op 9 en 10 maart 1993 aan huidige appellante lieten betekenen;

Overwegende dat appellante van haar kant op 12 januari 1993 vonnis verkreeg waarbij B. door de Rechtbank van Koophandel te Leuven werd veroordeeld om haar 500.000 frank te betalen als provisie; dat het B. bij dit vonnis werd toegelaten zich te kwijten met maandelijkse stortingen van 50.000 frank; dat dit vonnis op 9 maart 1993 aan B. werd betekend;

Overwegende dat geïntimeerden tevens, krachtens het vonnis van 4 maart 1993, uitvoerend beslag onder derden in handen van appellante lieten betekenen op 18 maart 1993; dat zij dit beslag op 22 maart 1993 aan R. en op 26 april 1993 aan B. lieten aanzeggen;

Overwegende dat appellante voordien reeds, op 9 december 1992, lastens B. bewarend beslag onder derden in eigen handen had laten betekenen ten belope van haar vorderingen van 1.698.722 frank en 164.288 frank, kosten en interesten inbegrepen;

Over de grond

Overwegende dat B. en R. bij het in kracht van gewijsde gegane vonnis van 4 februari 1993 werden veroordeeld om aan geïntimeerden 744.195 frank te betalen in hoofdsom; dat geïntimeerden bij hetzelfde vonnis werden gemachtigd dit bedrag zonodig bij appellante «op te halen» op rekening nr....; dat appellante deze uitspraak dient na te leven, ook al was zij geen partij ter zake;

Overwegende dat geïntimeerden thans vragen dat appellante, ditmaal als partij terzake, zou worden veroordeeld tot afgifte van het bedrag van die veroordeling; dat de huidige vordering er dus blijkbaar toe strekt aan geïntimeerden een uitvoerbare titel tegenover appellante te horen verlenen;

Overwegende dat de overeenkomst van 11 september 1994 werd gesloten op een ogenblik dat er nog geen veroordeling tussen geïntimeerden en B. was uitgesproken; dat er tussen geïntimeerden en B. betwisting bestond m.b.t. de afwerking van de woning;

Overwegende dat geïntimeerden dan ook geen enkele reden hadden om een betaling te verrichten, maar er enkel belang bij hadden B. aan te sporen zijn verplichtingen als aannemer volledig en correct uit te voeren; dat, gelet op de omstandigheden van de zaak, de storting van 19 september 1991 niet als een betaling, maar als een bewaargeving moet worden aangemerkt;

Overwegende dat derhalve, ook al hebben B. en R. met appellante door het openen van de depositorekening een overeenkomst van verbruiklening gesloten, eerste geïntimeerde en niet B. en R. schuldeiser is van appellante ten belope van het door haar gestorte bedrag; dat dit bedrag opeisbaar is geworden ingevolge de in kracht van gewijsde gegane uitspraak van 4 februari 1994 die door appellante moet nageleefd worden;

Overwegende dat de omstandigheid dat geïntimeerden gemeend hebben uitvoerend beslag onder derden te moeten leggen in handen van appellante, aan dit alles niet afdoet;

Overwegende dat het verweer van appellante met betrekking tot de beweerdde samenloop tussen dit uitvoerend beslag onder derden en het bewarend beslag in eigen handen door haarzelf zonder voorwerp is; dat de huidige vordering

van geïntimeerden immers geen uitstaans heeft met de door hen gevoerde procedure van uitvoerend beslag onder derden;

Overwegende dat geïntimeerden in onderhavig geding inderdaad hun uitvoerend beslag onder derden niet vervolgen; dat dit beslag enkel zou kunnen vervolgd worden door een oproeping voor de beslagrechter tot het verklaren van schuldenaar; dat de huidige procedure voor de bodemrechter wordt vervolgd en, zoals hierboven werd gezegd, ertoe strekt een uitvoerbare titel te verkrijgen;

Overwegende dat de hoofdvordering dan ook gegrond is voor zover zij strekt tot afgifte van het gestorte bedrag en dat de terugvordering wegens tergend en roekeloos geding ongegrond is;

Overwegende dat de rechtsverhoudingen tussen partijen niet eenvoudig voorkomen voor wie geen zicht heeft op het geheel der antecedenten; dat appellante, die geen partij was bij de overeenkomst van 19 september 1991, zich te goeder trouw kan hebben vergist omtrent de draagwijdte van haar rechten; dat de vordering tot schadevergoeding «wegens tergend en roekeloos gedrag» dan ook ongegrond is, evenals de nieuwe vordering tot schadeloosstelling wegens tergend en roekeloos beroep;

NOOT – Zie ook: Hof Antwerpen, 13 februari 1996, R.W., 1996-97, 610.

HOF VAN BEROEP TE GENT

17^e KAMER – 24 JUNI 1997

Voorzitter: mevr. G. Bruymans

Advocaten: mrs. Callebaut en Taelman

Milieu – Wet van 12 januari 1993 betreffende het voorkeursrecht inzake leefmilieu – Ontvankelijkheid – Koepel-V.Z.W. – Gegrondheid – Inbreuk op milieuregeling – Vergunde werkzaamheden

De geografische band van de koepel-V.Z.W. met de handelingen waarvan ze de staking vordert, blijkt uit het feit dat een lokale lidvereniging beroep op haar deed en zijzelf actief was en is rond de aanleg van de weg waarvan het betrokken bouwwerk een onderdeel is.

De vergunde werkzaamheden werden in overeenstemming met de opgelegde voorwaarden uitgevoerd en zijn prima facie conform de Stedenbouwwet. De bouwwerken blijken niet in strijd te zijn met een andere milieuwet. De bouwvergunning is niet nietig omdat deze zou afgeleverd zijn in het raam van een herziening van het gewestplan. Zo'n herziening is niet in strijd met het programmadecreet van 22 december 1993.

V.Z.W. B.B.L. t/ Vlaamse Gewest

1. Het hoger beroep tegen het vonnis, gewezen op tegenspraak op 28 december 1995 door de waarnemende voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Oudenaarde, zitting houdende zoals in kort geding, is tijdig en regelmatig.

2. Het betreft een vordering inzake bescherming van het leefmilieu, ingesteld op grond van de wet van 12 januari 1993.

De oorspronkelijke vordering strekt ertoe: «het Vlaamse Gewest het bevel te geven de werken aan de geplande brug over de toekomstige N 42 Wetteren-Geraardsbergen – rechtzetting te Sint-Lievens-Esse (Herzele) –, onmiddellijk te staken; het Vlaamse Gewest te veroordelen tot een dwangsom van 100.000,- F per dag dat de werken worden voortgezet en dit vanaf de betekening van het tussen te komen vonnis; het Vlaamse Gewest te bevelen de oorspronkelijke toestand te herstellen, uiterlijk binnen drie maanden na de betekening van het vonnis, op straffe van een dwangsom...»

De eerste rechter wijst de vordering af als onontvankelijk, vandaar het hoger beroep van appellante. Zij is van oordeel dat haar oorspronkelijke vordering niet alleen ontvankelijk is, maar ook gegrond.

3. *Nopens de ontvankelijkheid*

Het uitgangspunt van de wet van 12 januari 1993 is het toekennen van vorderingsrechten aan de milieuverenigingen.

Opdat een vereniging de vordering kan instellen, dient zij aan een aantal voorwaarden te voldoen:

- a) zij moet rechtspersoonlijkheid hebben in de vorm van een vereniging zonder winstoogmerk en moet daarbij alle voorschriften van de wet van 27 juni 1921 nageleefd hebben; Dat dit het geval is wordt niet in vraag gesteld en blijkt voldoende uit de overgelegde stukken.
- b) de rechtspersoon moet, op de dag waarop hij de vordering tot staking instelt, sedert ten minste drie jaar rechtspersoonlijkheid bezitten; dit is het geval.
- c) de vereniging moet de bescherming van het leefmilieu tot doel hebben; het gaat om een collectief milieubelang; dit is het geval.
- d) de vereniging moet in haar statuten het grondgebied omschrijven tot waar haar bedrijvigheid zich uitstrekt; appellante is een koepel-V.Z.W. Het actiegebied strekt zich uit over «Het Gewest Vlaanderen». Deze voorwaarde werd in de wet opgenomen met het doel een geografische band te creëren tussen de V.Z.W. en de handelingen waarvan ze de staking vordert. Aldus wordt vermeden dat een vereniging de staking zou vorderen van een handeling, die plaatsheeft in een gebied waar ze niet actief is. Appellante besloot tot huidige procedure na een vraag van haar lidvereniging. Ook zelf was appellante actief rond de aanleg van de N 42, waarvan het bestreden bouwwerk (de brug) een onderdeel is. Zij werkte terzake samen met het plaatselijk «actiecomité». Appellante heeft dus duidelijk een geografische band met het gebied waarop de zaak betrekking heeft.
- e) de vereniging moet door overlegging van haar activiteitenverslagen of enig ander stuk, bewijzen dat er een werkelijke bedrijvigheid is die overeenstemt met haar statutair doel en dat die bedrijvigheid betrekking heeft op het collectief milieubelang dat zij beoogt te beschermen. De wet bepaalt dat men moet bewijzen dat er op het moment van het instellen van de vordering een werkelijke bedrijvigheid bestond. Dit bewijs kan, net als alle andere, in de loop van de procedure geleverd worden. De voorliggende verslagen en publicaties tonen voldoende aan dat appellante een werkelijke bedrijvigheid heeft die overeenstemt met haar statutair doel, zijnde de bescherming van een collectief milieubelang.

De vordering is dan ook ontvankelijk.

4. *Nopens de gegrondheid.*

Krachtens art. 1, eerste lid, van de wet van 12 januari 1993 kan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg (stakingsrechter in milieuzaken) slechts optreden als er een kennelijke inbreuk is gebeurd of er een ernstige bedreiging bestaat voor een inbreuk op een rechtsregel betreffende het leefmilieu.

In casu gaat het om vergunde werkzaamheden, die in overeenstemming met de opgelegde voorwaarden werden uitgevoerd en dus *prima facie* conform de stedenbouwwetgeving lijken te zijn. De bouwwerken blijken niet in strijd te zijn met een andere milieuwet.

Op 15 juni 1994 heeft de Administratie Wegeninfrastructuur en Verkeer een aanvraag ingediend tot het verkrijgen van een bouwvergunning voor het bouwen van een brug (N 464) over de toekomstige N 42.

Op 4 oktober 1994 heeft het college van burgemeester en schepenen van de gemeente H. medegedeeld dat geen algemene of bijzondere plannen van aanleg van toepassing waren. De vraag om advies dateert van 23 augustus 1994.

Gelet op art. 48, tweede lid, Stedenbouwwet is het advies van het college derhalve gunstig.

Het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium bracht op 28 september 1994 eveneens gunstig advies uit.

Op 19 oktober 1994 wordt de gevraagde bouwvergunning afgeleverd.

(...)

Bij besluit van 19 oktober 1984 heeft de Vlaamse Regering het ontwerp-plan tot gedeeltelijke wijziging van het gewestplan Aalst-Ninove-Geraardsbergen-Zottegem voorlopig vastgesteld. Dit besluit werd bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 2 december 1994.

De werken werden aangevat op 18 april 1995. De brug is intussen volledig voltooid.

Appellante werpt op dat de bouwvergunning nietig is, omdat deze werd afgeleverd in het raam van een herziening van het gewestplan, wat niet zou kunnen, gelet op het programmadecreet van 22 december 1993.

Ten onrechte beweert appellante dat een gewestplan niet (meer) kan herzien worden. Het programmadecreet van 1993 wijzigt de procedure, maar bepaalt niet dat zij niet meer kunnen worden herzien.

Het besluit van 19 oktober 1994 stelt het ontwerp-plan tot gedeeltelijke wijziging van het gewestplan voorlopig vast.

Overeenkomst art. 45, § 2, vierde lid en art. 48 Stedenbouwwet is de voorlopige vaststelling voldoende voor het verlenen van de bouwvergunning. De bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* betreft de inwerkingstelling van de procedure tot wijziging van het gewestplan.

Het feit dat dit gebeurt na 19 oktober 1994 maakt de bouwvergunning niet onwettig.

Daar geen schijnbaar onwettige handeling wordt aangetoond, is de stakingsvordering ongegrond.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

5e KAMER – 8 SEPTEMBER 1997

Voorzitter: de h. Leemans

Raadsheren: de hh. Peeters en Lemmens

Advocaten: mrs. Coenraets loco Durnez, Meulemans loco Van Loon en Govaerts

Faillissement – Sluiting van de faillissementsvereffening wegens ontoereikend actief – Nieuwe vordering tot faillietverklaring

De sluiting van de faillissementsvereffening wegens ontoereikend actief heeft slechts een voorlopig karakter, in die zin dat oude schuldeisers, indien de voorwaarden daartoe vervuld zijn, enkel de heropening van het faillissement kunnen vragen en geen nieuwe vordering tot faillietverklaring kunnen instellen.

Van L. t/ C.V. I. en Faillissement Van L.

De C.V. I. (eerste geïntimeerde) had appellant bij exploitatie betekend op 7 maart 1997 gedagvaard in faillietverklaring. Deze vordering was gesteund op het feit dat zij op 27 november 1996 een vonnis had verkregen waarbij appellant werd veroordeeld om aan haar 750.000 fr. te betalen, plus intresten en kosten, en dit vonnis niet kon worden uitgevoerd.

Het bestreden vonnis van 27 maart 1997 heeft appellant bij verstek in staat van faillissement verklaard.

Appellant voert aan dat hij destijds handeldrijvend reeds failliet was verklaard bij een vonnis van 13 mei 1993, dat dit faillissement werd gesloten bij gebrek aan actief bij een vonnis van 7 oktober 1993, zodat hij, handeldrijvend met inschrijving in het handelsregister onder eenzelfde nummer niet opnieuw kon failliet verklaard worden. De curator gedraagt zich naar de wijsheid en stelt dat «door het openvallen van dit faillissement de curatele schade heeft geleden en deze schade moet vergoed worden». Hij vraagt de veroordeling hetzij van appellant, hetzij van eerste geïntimeerde, hetzij van beiden hoofdelijk, om aan hem, indien het faillissement zou worden ingetrokken, 29.500 fr. te betalen, zijnde zijn staat van ereloon en kosten.

Eerste geïntimeerde stelt dat, indien een handelaar na faillietverklaring opnieuw handeldrijft (en zijn inschrijving in het handelsregister behoudt), hij opnieuw in staat van faillissement kan worden verklaard. Hij vraagt de afwijzing van het hoger beroep.

Overwegende dat uit de door appellant voorgelegde stukken blijkt dat hij inderdaad bij vonnis van 13 mei 1993 van de Rechtbank van Koophandel van Antwerpen in staat van faillissement werd verklaard en dat bij vonnis van 7 oktober 1993 van dezelfde rechtbank op verzoek van de aangestelde curator de verrichtingen van dit faillissement werden gesloten bij gebrek aan actief;

Overwegende dat eerste geïntimeerde appellant heeft gedagvaard tot faillietverklaring, omdat zij een definitief geworden vonnis van 27 november 1996 tegenover appellant niet heeft kunnen uitvoeren; dat uit dit vonnis blijkt dat de vordering tot betaling van eerste geïntimeerde voor de rechter aanhangig werd gemaakt in oktober 1990, d.i. vóór de faillietverklaring van appellant; dat hieruit blijkt dat eerste geïntimeerde een schuldvordering had ten laste appellant vóór zijn faillietverklaring in mei 1993; overwegende dat het vonnis waarbij de sluiting van de verrichtingen van het faillissement wordt uitgesproken voorlopig is van aard; dat dit voorlopig karakter hierin bestaat dat de gefailleerde of iedere belanghebbende op ieder tijdstip dat vonnis door de rechtbank van koophandel kan doen intrekken onder de voorwaarden zoals bepaald in art. 536, laatste lid, van de Faillissementswet; dat, indien zou kunnen aangenomen worden dat rechtssubjecten na de sluiting van het faillisse-

ment wegens gebrek aan actief met de (ex-)gefailleerde opnieuw overeenkomsten sluiten en niet betaald geraken tegen deze een vordering kunnen stellen tot faillietverklaring, het voorlopig karakter van de sluiting wegens gebrek aan actief tot gevolg heeft dat de «oude» schuldeisers (zoals eerste geïntimeerde), indien de voorwaarden daartoe zijn vervuld, enkel een vordering kunnen instellen tot heropening van het faillissement en niet een nieuwe vordering tot faillietverklaring; dat, indien de schuldeiser (eerste geïntimeerde) meent tegen zijn schuldenaar een vordering tot faillietverklaring te moeten instellen (vaak enkel als een drukkingsmiddel), hij dit doet op eigen risico;

dat anderzijds, wegens de door de wet bepaalde enigszins gebrekkige publiciteit van het vonnis van de sluiting van de faillissementsverrichtingen bij gebrek aan actief (vermelding in het handelsregister), de vordering van eerste geïntimeerde tot faillietverklaring van appellant geen fout uitmaakt (en overigens de curator zelf eveneens deze publiciteit betreffende zijn gefailleerde zou kunnen verifiëren); overwegende dat appellant het recht heeft niet te verschijnen; dat dit niet-verschijnen en, hieruit voortvloeiend, de afwezigheid van verweer van appellant tegen de hem gestelde vordering niet foutief is;

BURGERLIJKE RECHTBANK TE TURNHOUT

2e KAMER – 14 NOVEMBER 1996

Rechter: de h. Heylen

Internationaal privaatrecht – Afstamming – Erkenning – Interpretatie van buitenlands recht – art. 8, E.V.R.M.

De erkenning van een kind wordt beheerst door het nationale recht van dat kind, in casu Nederlands recht. Met toepassing van art. 224 Nederlands B.W. dient aan dit artikel de tempering te worden gegeven zoals die is aanvaard in de Nederlandse rechtspraak, rekening houdend met het bepaalde in art. 8 E.V.R.M.

van W. t/ de W.

De vordering van partij van W. strekt ertoe overeenkomstig art. 319, § 3, B.W., de erkenning toe te staan van het kind de W. Caroline, niettegenstaande de weigering van de moeder.

(...)

Alle in het geding betrokken partijen hebben de Nederlandse nationaliteit, zodat de nationale wet van betrokkenen, in casu de Nederlandse wet van toepassing is. Aangezien verzoeker echter (en voordien ook mevrouw de W. en het betrokken kind) hun woonplaats heeft in België, kan de erkenningsprocedure gevorderd worden voor de Belgische rechtbank. In casu werd dan ook terecht de procedure gevolgd zoals voorgeschreven in art. 319 B.W.

Evenwel dient, zelfs indien de erkenning van een vreemd kind wordt gevorderd volgens de Belgische normen, het nationale recht van het kind, in casu het Nederlandse recht, toegepast te worden.

Overeenkomstig art. 224 Nederlands B.W. is er een erkenning, gedaan bij het leven van de moeder van het kind,

zonder haar voorafgaande schriftelijke toestemming nietig. Aan dit artikel dient evenwel de tempering te worden gegeven zoals die aanvaard is in de Nederlandse rechtspraak, rekening houdende met het bepaalde in art. 8 E.V.R.M.; Cfr. Hoge Raad dd. 8 april 1988: «Een redelijke, met art. 8 E.V.R.M. rekening houdende uitleg van art. 224 Nederlands B.W. brengt mee, dat wanneer de weigering van de moeder slechts kan worden opgevat als misbruik van de in dat artikel besloten bevoegdheid, langs de weg van de rechterlijke uitspraak een erkenning rechtsgeldig kan totstandkomen».

Art. 8 E.V.R.M. laat in elk geval niet toe, de mogelijkheid om de vaderlijke afstamming te erkennen, te beperken, door een niet voor rechterlijke toetsing vatbaar vetorecht van de moeder van het kind.

Ook volgens de Nederlandse rechtsleer en rechtspraak (zoals voorgebracht door verzoeker) dient een rechterlijke toetsing plaats te vinden over de weigering van de moeder, om haar goedkeuring te verlenen met betrekking tot de erkenning van het kind door de heer van W.

In casu dient te worden vastgesteld dat partijen op het ogenblik van de geboorte van Caroline nog een «gezin» vormden en meer zelfs de geboorte van Caroline door beiden werd aangekondigd (cfr. geboortekaartje waarin het echtpaar van W. - de W. de geboorte aankondigen van een zusje voor Eveline).

Nergens wordt betwist dat de heer van W. niet de biologische vader zou zijn van Caroline. Ook hebben partijen nog tot twee en een half jaar na de geboorte van Caroline een gezin gevormd, zodat Caroline alleszins bezit van staat heeft ten opzichte van de heer van W.

Er is geen enkele tegenindicatie wat betreft de relatie die de heer van W. had met zijn dochtertje Caroline. Het is integendeel mevrouw de W. die blijkbaar geen enkele kans onbenut laat om de band die er bestaat tussen de heer van W. en zijn dochter te verbreken.

Bovendien blijft mevrouw de W. in gebreke enig belang, noch in haar persoonlijke naam, noch in naam van haar kind te laten gelden, die als rechtvaardiging kan worden aanvaard voor de weigering tot toestemming inzake de erkenning vaderschap.

De zagezegde taalbarrière is onbestaande, daar de heer van W. zich uitdrukkelijk bereid heeft verklaard eventueel Engels te spreken met zijn dochter.

De bewering van mevrouw de W. dat er geen affectieve banden zijn tussen de heer van W. en zijn dochter wordt nergens gestaafd. Bovendien kan alleen maar vastgesteld worden dat mevrouw de W. zelf uitsluitend verantwoordelijk is voor de verbreking van deze affectieve band.

De eventuele aanspraak op bepaalde ouderlijke prerogatieven, die de heer van W. zou kunnen maken – indien mevrouw de W. iets zou overkomen – gelden evenzeer voor de dochter Eveline als voor Caroline.

In de huidige situatie kan de weigering van mevrouw de W. dan ook niet anders omschreven worden als een «misbruik van haar recht».

Het is alleszins in het belang voor de verdere ontwikkeling van Caroline dat zij (samen met haar zus Eveline) een normale relatie met haar biologische vader kan onderhouden en dat in het bijzonder de afstamming ten opzichte van van W. ook juridisch wordt vastgesteld.

De vordering is derhalve ontvankelijk en gegrond.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

22 JANUARI 1998

Beslagrechter: mevr. Vanderhoeft

Advocaten: mrs. Frejlich en Van Reempts

Beslag en executie – Beslagbare goederen – Beperkende interpretatie – Vereenvoudigde procedure – Art. 1408, §3, Ger.W. – Bevoegdheid beslagrechter – Schadevergoeding wegens procesmisbruik

Art. 1408, §1, Ger.W. geeft een precieze opsomming van de goederen die niet in beslag kunnen genomen worden. Deze bepaling moet beperkend worden uitgelegd.

De procedure van art. 1408, §3, Ger.W. is uitsluitend bedoeld om betwistingen over de beslagbaarheid van goederen te beslechten. Vorderingen die strekken tot de veroordeling tot schadevergoeding wegens misbruik van beslagrecht vallen daar niet onder.

N.D. t/ Z.A.V.B.

Gezien de stukken van het dossier, neergelegd door de instrumenterende gerechtsdeurwaarder, mr. H. Cordon te Antwerpen, meer bepaald het proces-verbaal van uitvoerend beslag van 16 oktober 1997, en de bijlage eraan, zijnde een document opgesteld door de hierboven vermelde gerechtsdeurwaarder op 24 oktober 1997 naar aanleiding van het telefaxbericht uitgaande van de raadsman van de beslagene, gedateerd op 20 oktober 1997;

Overwegende dat in het hierboven vermelde faxbericht de beslagene aan de gerechtsdeurwaarder meedeelt om welke redenen alle in beslag genomen goederen volgens haar niet vatbaar zijn voor beslag;

Overwegende dat bijgevolg de beslagene de eisende partij inzake art. 1408, §3, Ger.W. is, en niet de gerechtsdeurwaarder die het dossier ter griffie heeft neergelegd, of de beslagleggende partij die geen bezwaren heeft geformuleerd;

Overwegende dat de eisende partij bovendien in haar conclusies van 11 december 1997 een vordering instelt tegen de beslagleggende partijen en tegen de gerechtsdeurwaarder, tot betaling van een schadevergoeding aan de eisende partij van 25.000 BEF en akte vraagt van haar voorbehoud om de instrumenterende gerechtsdeurwaarder persoonlijk aansprakelijk te houden voor de vergoeding van de schade ingevolge de gerechtelijke verkoop van de in beslag genomen goederen alsmede van onrechtmatig beslag wanneer zou komen vast te staan dat de opbrengst van de goederen niet afdoende is om de uitvoeringskosten te dekken;

Overwegende dat de rechtspleging die in casu van toepassing is wordt geregeld door art. 1408 Ger.W.; dat deze bijzondere procedure uitsluitend bedoeld is om in een zeer korte tijd de bezwaren op grond van art. 1408 Ger.W. gemaakt door de beslagene te horen beslechten, om het mogelijk te maken dat, zoals voorzien in fine van het artikel, de rechtspleging onmiddellijk kan worden hervat;

Overwegende dat, aangezien de laatste paragraaf van bedoeld artikel tevens bepaalt dat de beschikking niet vatbaar is voor verzet of hoger beroep, een tegenvordering in schadevergoeding niet kan toegelaten worden, omdat aldus aan de partijen een aanleg zou worden ontnomen in een materie waar dit wettelijk niet is bepaald;

Overwegende dat het de wens is van de wetgever om aan iedereen een menswaardig bestaan te garanderen die hem ertoe geleid heeft het artikel 1408 zoals het thans bestaat in het gerechtelijk wetboek in te lassen; dat dit vooral inhoudt dat elke persoon – en zijn gezin – moet kunnen leven met een minimum aan voorzieningen die hem in staat moeten stellen een menswaardig leven te leiden; dat dit echter niet wil zeggen dat aan de schuldenaars geen enkel van de roerende goederen mag worden ontnomen die, zoals de eisende partij het stelt, hun «thuis» vormen; dat art. 1408, §1, 1° Ger.W. een duidelijke opsomming geeft van alle niet voor beslag vatbare goederen, en dat bij nazicht van het exploit van uitvoerend beslag van 16 oktober 1997 duidelijk blijkt dat ter beschikking van de beslagene, die alleen leeft, ter beschikking werden gelaten: een ronde tafel en vier stoelen, een kookfornuis Nestor martin en een ijskast EDI;

dat klaarblijkelijk geen enkel slaapkamermeubel in beslag werd genomen, zodat wordt aangenomen dat de eisende partij nog beschikt over een meubel of meubelen om klederen en linnengoed in op te bergen; dat evenmin beslag werd gelegd op keukenkasten, zodat ook hier wordt aangenomen dat ze over een meubel beschikt om het vaatwerk en het huishoudgerief dat volstrekt noodzakelijk is in op te bergen; dat alle andere in beslag genomen roerende goederen, behoudens het strijkijzer Black en Decker, en de lichter geen goederen zijn die volstrekt noodzakelijk zijn; dat een microgolfoven, naast het kookfornuis dat buiten het beslag werd gelaten, een toestel is om warme maaltijden te bereiden, er dus dubbele mee vormt, en bijgevolg terecht in beslag werd genomen;

dat een diepvries bedoeld voor het opslaan van voedsel en niet voor het bewaren ervan, niet levensnoodzakelijk is;

Overwegende dat het nogal vanzelfsprekend is dat een persoon gehecht is aan de goederen die zich in zijn woning bevinden; dat dit echter niet wil zeggen dat al deze goederen onbeslagbaar zijn «wegens de verbondenheid aan de persoon van de beslagene; dat het onbegrijpelijk is waar de eisende partij de stelling vandaan haalt dat alle in beslag genomen goederen onbeslagbaar naar hun aard zijn, terwijl het gaat over o.m. radio, TV, video en telefoon met antwoordapparaat, siervoorwerpen, salonmeubelen enz. dat het gepast voorkomt de eisende partij te veroordelen tot de gerechtsskosten, omdat haar buitensporige eisen elke minnelijke oplossing onmogelijk maakten;

VREDEGERECHT TE LEUVEN

2e KANTON – 30 SEPTEMBER 1997

Rechter: mevr. Maertens

Advocaat: mr. Ottenbourgh

Sociale huisvesting – Verhuring van sociale woningen – Beroep tegen de toewijzing aan een derde – Afwijking van de toelatingsvoorwaarden – Voorrangrecht – Bescherming van het gezin van de huurder

Uit de impliciete inwilliging van een beroep tegen de toewijzing van een sociale huurwoning aan een derde kan niet worden afgeleid dat deze ingevolge een volstrekt recht van voor-

rang is toegewezen aan de kandidaat-huurder, wiens vraag om een afwijking van de toelatingsvoorwaarden is afgewezen.

Uit het Sociaal Huurbesluit en art. 215 B.W. volgt dat de gezinsbescherming enkel geldt voor de gehuwde partners of minstens twaalf maanden samenwonenden.

C.V. H. t/ A., M., M. en M.

1. De feiten

Na dodelijk arbeidsongeval van de wettelijke vader en echtgenoot van verweerders in 1976 heeft eerste verweerder op 21 maart 1981 voor haar gezin een sociale woning verkregen, een huisje gelegen te 3000 Leuven,...

Deze sociale woninghuurovereenkomst nam een aanvang op 1 mei 1981 en werd door eerste verweerder, naar aanleiding van een nieuw huwelijk, opgezegd op 29 november 1995 tegen 29 februari 1996. De meerderjarige kinderen zijn in de woning gebleven.

Vierde verweerder heeft een aanvraag om afwijking van de toelatingsvoorwaarden ingediend en zichzelf op de wachtlijst laten inschrijven, ingeschreven op 19 januari 1996 onder nr. 6291.

Op 19 februari 1996 werd door eiseres meegedeeld dat er geen afwijking kon toegestaan worden.

Tegen de toewijzing van de woning aan een derde werd beroep aangetekend bij de Vlaamse minister bevoegd voor de huisvesting, L. Peeters, op 1 maart 1996, nadat de betwisting aanhingig was gemaakt bij de commissaris op 10 februari 1996.

Verweerders hebben binnen de gestelde termijn geen antwoord ontvangen van de bevoegde Minister.

Verweerders hebben eiseres in verzoening geroepen en zijn verschenen op 21 maart 1996; eiseres liet verstek gaan.

Bij dagvaarding betekend op 25 maart 1996 vordert eiseres de onmiddellijke uitdrijving wegens bezetting zonder recht noch titel.

Tweede, derde en vierde verweerder wensen deze woning samen verder te huren, minstens vragen ze een redelijke termijn om een andere woning te vinden, rekening houdend met hun preciaire toestand, hun Marokkaanse oorsprong en de woninghuurmarkt te Leuven.

Op de inleidingszitting van 9 april 1996 heeft derde verweerder aangeboden de huurprijs verder te betalen.

2. In rechte

Overwegende dat derde verweerder stelt dat het beroep tegen de toewijzing van de woning aan een andere kandidaat-huurder werd ingewilligd, nu de bevoegde minister niet geantwoord heeft binnen de voorziene termijn (Besluit Vl.Ex. 5 maart 1985, art. 5, § 3); dat derde verweerder hieruit verkeerdelijk afleidt dat de woning gelegen in het (...) straatje hen toegewezen is, zodat er geen enkele grondslag meer bestaat om uit te drijven.

Overwegende dat, om in het raam van de sociale huur een woning toegewezen te krijgen, de kandidaat moet voldoen aan de inschrijvings- en de inkomensvoorwaarden, waarna deze zich kan laten inschrijven in het register bij te houden door eiseres en waarin alle kandidaten vermeld staan;

dat één van de verweerders na opzeg door de moeder werd aangeschreven, geen afwijking verkreeg en de woning niet

toegewezen kreeg, waarop vierde verweerder beroep aantekende bij de raad van bestuur, dat afgewezen werd omdat er geen wettelijke aanvaardbare reden bestond voor een afwijking van de toewijzingsvoorwaarden, het niet haar beurt (nr. 6291) was voor de toewijzing (nr. 5416) en omdat de woning niet aangepast is aan haar gezinssituatie (vermoedelijk drie kamers, twee gevraagd).

Overwegende dat uit de inwilliging van het beroep door verloop van de termijn en stilzwijgen van de bevoegde Minister tegen de toewijzing aan een derde, kandidaat-huurder, niet kan afgeleid worden dat de woning werd toegewezen aan verweerders; dat een volstrekt recht van voorrang volgt uit een ministerieel besluit dat het beroep ontvankelelijk en gegrond verklaart, evenwel niet uit de inwilliging zoals *in concreto* door verloop van termijn; dat op deze grondslag geen rechtsband is ontstaan met tweede, derde en vierde verweerder.

Overwegende dat eiseres betwist dat tweede, derde en vierde verweerder huurders zijn geworden krachtens het nieuw Sociaal Huurbesluit of enig recht putten uit het uitgebreide begrip huurder in art. 1, 6° (besluit van de Vlaamse Regering van 29 september 1994); dat eiseres uiteenzet dat met het uitgebreide begrip huurder («6° huurder: de huurder en de persoon met wie de huurder wettelijk of gedurende een periode van tenminste 12 maanden feitelijk samenwoont») enkel bedoeld wordt: de personen die een *partnerrelatie* hadden met de huurder-contractpartij die *overlijdt*, relatie met de toelating van de erkende vennootschap (wellicht wordt geen zegen van de sociale verhuurder bedoeld, maar een appreciatie en erkenning van een feitenkwesitie).

Overwegende dat, gelet op de suppletieve werking van het gemene recht, de zoektocht naar de specifieke en gewestelijke rechtsbronnen voor het ontdekken van de toepasselijke regel ondernomen werd, het nieuwe begrip «huurder» en de rechten die derden putten uit de rechtsband met de sociale verhuurder dienen gezocht te worden;

dat vaststaat dat het nieuwe Sociale Huurbesluit van het oude verschilt, omdat toegevoegd werd dat de persoon die *wettelijk* of gedurende een periode van tenminste 12 maanden *feitelijk samenwoont* met de huurder als huurder dient verstaan te worden; dat meteen ook vaststaat dat het om één (of meer?) persoon gaat wiens inkomen overeenkomstig art. 1, 9° meetelt voor de berekening van de huurprijs.

Overwegende dat de bevoegde Minister in 'Woord vooraf' in een uitgave van het Ministerie van het Vlaamse Gewest, Bestuur Huisvesting, januari 1995 heeft gesteld: «... Zo is uit ernstig onderzoek gebleken dat ongeveer één derde van de huisvestingsmaatschappijen het niet al te nauw nam met de opgelegde reglementering voor toewijzing. Op die manier kreeg niet steeds diegene die er recht op had zijn kans. Maar ook met de huurprijsberekening schortte er wat, de *woonzekerheid* was vaak onvoldoende gewaarborgd, er was weinig soepelheid voor *gescheiden ouders*, er waren nogal wat problemen voor *samenwonenden*, voor bejaarden die een woning bezitten en zo meer»; dat in diezelfde uitgave gesteld wordt «dat huurder wordt uitgebreid tot de partner die officieel met de contractant samenwoont en wiens inkomen meetelt voor de berekening van de huurprijs; dit voorkomt dat de samenwonende partner uitgezet wordt wanneer de nominale huurder overlijdt».

Overwegende dat uit de gepubliceerde rechtspraak daarboven blijkt dat de bescherming van de voornaamste gezinswoning (art. 215, § 2, B.W.) in de sociale huur aanleiding gaf tot heel wat discussie en beoordelingsmoeilijkheden (Hubeau B., *Het huisvestingsrecht*, Boek 1, p. 322 e.v.);

dat door de ontbinding van het huwelijk door echtscheiding of het overlijden van één van de echtgenoten de bescherming vervalt, omdat dan pas de samenwoningsverplichting, waaruit het principe van de gezinswoning voortvloeit, ophoudt te bestaan;

dat deze bescherming evenmin van toepassing is in geval van concubinaat en andere vormen van ongehuwd samenwonen.

Overwegende dat met eiseres dient aangenomen te worden dat de uitbreiding van het begrip huurder enkel bescherming biedt aan de partner gehuwd of minstens twaalf maanden erkend samenwonend; dat de verhuring also geacht wordt te zijn aangegaan zowel met de contracterende huurder als met zijn samenwonende partner, bescherming biedt, ter aanvulling van de bescherming van de voornaamste gezinswoning, na verlies van deze bescherming en in geval van buitenhuwelijks samenwonen; dat rekening houdende met de doelstelling van de sociale huur en de gelijkheid tussen de kandidaat-huurders, het absoluut voorrangrecht gecreëerd door de uitbreiding van het begrip «huurder» limitatief dient geïnterpreteerd te worden.

Overwegende dat bij tussenvonnis van 16 april 1996 reeds geoordeeld werd dat, in de concrete omstandigheden, de vordering tot *uitdrijving op staande voet* niet kon aangenomen worden, gezien de schending van de beginselen van behoorlijk bestuur en de rechten die de kinderen putten uit de door hun moeder gecontracteerde huurovereenkomst, met wie ze meer dan 14 jaar een gezin vormen;

dat de sociale verhuurder, die na initiatief van de huurder niet in verzoening opdaagt, geen enkele termijn voorafgaand de dagvaarding heeft toegekend, het dagvaardingsexploot verkiest boven het minzamer en goedkoper verzoekschrift, zonder de aangevochte beslissing inzake toewijzing af te wachten, slechts na aanmaning bij tussenvonnis van 16 april 1996 haar huurder en de rechter in kennis stelt van de toepasselijke reglementering, niet behoorlijk handelt; dat reeds werd gesteld dat de meest gepaste sanctie bestaat elk effect van de gewraakte rechtshandeling te ontzeggen. (B. Hubeau: «De toepassing van de leer van het rechtsmisbruik in het huurrecht», *T.B.B.R.*, 1987, 113 e.v.);

Overwegende dat verweerders evenwel het pand dienen te ontruimen, omdat ze de woning niet toegewezen kregen, niet beweren dat er een ongelijke behandeling was bij de toewijzing of andere gegevens aanbrengen ter beoordeling van de afwijzing van de afwijking en zich niet kunnen beroepen op een huurrecht krachtens het uitgebreide begrip huurder;

dat het verzoek tot *uitdrijving* dan ook ingewilligd wordt, mits eiseres behoorlijk handelt en verweerders een termijn gunt die, overeenkomstig art. 1244 B.W., de dwanguitvoering opschort;

dat ook de gevraagde bezettingsvergoeding kan toegekend worden ten belope van de laatste maand huur betaald door eerste verweerder, vanaf 1 maart 1996; dat eiseres in haar zittingsconclusie van 10 juni 1997, 38.980 fr. vordert, overeenstemmend met drie maanden huur, na bij rechtsingang 500 fr. per dag gevorderd te hebben; dat derde verweerder ter zitting bevestigde dat vanaf 1 maart 1997 de

huurprijs verder werd betaald, zodat enkel voorbehoud kan verleend worden.

...

NOOT – *Beroep tegen de toewijzing van een sociale huurwoning aan een derde en het begrip «huurder» in het Sociaal Huurbesluit*

1. Inleiding

1. Welke feiten liggen aan de grondslag van deze betwisting? Na een dodelijk arbeidsongeval van de vader en echtgenoot van de bewoners van een sociale woning op het ogenblik van de procedure, verkreeg de echtgenote een sociale woning. Nadat deze opnieuw huwt, zegt de betrokkene de huurovereenkomst op, maar de drie meerderjarige kinderen blijven de woning betrekken. Eén van de kinderen heeft zich laten inschrijven en heeft een afwijking gevraagd op de toelatingsvoorwaarden. De erkende vennootschap deelt mee dat er geen reden is om de afwijking toe te staan. Bovendien was de woning niet aangepast aan de gezinsgrootte. Intussen wordt de woning aan een derde toegewezen, waartegen de kinderen beroep aantekenen, eerst bij de commissaris van de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (hierna: VHM-commissaris), dan bij de Minister. De bevoegde Minister antwoordt echter niet. De erkende vennootschap vraagt de uitdrijving, terwijl de drie kinderen de woning verder wensen te huren.

2. De gevolgen van de uitoefening van het beroep

2. De kinderen stellen dat de niet-beantwoording door de Minister van het beroep (het Sociaal Huurbesluit gewaagt van «verhaal») tot gevolg heeft dat het beroep als ingewilligd dient te worden beschouwd (zie artikel 5, § 3, van het besluit van de Vlaamse regering van 5 maart 1985 tot bepaling van de modaliteiten van de behandeling van het verhaal ingediend door de kandidaat-huurder, *B.S.*, 15 mei 1985). De rechter oordeelt dat uit de inwilliging van het beroep door verloop van de termijn en het stilzwijgen van de Minister tegen de toewijzing aan de derde kandidaat-huurder niet kan worden afgeleid dat de woning werd toegewezen. Een volstrekt recht van voorrang volgt uit een ministerieel besluit dat het beroep ontvankelijk en gegrond verklaart, niet uit de inwilliging ingevolge het verloop van de termijn, zodat «op deze grondslag geen rechtsband is ontstaan» met de betrokkenen.

3. Hoe is de rechtsregeling voor het instellen van het beroep? Ingevolge art. 7 van het Besluit van de Vlaamse regering van 29 september 1994 tot reglementering van het sociale huurstelsel voor de woningen die door de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij of door de door de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij erkende lokale sociale huisvestingsmaatschappijen worden verhuurd in toepassing van art. 80ter van de Huisvestingscode (*B.S.*, 3 december 1994, gewijzigd door de besluiten van 8 maart 1995, *B.S.*, 23 juni en van 1 oktober 1996, *B.S.*, 15 oktober 1996), beschikt de benadeelde huurder of kandidaat-huurder over een volstrekt recht van voorrang voor de toewijzing van de eerste aangepaste woning die vrijkomt en die aan zijn keuze qua ligging en type beantwoordt, wanneer «dit verhaal ontvankelijk en gegrond (wordt) bevonden» (§ 1, tweede lid). In eerste instantie wordt dit beroep uitgeoefend bij de VHM-commissaris (§ 1, eerste lid);

er is een recht van beroep wanneer het niet ontvankelijk of gegrond wordt verklaard bij de Minister (§ 1, derde en vierde lid). Ingevolge art. 5 van dit besluit beslist de Minister of een gedelegeerde ambtenaar over het beroep binnen de dertig dagen: dit dient gemotiveerd te zijn bij een weigering (§ 1). Uiterlijk tien dagen na de beslissing wordt deze aangevend betekend aan de indiener van het beroep (§ 2). Indien bij de beslissing en de betekening de gestelde termijn niet in acht werden genomen, wordt het beroep als ingewilligd beschouwd (§ 3) (over het rechtskarakter van de gevolgen van de inwilliging van het beroep, zie Hubeau, B., «De verhuring van sociale woningen en de rechtsmacht van burgerlijke en administratieve rechtscollèges» (noot onder Arrondr. Antwerpen, 4 april 1989, *R.W.*, 1989-90, 890-893).

4. Er zijn twee interpretaties mogelijk. Ofwel gaat men ervan uit dat uit de begrippen «ontvankelijk en gegrond bevonden» kan worden afgeleid dat wel degelijk een uitdrukkelijke tussenkomst wordt voorondersteld. Er moet dan een rechtsgrond zijn om de toewijzing van de woning aan dit gebrek aan overheidshandelen te koppelen. Dit is de mening van de vrederechter. De vraag rijst dan wel welke de gevolgen zijn van deze impliciete inwilliging, aangezien er ten aanzien van de benadeelde geen enkel rechtsgevolg geldt.

5. Een ander standpunt, waarbij wij ons kunnen aansluiten houdt in dat, wanneer er geen beslissing komt, het beroep als ingewilligd wordt beschouwd en hieraan rechtstreeks wordt verbonden het volstrekt recht van voorrang voor de toewijzing van de eerste aangepaste woning die vrijkomt. Hetzelfde geldt wanneer er bij de beroepsmogelijkheid geen beslissing wordt genomen, noch betekend binnen de vooropgestelde termijn (zie hierover in het algemeen: Opdebeeck, I., *Rechtsbescherming tegen het stilzitten van het bestuur*, Brugge, Die Keure, 1992, p. 186, nr. 368; verder wordt een voorbeeld uitgewerkt, waarbij de filosofie van de regeling blijkt: «onschuldige derden worden met andere woorden gesanctioneerd bij stilzitten van het bestuur»: *ibid.*, p. 186-187, nr. 369).

6. Uit het vonnis blijkt wel dat de betreffende (bewoonde) woning geen aangepaste woning is en dat het recht van de betrokkenen op een vrijgekomen woning niet kan worden uitgeoefend op de reeds bewoonde woning. Bovendien stelde slechts één van de bewoners het in, zodat enkel deze een volstrekt recht van voorrang geniet.

3. Het begrip «huurder»

7. Putten de betrokken kinderen uit de bepaling van art. 1, 6°, van het Sociaal Huurbesluit het recht op de kwalificatie «huurder»? De huurder wordt omschreven als «de huurder en de persoon met wie de huurder wettelijk of gedurende een periode van ten minste twaalf maanden feitelijk samenwoont». De rechter stelt dat hier enkel worden bedoeld de personen, die een partnerrelatie hadden met de contracterende huurder, die overlijdt. Zo wordt vermeden dat de samenwonende partner wordt uitgezet. Gezin is de persoon die alleen woont of verscheidene personen, die gewoonlijk in dezelfde woning samenwonen (art. 1, 5°, van het Sociaal Huurbesluit).

8. Deze definitie houdt volgens de rechter in dat «de uitbreiding van het begrip 'huurder' (in vergelijking met de vroeger geldende reglementering – B.H.) enkel bescherming biedt aan de partner gehuwd of minstens twaalf maanden

den erkend samenwonend». De bescherming geboden door het Sociaal Huurbesluit is derhalve ruimer dan die bepaald in art. 215, § 2, B.W., aangezien deze vervalt bij echtscheiding of overlijden van één van de echtgenoten en evenmin geldt voor concubinaat en ongehuwd samenwonen (over de toepassing van art. 215 B.W. in de sociale huur: Hubeau, B., *Het huisvestingsrecht in gewestelijk, gemeenschaps- en federaal perspectief*, Brugge, Die Keure, 1995, 322-325; Hubeau, B., «Huisvestingsrecht en burgerlijk recht: enkele materiële en formele aspecten van bevoegdheidsverdeling», *T.P.R.*, 1995, p. 120-123, nrs. 52-54; zie ook reeds: Hubeau, B., «De bescherming van de gezinswoning (art. 215 B.W.) en de huur van sociale woningen» (noot onder Rb. Brussel, 13 september 1985), *D.C.C.R.*, 1989, 210-216).

9. De betrokkenen kunnen dit derhalve niet inroepen. In een tussenvonnissen (Vred. Leuven, 16 april 1996, *Huurrecht*, 1996, 80; voor commentaar, zie: Hubeau, B., «Kroniek van de sociale huisvesting (1898-1996)», *R.W.*, 1996-97, p. 948, nr. 7) had nog een discussie plaats over het *intuitu personae*-karakter van de sociale huurovereenkomst, hetgeen echter niets terzake doet (zie hierover: Hubeau, B., «De sociale huurovereenkomst is geen overeenkomst *intuitu personae*» (noot onder Vred. Gent, 24 juni 1985), *R.W.*, 1988-89, 1094-1095).

4. De modaliteiten van de beëindiging van de huurovereenkomst

10. De vordering tot uitdrijving op staande voet was reeds door het tussenvonnissen van 16 april 1996 afgewezen. Dit wordt door de rechter beoordeeld als zijnde een onbehoorlijke handeling, hetgeen wordt versterkt door het feit dat is geopteerd voor de dagvaarding in plaats van het verzoekschrift (over deze problematiek: Hubeau, B., «De verzoekschrift-procedure in het huurrecht», *T.B.B.R.*, 1989, 22-41).

11. De rechter vindt dat de meest gepaste sanctie bestaat in het ontzeggen van elk effect aan de gewraakte rechtshandeling. Aangezien de betrokkenen echter geen rechtsgrond kunnen aanreiken voor de verdere bewoning van het pand en de beëindiging van de huurovereenkomst volgens de vrederechter derhalve noodzakelijk is, wordt een redelijke termijn van respijt gegend aan de betrokkenen.

Bernard Hubeau

EUROPESE RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Coördinator: Jan Wouters

Hof van Justitie, 7 mei 1997

Vrij verkeer van goederen - Louter interne situatie - Potentiële belemmeringen intracommunautair verkeer - Geografische aanduidingen en oorsprongbenamingen - Verordening 2081/92, art. 30 E.G. en 36 E.G..

De prejudiciële vragen in de voorliggende zaak werden gesteld naar aanleiding van de strafrechtelijke vervolging van

een aantal Franse bedrijfsleiders wegens het zonder vergunning in de handel brengen van vleeswaren waarop de aanduiding «Montagne» of «Mont de Lacaune» werd aangebracht. De herkomstaanduiding «Montagne» en andere specifieke geografische verwijzingen naar berggebieden zijn beschermd naar Frans recht en worden voorbehouden aan producten die in nationale berggebieden worden vervaardigd en met grondstoffen uit die berggebieden zijn bereid. In de procedure voor de nationale rechter rezen vragen omtrent de verenigbaarheid van deze regeling met verordening 2081/92 en art. 30 E.G., waardoor de nationale rechter het Hof verzocht om een prejudiciële uitlegging van deze bepalingen.

Het Hof onderzoekt in eerste instantie de verenigbaarheid van deze regeling met verordening nr. 2081/92 inzake de bescherming van geografische aanduidingen en oorsprongbenamingen van landbouwproducten en levensmiddelen (*Pb.*, 1992, L 208,1). Hoewel deze verordening dateert van na de feiten die aanleiding hebben gegeven tot de strafrechtelijke vervolging, is zij niettemin van belang, gezien het beginsel van de terugwerkende kracht van de meest gunstige strafwet. De aanduiding «Montagne» heeft een algemeen karakter en is niet beperkt tot één land, waardoor een rechtstreeks verband in de zin van de verordening ontbreekt. Nochtans erkent het Hof dat de aanduiding «Montagne de Lacaune» wel vatbaar is voor registratie overeenkomstig de verordening. Aangezien evenwel het bestaan van een rechtstreeks verband tussen het betrokken product en het geografisch gebied geen voorwaarde is om de aanduiding te mogen gebruiken, valt deze aanduiding evenmin onder het toepassingsgebied van de verordening. Het Hof concludeert dat de verordening zich niet tegen de toepassing van de nationale regeling verzet.

Vooraleer in te gaan op de verenigbaarheid van de regeling met het verbod van art. 30 E.G., toetst het Hof zijn bevoegdheid tot het beantwoorden van de prejudiciële vragen inzake het vrij verkeer van goederen. Aangezien de feiten van de verschillende strafzaken zich uitsluitend op het nationale grondgebied afspeelden, opperden zowel de advocaat-generaal als de Franse regering dat de toepassing van het communautaire recht uitgesloten was en het Hof derhalve niet diende te antwoorden op de gestelde prejudiciële vragen. Reeds in eerdere zaken had advocaat-generaal Jacobs er bij het Hof op aangedrongen dat het zich onbevoegd zou verklaren om het communautaire recht te interpreteren in situaties waarin het Gemeenschapsrecht niet als dusdanig, maar slecht via transpositie door het nationale recht van toepassing is in een zuiver nationale context (conclusie van advocaat-generaal Jacobs van 17 september 1996 in de zaken C-28/95 en C-130/95). Het Hof heeft deze suggestie echter niet gevolgd (arrest 17 juli 1997, zaak C-28/95, Leur-Bloem, nog niet gepubliceerd in de *Jur.*, r.o. 23 en arrest 17 juli 1997, zaak C-130/95, Giloy, nog niet gepubliceerd in de *Jur.*, r.o. 26). De motivering die het Hof hiervoor in *Pistre* naar voor schuift, is geen toonbeeld van duidelijkheid. Het Hof lijkt een onderscheid te maken tussen nationale maatregelen die in feite geen verband houden met de invoer van goederen en die waarbij dat wel het geval is. Terwijl deze eerste categorie niet onder het toepassingsgebied van art. 30 E.G. valt, is het Hof echter van oordeel dat de tweede categorie zelfs door het verbond wordt gegrepen indien de feitelijke elementen van de zaak beperkt blijven tot het grondgebied van

één lidstaat. Het Hof meent dat een nationale maatregel die de verhandeling van nationale producten begunstigt, zelfs indien deze uitsluitend geldt voor nationale producenten, niettemin een «potentiële» belemmering van de interstatenhandel kan opleveren.

Aangezien de nationale maatregel de toepasselijkheid ten aanzien van buitenlandse producten niet uitsluit, komt het Hof ten gronde tot de conclusie dat de betrokken nationale regeling als een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbepijking moet worden gekwalificeerd. Het feit dat tot op heden de regeling niet werd toegepast ten aanzien van ingevoerde goederen, acht het Hof irrelevant.

Wat is de draagwijdte van deze uitspraak? Overeenkomstig vaste rechtspraak vallen louter interne situaties niet onder het toepassingsgebied van art. 30 E.G. De toepassing van een nationale regeling ten aanzien van de op het nationale grondgebied geproduceerde én verhandelde goederen houdt geen verband met de invoer (arrest 15 december 1982, zaak 286/81, Oosthoek, *Jur.*, 1982, 4575, r.o. 9). De communautaire bepalingen hebben immers niet tot doel omgekeerde discriminaties aan te pakken (arrest 23 oktober 1986, zaak 355/85, Cognet, *Jur.*, 1986, 3231, r.o. 10). Wanneer de nationale regeling evenwel de voorwaarden voor de verhandeling van ingevoerde goederen raakt, moet de verenigbaarheid ervan met art. 30 E.G. worden onderzocht. Deze redenering wordt niet aangehouden in het raam van de rechtspraak inzake heffingen van gelijke werking als invoerrechten. In een aantal arresten heeft het Hof erkend dat ook heffingen die worden gelegd op het interne handelsverkeer van één lidstaat wegens de verstoringen die zij teweegbrengen aan de eenheid van de douane-unie eveneens als heffingen van gelijke werking als invoerrechten kunnen worden aangemerkt (arrest 9 augustus 1994, gevoegde zaken 363, 407-411/93, Lancry, *Jur.*, 1994, I-3957, r.o. 27-30).

Moet *Pistre* worden beschouwd als een uitbreiding van deze rechtspraak naar het domein van het verbod op maatregelen van gelijke werking? Sommige auteurs zijn deze mening toegedaan (Simon, D. en Langondet, F., «Libre circulation des marchandises et situations purement internes: chronique d'une mort annoncée», *Europe*, juli 1997, 7). Dit zou een gevoelige uitbreiding van het toepassingsgebied van art. 30 E.G. impliceren. Deze interpretatie zou de nationale rechter verplichten om de nationale regeling in het voorliggende «interne» geschil buiten toepassing te laten wegens het potentieel belemmerend karakter van de nationale regeling. Deze visie is wellicht ingegeven door het streven naar het behoud van de eenheid in de interne markt. De uitspraak staat in scherp contrast met de jurisprudentie inzake het vrij verkeer van personen (diensten, vestiging), waarin het grensoverschrijdend element nog steeds van primordiaal belang is voor de toepasselijkheid van het communautaire recht.

Of moet de uitspraak worden bekeken in het licht van de bezorgdheid van de gemeenschapsrechter omtrent de mogelijke toepassing van de nationale regeling inzake herkomst-aanduidingen ten aanzien van buitenlandse producten? Immers, indien het Hof zijn uitspraak had beperkt tot de verenigbaarverklaring van een louter interne maatregel met het Gemeenschapsrecht, bestond het gevaar dat de door de nationale regeling voorziene strafsancie importeurs en exporteurs dermate zou afschrikken dat van enige invoer van producten waarop referenties aan berggebieden zijn aangebracht geen sprake zou zijn. De uitspraak zou de nationale

regeling een aureool van onschendbaarheid toekennen, hoewel het geenszins de bedoeling van het Hof was om de toepassing ervan ten aanzien van ingevoerde goederen verenigbaar te verklaren met het Gemeenschapsrecht. Het Hof had in zijn uitspraak evenwel de traditionele opsplitsing kunnen maken tussen de verenigbaarheid van de nationale regeling ten aanzien van nationale goederen en de onverenigbaarheid van de regeling ten aanzien van ingevoerde goederen. Dit had de nationale rechter een duidelijke leidraad gegeven bij de oplossing van het geschil.

Gezien het discriminatoir karakter van de regeling (de regeling behoudt de aanduidingen voor aan producten die op het nationale grondgebied zijn vervaardigd en uit nationale grondstoffen zijn bereid), onderzoekt het Hof vervolgens of de maatregel gerechtvaardigd kan worden op grond van art. 36 E.G. (nl. bescherming van de industriële en commerciële eigendom). Het Hof concludeert echter dat de aanduiding «Montagne» niet kan worden beschouwd als een herkomst-aanduiding in de zin van de vaste rechtspraak, aangezien deze aanduiding de consument niet informeert over de afkomst van het product uit een bepaalde plaats, streek of land. Het spreekt zich echter niet uitdrukkelijk uit over de kwalificatie van de aanduiding «Montagne de Lacane».

De communautaire wetgever was er zich reeds in de jaren zeventig van bewust dat voor het realiseren van het vrij verkeer van goederen de lidstaten hun nationale wetgeving dienden aan te passen zo deze aan nationale producten benamingen voorbehield die geen oorsprongbenaming of aanduiding van herkomst vormden (art. 2, derde lid, sub s, richtlijn 70/50/EEG, *Pb.*, 1970, L 13, 29). Nationale regelingen ter bescherming van herkomstaanduidingen konden derhalve worden gehandhaafd. In de *Sekt en Weinbrand*zaak (arrest 20 februari 1975, zaak 12/74, Commissie t/ Duitsland, *Jur.*, 1975, 181) specificeerde het Hof evenwel dat de in de richtlijn bedoelde herkomstaanduidingen slechts hun specifieke functie vervullen zo het product kwaliteiten en kenmerken bezit die aan de geografische oorsprong zijn te danken en waardoor het kan worden geïndividualiseerd. Latere rechtspraak erkende uitdrukkelijk dat het begrip «bescherming van de industriële en commerciële eigendom» ex art. 36 E.G. eveneens de bescherming van herkomstaanduidingen omvat (arrest 6 oktober 1983, zaak 2/82, Delhaize t. Promalvin, *Jur.*, 1983, 2973; arrest 10 november 1992, zaak C-3/91, Exportur, *Jur.*, 1992, I-5529). In *Exportur* breidde het Hof het begrip «herkomstaanduidingen» uit tot aanduidingen die geen specifieke smaak ontleen aan het betrokken geografische gebied of bereid zijn volgens specifieke kwaliteitsnormen of bereidingsvoorschriften. Het beklemtoonde dat de «reputatie» die dergelijke aanduidingen bij de consumenten genieten een belangrijk verkoopargument vormt voor de producenten van de betrokken producten en derhalve moeten worden beschermd. Het voegde eraan toe dat nationale regels die een benaming, die reeds werd gebruikt voor producten uit een of ander gebied, voorbehouden aan nationale producten, wegens haar discriminerend karakter geen rechtvaardiging kunnen vinden in art. 36 E.G.. Kort vóór deze uitspraak werd evenwel verordening 2081/92 aangenomen (*Pb.*, 1992, L 208, 1; voor de bewogen totstandkoming van deze verordening zie Kolia, M., «Monopolising names: EEC proposals on the protection of trade descriptions of foodstuffs», *EIPR*, 1992, 233). Deze verordening beoogt een meer uniforme aanpak van het gebruik van geografi-

sche aanduidingen en oorsprongbenamingen voor landbouwproducten en levensmiddelen te realiseren. Na *Exportur* ontstond onenigheid in de rechtsliteratuur omtrent de vraag of de verordening en de rechtspraak al dan niet tegenstrijdig waren. Beier was van mening dat beide conflicteerden, aangezien de verordening geen «quality neutral»-aanduidingen beschermde (Beier, F., noot onder *Exportur*, *I.I.C.*, 1994, 80). Andere auteurs verwierpen deze kritiek en stelden dat ook de vaste rechtspraak geen benamingen beschermt waaraan geen enkele reputatie is verbonden (Oliver, P., *Free movement of goods in the EC*, 1996, nr. 8.185; Stuyck, J., noot onder *Delhaize t/ Prolmalvin*, *C.M.L.R.*, 1993, 854). Het arrest *Pistre* maakt geen einde aan deze polemiek.

(Vijfde kamer - Gevoegde zaken C-321, 322, 323, 324/94, *Pistre*)

Sandra Coppieters

Hof van Justitie, 2 oktober 1997

Gelijke behandeling van mannen en vrouwen - Indirecte discriminatie - Ambtenaar - Deeltijdbetrekking

Hoewel deeltijdbarbeid in Duitsland niet echt populair is (zie K. Scheiwe, «The Gender Dimension in German Labour Law: Time Revisited», in *The Sex of Labour Law in Europe*, Kravaritou, Y. (red.), Den Haag, Kluwer Law International, 1996, 70 e.v.), wordt hierover vrij veel geprocedeerd. Hierbij wordt regelmatig het Europese Hof van Justitie betrokken. Zo ook in de zaak *Gerster t/ Freistaat Bayern*.

Bij bevordering van de ambtenaren van het Land Bayern werd tot 17 oktober 1995 art. 13, tweede lid *Laufbahnverordnung* toegepast. Dit bepaalde dat de periodes van tewerkstelling tijdens welke de de arbeidsduur minder dan de helft van de normale arbeidsduur bedroeg, niet in aanmerking kwamen bij de anciënniteitsberekening. Met de periodes van tewerkstelling tussen de helft en twee derden van de normale arbeidsduur werd ten belope van 66% rekening gehouden. Wanneer de arbeidsduur meer dan twee derden van de normale arbeidsduur bedroeg, werd de werknemer als een voltijds tewerkgestelde beschouwd. Daar deeltijdbarbeid hoofdzakelijk een vrouwenzaak is (in de dienst van mevrouw Gerster bedroeg de vrouwelijke deeltijdbarbeid 87%), werd opgeworpen dat een dergelijke regeling indirect discriminatoir was. De Freistaat Bayern rechtvaardigde de regeling echter met het argument dat promotie slechts mogelijk was mits een zekere beroepservaring voorhanden was en deze kwam o.a. tot uiting in de anciënniteit.

Het Hof hield rekening met het feit dat vooral vrouwen een promotie aan hun neus zagen voorbijgaan en besloot dat het desbetreffende artikel strijdig was met richtlijn 76/207/EEG, behoudens wanneer de regeling haar rechtvaardiging zou vinden in objectieve criteria die losstaan van elke discriminatie op grond van geslacht. De rechter moet m.a.w. onderzoeken of er een specifiek verband bestaat tussen de diensttijd en de verwerving van een bepaald kennis- of ervaringsniveau.

(Zesde Kamer - Zaak C-1/95, *H. Gerster t/ Freistaat Bayern*).

Patrick Humblet

Hof van Justitie, 2 oktober 1997

Gelijke behandeling van mannen en vrouwen - Indirecte discriminatie - Ambtenaar - Deeltijdbetrekking

Het beroep van belastingadviseur mag in Duitsland slechts worden uitgeoefend door daartoe gemachtigde personen die geslaagd zijn in een toegangsexamen. Gewezen ambtenaren of stafleden van de belastingdienst die minstens vijftien jaar ervaring hebben, genieten een vrijstelling. Deeltijdbarbeid die minder dan de helft van de normale arbeidsduur bedraagt, komt echter niet in aanmerking om de voormelde termijn te berekenen. Wanneer de gepresteerde deeltijdbarbeid ten minste 50% van de normale arbeidsduur bedraagt, wordt bij de berekening van de ervaringstermijn de totale duur verlengd met een overeenkomstige termijn tot maximum het dubbele van de termijn.

Mevrouw Kording, die vijftien jaar beroepsactiviteit kon bewijzen, maar waarvan een gedeelte deeltijds, kreeg de vrijstelling dus niet. Rekening houdende met het feit dat in haar dienst meer dan 90% van de deeltijds werkende tot het vrouwelijk geslacht behoorden, beriep zij zich op de schending van artikel 3, eerste lid, van de richtlijn 76/207/EEG. Net zoals in de zaak *Gerster* (zie *supra*), antwoordde het Hof op de prejudiciële vraag dat de regeling indirect discriminatoir was, tenzij voor de nationale rechter kon worden bewezen dat de regeling haar rechtvaardiging vindt in objectieve criteria die losstaan van elke band met het geslacht.

Beide uitspraken van het Hof m.b.t. de deeltijdbarbeid van ambtenaren zijn niet zonder belang voor ons land. Zowel op het federale niveau als op het niveau van de Gemeenschappen gelden voor sommige deeltijdbarbeiders minder gunstige arbeidsvoorwaarden (zie o.a. R. Janvier, *Contractanten in overheidsdienst*, Gent, Mys & Breesch, 1997, 171 e.v. en J. Jacquain, «In terra incognita», *Soc. Kron.*, 1992, 462-463). De kans dat België eerlang ook in de beklaagdenbank zit, is dan ook niet denkbeeldig.

(Zesde Kamer - Zaak C-100/95 - B. Kording t/ Senator für Finanzen)

Patrick Humblet

Hof van Justitie, 9 oktober 1997

E.E.X. - Toetredingsverdrag San Sebastián - Aanhangigheid (art. 21) - Werking in de tijd (art. 54)

In dit arrest verduidelijkt het Hof van Justitie de overgangsregels voor de achtereenvolgende versies van het EEX. Nu het San Sebastián-verdrag (het toetredingsverdrag van Spanje en Portugal tot het EEX) eindelijk in België in werking is getreden*, zal ook de Belgische rechtspracticus met problemen rond de werking in de tijd van deze nieuwe EEX-regeling worden geconfronteerd.

(*) Over de precieze datum van inwerkingtreding van het San Sebastián-verdrag in de Belgische rechtsorde blijven de meningen verdeeld. Internationaalrechtelijk is België gebonden sinds 1 oktober 1997. De Belgische goedkeuringswet werd evenwel slechts op 8 januari 1998 gepubliceerd. Gelet op het beginsel van de primautiteit van internationale verdragen, verdient de eerste datum m.i. de voorkeur.

Een geschil ontstaat tussen de Portugese mevrouw Von Horn en de Engelse heer Cinnamond over de betaling van een geldsom, verschuldigd voor de verkoop van aandelen in een vastgoedmaatschappij. In 1991 vraagt Cinnamond een Portugese rechter vast te stellen dat hij Von Horn dit bedrag niet is verschuldigd. In het raam van deze procedure stelt Von Horn een tegeneis in tot het verkrijgen van een betalingsbevel. Ongeveer een jaar later dagvaardt Von Horn, Cinnamond voor de Engelse rechtbank tot betaling van het verschuldigde bedrag. Verwijzend naar de hangende procedure in Portugal, betwist Cinnamond evenwel de bevoegdheid van de Engelse rechter. Art. 21 EEX verplicht de rechter uit een verdragstaat immers, indien eenzelfde procedure reeds voor de rechter van een andere verdragstaat aanhangig is gemaakt, zich onbevoegd te verklaren zodra de bevoegdheid van deze eerste rechter vaststaat. De vraag rijst echter of de Engelse rechter de EEX-litispendingregeling wel dient toe te passen, omdat de zaak vóór de inwerkingtreding van het EEX tussen Engeland en Portugal bij de Portugese rechter al aanhangig was gemaakt. De tweede procedure werd in Engeland weliswaar aanhangig gemaakt op een ogenblik dat het EEX wel reeds tussen beide landen van kracht was. Geconfronteerd met dit verweer, vraagt het *House of Lords* het Hof van Justitie de temporele draagwijdte van art. 21 EEX toe te lichten.

Op het eerste gezicht lijken de regels die de werking in de tijd van het EEX (San Sebastián-versie) bepalen, duidelijk. Art. 54, § 1, bepaalt dat de rechter de EEX-bevoegdheidsregels uitsluitend mag toepassen op vorderingen ingesteld en akten verleden na de inwerkingtreding van het verdrag in het forumland. Vorderingen tot erkenning of exequatur vallen onder de EEX-regeling indien het verzoek werd gedaan na de inwerkingtreding van het verdrag in de aangezocht staat én het EEX (in dezelfde versie) op het ogenblik van het instellen van de vordering van kracht was in het land van herkomst van de beslissing. Dit vereiste van een «cumulative gelding» wordt in art. 54, § 2, versoepeld indien het verdrag in de loop van de procedure tussen de betrokken landen in werking is getreden. Ook wanneer de vordering wordt ingesteld op een ogenblik dat de Europese bevoegdheidsregels nog niet van kracht zijn in het land van herkomst, gelden m.n. de - liberale - EEX-exequaturregels indien het verdrag op het ogenblik van de exequaturvordering tussen beide landen van kracht is én de eerste rechter zijn bevoegdheid steunt op een bevoegdheidsgrond die overeenstemt met die van het EEX of uit een bilateraal verdrag tussen beide landen (zie verder over de overgangsregels Duintjes Tebbens, H., «Het toepassingsgebied van de verdragen van Brussel en Lugano», in Van Houtte, H. en Pertegas Sender, M. (red.), *Europese IPR-verdragen*, Leuven, Acco, 1997, 31-36).

Hoe dient deze overgangsregeling te worden toegepast op art. 21 EEX? Immers, anders dan de bevoegdheidsregels impliceert de litispendingregel dat rekening wordt gehouden met een vordering in een andere staat die vóór of na de inwerkingtreding van het verdrag kan zijn aangebracht. Kan nu de aanhangigheidsregeling worden ingeroepen wanneer de eerste rechter niet verplicht was de bevoegdheidsregels uit het EEX toe te passen omdat dit verdrag toen nog niet in zijn forumstaat van toepassing was? Of vereist de toepassing van art. 21 dat alle vorderingen na de inwerkingtreding van het EEX zijn aangebracht?

In zijn antwoord herinnert het Hof aan één van de basisdoelstellingen van het EEX, namelijk het vermijden van tegengrijdige uitspraken ten gevolge van parallelle procedures in de lidstaten. In het licht van deze doelstelling dient de temporele reikwijdte van art. 21 EEX zo ruim mogelijk te worden geïnterpreteerd. In navolging van advocaat-generaal Jacobs aanvaardt het Hof dan ook dat een rechter van een verdragstaat de Europesze litispendingregel moet toepassen t.a.v. procedures ingeleid in andere lidstaten vóór de inwerkingtreding van het EEX, indien de bevoegdheid van de eerste rechter in overeenstemming is met de bevoegdheidsregels van het EEX of van een bilateraal verdrag dat bij het instellen van de vordering van kracht was tussen beide landen. Zodra deze voorwaarde is vervuld, is de tweede rechter bijgevolg verplicht zich onbevoegd te verklaren. Volledigheidshalve voegt het Hof hier nog aan toe dat, indien de eerste rechter nog geen uitspraak heeft gedaan over zijn bevoegdheid, de tweede rechter in afwachting van een beslissing de zaak moet opschorten. *In casu* zal de Engelse rechter zich bijgevolg onbevoegd dienen te verklaren, aangezien de Portugese rechter zijn internationale bevoegdheid op de woonplaats van de verweerder steunde.

Terecht merkt het Hof op dat problemen, verbonden aan de temporale werking van de EEX-regeling, zichzelf na verloop van tijd oplossen. Zo is ook het probleem van de temporele werking van de litispendingregel slechts tijdelijk van aard: namelijk zolang vóór de inwerkingtreding van het EEX (of een nieuwe EEX-versie) ingeleide procedures in een verdragstaat aanhangig zijn. Toch blijft deze uitspraak relevant voor toekomstige EEX-verdragen, die n.a.v. de toetreding van nieuwe lidstaten worden gesloten.

(Zesde kamer - C-163/95, Von Horn t/ Cinnamond)

Ilse Couwenberg

Hof van Justitie, 11 november 1997

Gelijke behandeling van mannen en vrouwen - Voorrangsbehandeling

Het Hof van Justitie heeft het in de zaak *Kalanke* (arrest van 17 oktober 1995, zaak 450/93, *Jur.*, 1995, I-3051) aangedurfd om nationale regels die vrouwen absolute en onvoorwaardelijke voorrang geven bij selectie, strijdig te bevinden met het art. 2, vierde lid, richtlijn 76/207 (zie onze commentaar in *R.W.*, 1995-96, 893). In *Marschall t/ Nordrhein-Westfalen* wordt de problematiek van de positieve actie nogmaals aan het Hof voorgelegd. Helmutt Marschall - leraar in dienst van het Land Nordrhein-Westfalen - solliciteert naar een hoger ambt en wordt geconfronteerd met een voorrangsbepaling. Wanneer op een bepaald niveau minder vrouwen dan mannen werkzaam zijn, moet bij gelijke geschiktheid, bekwaamheid en arbeidprestatie de voorkeur worden gegeven aan een vrouw. Voor advocaat-generaal Jacobs kan deze regeling niet door de beugel (zie o.a. A. Veldman «Marschall brengt geen hulp», *Nemesis*, 1997, 125-127). Het Hof valt de advocaat-generaal echter af.

In zijn overweging wijst het Hof erop dat de hier behandelde situatie fundamenteel verschilt van de zaak *Kalanke* (r.o. 23). In dat geval betrof het immers een automatische (en onvoorwaardelijke) voorrang van vrouwen op mannen;

in casu geldt de voorrang echter niet indien «met de persoon van een mannelijke kandidaat verband houdende redenen de balans in diens voordeel doen doorslaan».

Het Hof merkt op dat, zelfs wanneer vrouwen dezelfde kwalificaties hebben als mannen, zij o.a. wegens stereotiepe ideeën over hun capaciteiten vaak bij bevorderingen uit de boot vallen. Twee personen van verschillend geslacht hebben in geval van gelijke kwalificaties niet noodzakelijk gelijke kansen (r.o. 30). O.a. deze overweging doet het Hof ertoe besluiten dat de gewraakte wetsbepaling niet strijdig is met art. 2, leden 1 en 4 van richtlijn 76/207/EEG. De overheid mag dus positieve actie voeren binnen zekere grenzen. Zo moet de regeling mannelijke kandidaten met gelijke kwalificaties als vrouwelijke kandidaten in elk individueel geval waarborgen dat de sollicitaties worden onderworpen aan een objectieve beoordeling, die rekening houdt met alle criteria betreffende de persoon van de kandidaten en aan vrouwelijke kandidaten toegekende voorrang buiten toepassing laat, wanneer één of meer van die criteria de balans in het voordeel van de mannelijke kandidaat doen doorslaan. De onderscheidende kenmerken mogen niet discriminerend zijn ten opzichte van vrouwelijke kandidaten.

Het is de lezer uiteraard duidelijk dat deze uitspraak nog zo veel voor interpretatie vatbare elementen bevat dat dit niet de laatste maal is dat een dergelijke zaak in de kolommen van dit tijdschrift zal worden besproken. Wij durven zelfs te voorspellen dat degenen die door een voorrangsbepaling een promotie aan hun neus zien voorbijgaan, hun heil zullen zoeken in niet-Europeesrechtelijke bepalingen om hun gelijk te halen. Uit sympathie voor de slachtoffers van tientallen eeuwen mannelijke dominantie geven we geen hints.

(Voltallig Hof - Zaak C-409/95, Marschall t/ Land Nordrhein-Westfalen)

Patrick Humblet

Hof van Justitie, 20 november 1997

Rechtsbescherming - Prejudiciële procedure - Herziening rol van het Hof

In deze zaak heeft het *Bundesfinanzhof* het Hof krachtens art. 177 EG een prejudiciële vraag gesteld over de uitlegging van het begrip «nachthemden» in de zin van het gemeenschappelijk douanetarief van de E.G. Een gelijkaardige vraag vormde al eerder het voorwerp van een prejudiciële procedure waarbij het Hof op zijn vroegere rechtspraak m.b.t. de rangschikking van goederen in het douanetarief had gewezen en zo tot een duidelijk antwoord was gekomen (zie arrest van 9 augustus 1994, zaak C-395/93, Neckermann Versand, *Jur.*, 1994, I-4027). Toch wenste het *Bundesfinanzhof*, dat in principe als hoogste rechtscollege niet verplicht is de zaak bij het Hof te adïëren wanneer er al vaste rechtspraak bestaat over het betwiste punt, opnieuw een prejudiciële interpretatievraag te stellen. Naar aanleiding van deze situatie heeft advocaat-generaal Jacobs in zijn conclusie een voorstel geformuleerd waarin de rol van het Hof in het raam van art. 177 EG wordt herzien.

De advocaat-generaal betwist in beginsel geenszins de traditionele taakverdeling tussen het Hof en de nationale rechter, noch dat het Hof tot taak heeft de verwijzende rechter

alle voor zijn uitspraak nuttige uitleggingsgegevens te verschaffen. Toch leidt een dergelijke benadering, aldus de advocaat-generaal, tot een oneindig aantal prejudiciële vragen waarvan het niet wenselijk - en zelfs onmogelijk - is om ze te beantwoorden (punt 15). Een meer frequent niet-ontvankelijk verklaren van prejudiciële vragen zou geen goede oplossing zijn (punt 17). De enige geschikte uitkomst bestaat erin dat zowel de nationale rechter als het Hof meer een houding van «*self-restraint*» zouden aannemen (punt 18), vooral in zaken waarin in werkelijkheid prejudiciële vragen over de toepassing van het EG-recht worden gesteld. Dit is onder meer het geval in deze zaak. Formeel gezien wordt hier een prejudiciële vraag gesteld over de interpretatie van een bepaalde douanetariefpost. In feite gaat het er echter om of een bepaald product moet worden ingedeeld onder post 1 of 2 van dit tarief. Interpretatie en toepassing vallen in dit geval zo goed als samen. Andere voorbeelden zijn vragen m.b.t. de uitleg van het begrip «belastingvoet» in het Europese BTW-recht of het begrip «overgang van ondernemingen» in het communautaire sociaal recht. De vooropgestelde «zelfbeperking» zou er in zulke gevallen in bestaan dat de nationale rechterlijke instanties de zaak enkel nog naar het Hof zouden verwijzen wanneer er zich een interpretatieprobleem van algemeen belang voordoet en een beslissing van het Hof de eenvormige toepassing van het EG-recht kan bevorderen. Is dit niet het geval, dan moet de nationale rechter aan de hand van de vaste rechtspraak van het Hof een uitspraak doen over het aan hem voorgelegde geschil (punt 20). Belangrijk is dan wel dat het Hof zelf bepaalde uitleggingen met een algemene draagwijdte als «vaste rechtspraak» kwalificeert. Anderzijds moet het Hof de nationale rechters die toch nog nutteloze vragen blijven stellen, ontmoedigen door de vraag niet grondig te onderzoeken, maar enkel kort te wijzen op de bestaande basisprincipes en de relevante arresten (punt 21). Het Hof heeft dit voorstel van zijn advocaat-generaal niet gevolgd.

Art. 177 EG wordt in de literatuur vaak aangeduid als een «scharnierbepaling» tussen de communautaire en de nationale rechtsorde. Deze omschrijving toont aan dat zowel het Hof van Justitie als de nationale rechter verantwoordelijk zijn om de uniforme handhaving van het Europees Gemeenschapsrecht te waarborgen. Beiden worden dus verondersteld samen te werken, wat de volgende taakverdeling meebrengt. Indien er voor een nationale rechterlijke instantie een - om het even welke - vraag rijst over de interpretatie van het EG-recht, waarvan de beantwoording noodzakelijk is voor de beslechting van het geschil, dan kan of moet deze het geding schorsen en een vraag hieromtrent stellen aan het Hof. Het is de nationale rechter die de opportuniteit van de te stellen vraag beoordeelt. Het Hof wordt steeds geacht hierop een duidelijk antwoord te verschaffen dat tot de uitkomst van het geding voert. De wezenlijke functie van dit mechanisme is reeds gebleken uit de essentiële rechtspraak die ontwikkeld werd naar aanleiding van prejudiciële interpretatievragen. Toch moeten we hiertegenover stellen dat het Hof de laatste jaren steeds meer belast wordt met prejudiciële procedures (de laatste vijftien jaar is het aantal prejudiciële verzoeken gestegen van 100 per jaar in 1980 tot bijna 250 per jaar in 1995; zie C. Barnard en E. Sharpston, «The changing face of article 177 references», *C.M.L.Rev.*, 1997, 1157), hetgeen afbreuk zou kunnen doen aan zijn goed functioneren. Daarom moet naar een solide oplossing wor-

den gezocht teneinde op een meer efficiënte manier de doelstellingen van art. 177 EG te bereiken.

Vroeger heeft het Hof reeds beslist dat de hoogste rechtscolleges in bepaalde gevallen niet verplicht zijn zich tot het Hof te wenden. Dit is onder meer zo wanneer er over het punt waarop het geding betrekking heeft al een vaste rechtspraak van het Hof bestaat («*acte éclairé*»). Niettemin blijven de rechterlijke instanties de mogelijkheid behouden om zich toch nog tot het Hof te wenden (zie arrest van 6 oktober 1982, zaak 283/81, CILFIT, *Jur.*, 1982, 3415, r.o. 14 en 15). Dit laatste zal dan zonder meer opnieuw een volledig antwoord formuleren, ook indien een nieuwe uitlegging eigenlijk overbodig is. Het Hof heeft hier duidelijk een signaal gegeven aan de nationale rechters om het stellen van nutteloze vragen te vermijden, maar heeft hieraan geen verdere gevolgen gekoppeld. Het feit dat het Hof de opgeworpen vraag opnieuw grondig analyseert, kan in zekere zin wel nuttig zijn, aangezien op deze wijze een lager of hoger rechtscollege kan proberen een bijsturing van de vaste rechtspraak te verkrijgen. Deze mogelijkheid wordt door de advocaat-generaal niet uitgesloten. Het Hof kan nog steeds beslissen om bepaalde interessante zaken, waarover al rechtspraak is, toch verder te behandelen.

Het door de advocaat-generaal geformuleerde voorstel is voornamelijk gericht op zaken waarin in werkelijkheid specifieke vragen over de toepassing van het EG-recht rijzen die kunnen opgelost worden aan de hand van duidelijke basisrechtspraak, zonder dat de uniforme toepassing van het EG-recht in gevaar komt. Het voorstel lijkt me in zekere zin wel een aanvaardbare oplossing voor het probleem van de overbelasting van het Hof in het raam van de prejudiciële procedure. Er wordt, in tegenstelling tot de Clifit-rechtspraak, wel enigszins een beperking geïntroduceerd. De mogelijkheid om opnieuw een vraag op te werpen blijft bestaan, maar het Hof kan beslissen de opgeworpen vraag niet nog eens uitvoerig te onderzoeken, maar zich te beperken tot het aanwijzen van de vroegere arresten die het antwoord op de vraag bevatten. Dit zal tot een snellere afhandeling van de zaak leiden, waardoor de werklast van het Hof aanzienlijk wordt verminderd. Ook de rechtszekerheid zal hierdoor worden bevorderd, want hoe minder specifiek de rechtspraak is in een bepaald domein, hoe meer overzicht men heeft op de algemene basisprincipes. Aan de andere kant moet er wel voor gezorgd worden dat een dergelijke houding van het Hof de nationale rechterlijke instanties niet in *alle* zaken gaat ontmoedigen om een prejudiciële vraag te stellen. Immers, de prejudiciële procedure, die van wezenlijk belang is voor een uniforme toepassing van het EG-recht, staat of valt met de bereidwilligheid van de nationale rechters om het Hof te adieren.

Het voorstel van de advocaat-generaal werd uiteindelijk niet aanvaard door het Hof. Misschien moet het idee zich nog een weg banen? In ieder geval is het een bruikbaar denkspoor dat in de toekomst misschien nog gevolgd kan worden. Een eerste stap in de goede richting om reeds tot een daling van het aantal prejudiciële vragen te komen, zou zijn dat het Hof erop let dat het steeds duidelijke en nuttige antwoorden met een algemene strekking geeft, zodat er bij de nationale rechters geen verwarring ontstaat. In dit opzicht zouden ook de nationale rechters moeten vermijden om te precieze vragen te stellen, want deze roepen op hun beurt weer nieuwe vragen op (zie de door het Hof van Justitie op-

gestelde «Wenken voor de indiening van prejudiciële verzoeken door de nationale rechters», *Weekoverzicht H.v.J.*, nr. 34/96).

Het basisprobleem, de overbelasting van het Hof, doet zich ook voor binnen het Gerecht van eerste aanleg. Het is hierbij interessant te vermelden dat het Hof onlangs een voorstel tot wijziging van het Reglement voor de procesvoering van het Gerecht heeft ingediend, waarbij in de mogelijkheid wordt voorzien dat één rechter (in de plaats van drie) uitspraak doet in de «minder belangrijke» zaken (zie *Agence Europe*, 26 februari 1998, 11). Hieruit blijkt dat het Hof zich geleidelijk bewust wordt dat een oplossing noodzakelijk is voor het stijgend aantal zaken waarmee zowel het Gerecht als het Hof zelf de laatste jaren belast worden.

(Eerste kamer - Zaak C-338/95, Wiener)

Leen Goossens

AANGEKONDIGD

ALGEMEEN

P. BURGER, *Harmonie of conflict*, Leiden, NJCM-Boekerij, 454 p., 85 fl.

W.J. ZWALVE, *Keizers, soldaten en juristen*, Deventer, Kluwer, 178 p., 65 fl.

A. BRESCH, D. CASAER en H. VANDEBERGH, *Advocatenpocket*, Gent, Mys & Breesch, 410 p., 3.495 fr.

BURGERLIJK RECHT

C. MOSTIN, *Les troubles de voisinage*, Diegem, Kluwer Rechtswetenschappen, 164 p., 1.872 fr.

TH. VANSWEEVELT, *De beroepsaansprakelijkheidsverzekering van artsen en ziekenhuizen: een vergelijkende analyse*, Gent, Mys & Breesch, 120 p.

DE VLAAMSE HUURDERSBONDEN i.s.m. v.z.w. VLAAMS OVERLEG BEWONERSBELANGEN, *Het huurboek*, Berchem, Epo, 392 p.

W. VAN GERVEN e.a., *Tort law - Scope of protection*, Oxford, Hart Publishing, 494 p., £ 30.

C.E.C. JANSEN, *Towards a European building contract law*, Deventer, Tjeenk Willink, 628 p., 106 fl.

C. COLLARD e.a., *Mémento du logement en région wallonne - Edition 1998*, Diegem, Kluwer, 416 p., 1.500 fr.

A.J. GOEDMAKERS, *Overmacht bij overeenkomst en onrechtmatige daad*, Arnhem, Gouda Quint, 438 p.

STAATS- EN BESTUURSRECHT

H. BLOEMEN (red.), *Instrumenten voor lokaal woonbeleid in Vlaanderen*, Brugge, Vanden Broele, losbladige uitgave, 312 p., 1.500 fr.

P. GILMAN, *Permis et autorisations en matière d'environnement*, Diegem, Kluwer, 60 p.

A. LEBRUN, *L'action en cessation en matière d'environnement*, Diegem, Kluwer, 82 p.

P. GILMAN, C. VANWYNEN en D. LAMBERT, *Les aides publiques en matière d'environnement*, Diegem, Kluwer, 68 p.

C.A.J.M. KORTMANN, *Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden*, Deventer, Kluwer, 160 p., 79 fl.

H.E. BRÖRING, *Beleidsregels*, Deventer, Kluwer, 132 p., 62,50 fl.

J. GHYSELS, P. FLAMEY en E. EMPEREUR (red.), *Panoramacodex stedenbouw* (vierde uitgave, losbladig), Brugge, Vanden Broele.

HANDELS- ECONOMISCH EN FINANCIËEL RECHT

G.H. ADDINK, A.M. HOL en R. KNEGT (red.), *Privatisering: effectiviteit en legitimiteit*, Deventer, Tjeenk Willink, 264 p., 69 fl.

J.L. FAGNART, *Traité pratique de droit commercial - Tome 3*, Diegem, Story-Scientia, 408 p., 4.995 fr.

COMMISSION DROIT ET VIE DES AFFAIRES, *La faillite et le concordat en droit positif Belge après la réforme de 1997*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, 812 p., 3.950 fr.

GERECHTELIJK RECHT

COMMISSION DROIT ET VIE DES AFFAIRES, *Les règlements judiciaires et extra-judiciaires des conflits commerciaux*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, 542 p., 2.750 fr.

STRAF- EN PROCESRECHT

J. MESSINE en F. BULTOT, *Les instruments juridiques belges de lutte contre la fraude aux intérêts financiers des Communautés européennes*, Brussel, Bruylant, 326 p., 1.980 fr.

PH. TRAEST en A. DE NAUW (red.), *Strafrecht. Wie is er bang van het strafrecht?*, Gent, Mys & Breesch, 444 p., 4.950 fr.

M. DELMAS-MARTY (red.), *Corpus Juris*, Antwerpen / Groningen, Intersentia, 190 p., 650 fr.

O. ADANG, *Hooligans, autonomen, agenten*, Alphen aan den Rijn, Samsom, 146 p.

W.J. WITTEVEEN e.a., *Strafbaarheid van overheden*, Deventer, Tjeenk Willink, 86 p., 35 fl.

J. KOOPMAN, *De democratische inbedding van de regionale politie*, Deventer, Kluwer, 236 p., 69 fl.

METARECHT

X. DUON, *Droit naturel - Tome I: Les questions du droit*, Paris, Presses Universitaires de France, 618 p.

MEDEDELINGEN

«Wegwijs in de eerste job»

De brochure «Wegwijs in de eerste job» is te verkrijgen bij het Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, Secretariaat-generaal, communicatiecel, Belliardstraat 51, 1040 Brussel.

A.P.R. Prijs 1997

De A.P.R.-prijs die ieder jaar per rechtsfaculteit wordt uitgeoefend voor de beste scriptie, werd voor 1997 toegekend aan de volgende laureaten:

Els De Smaele, Over continuïteit en immuniteit van de overheid (art. 141bis Ger. W.) (U. Gent).

Luk Janssens, De rechtsprekende bevoegdheid van het Rekenhof (U.I. Antwerpen).

Koen Lemmens, De onoverwinnelijke dwaling in rechte als schuldonthefingsgrond (V.U. Brussel).

Matthias Wauters, Garanties bij overdracht van aandelen (K.U. Leuven).

Het reglement voor de A.P.R.-prijs 1998 wordt bekendgemaakt aan de valven van de rechtsfaculteiten.

Gespecialiseerde opleiding bedrijfsrecht

Aan de Vrije Universiteit Brussel loopt jaarlijks een programma dat het mogelijk maakt voor afgestudeerde juristen zich te bekwalen in het bedrijfsrecht.

Op eenvoudig verzoek zal aan geïnteresseerden een brochure worden opgestuurd waarin meer details over de samenstelling van het lessenpakket en de inschrijvingsvoorwaarden te vinden zijn.

V.U.B. - Faculteit Rechtsgeleerdheid - Vakgroep ECOR - Pleinlaan 2 - 1050 Brussel tel. 02/629.26.38 en fax: 02/629.36.98 en e-mail: sdemeue@vub.ac.be

Aanvullende opleiding bedrijfsjurist

De Faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Gent richt vanaf het academiejaar 1998-1999 een 'Aanvullende Opleiding Bedrijfsjurist' in. De opleiding wil de afgestudeerden in de rechten een praktijkgerichte voorbereiding bieden op de uitbouw van een juridische carrière binnen of voor het bedrijfsleven. De opleiding richt

zich eveneens tot juristen die reeds in het bedrijfsleven werkzaam zijn en hun kennis wensen te actualiseren. De opleiding loopt over één academiejaar in voltijds dagonderwijs.

Het programma bestaat uit een gemeenschappelijk deel, dat de voortgezette en bedrijfsgerichte studie beoogt van het sociaal, fiscaal en ondernemingsrecht. Aanvullend hierbij sluit de student aan bij één van de vier vaste richtingen (sociaal en fiscaal recht, financieel recht, verzekeringsrecht of milieurecht) of bij een vrije richting.

Elke vaste richting is gestructureerd rond een aantal basisvakken, die een verdere specialisatie toelaten. De basisvakken worden in voorkomend geval aangevuld met één of meer keuzevakken. De student kan ook vakken uit verschillende richtingen combineren in een vrije keuze richting.

Voor een programmabrochure met meer uitgebreide informatie, contacteer, mevr. M. De Keukeleire, tel. 09/264.67.69; e-mail: Martine.Dekeukeleire@rug.ac.be

Conferentie: Revisoren en advocaten

Op 15 september 1998 organiseert de Belgische Vereniging voor Europees Recht, ter gelegenheid van haar Algemene Vergadering, een conferentie/ debat met als titel «Réviseurs et avocats, complémentarité ou concurrence dans une perspective européenne».

Deze activiteit zal plaatsvinden in de Universitaire stichting.

Inlichtingen: M.A. Marx, Bd. Brand Whitlock, 30, 1200 Brussel, tel. 02/742.12.12 en fax 02/734.14.39, en e-mail: marx@dba.be.

De vier jaargetijden van de EVBFR-Belgium 1998-1999

Voor de derde maal organiseert de Belgische tak van de Europese Vereniging voor Bank- en Financieel Recht een cyclus van 4 gespecialiseerde lunchdebatten over thema's uit het bank- en financieel recht. De nadruk wordt gelegd op de meest recente actualiteit en op een bespreking van de praktische problemen.

Gelet op de gekozen formule wordt het aantal inschrijvingen beperkt en vormt de cyclus een totaalpakket.

Programma:

- Donderdag 17 september 1998: «De omzendbrieven van de Commissie voor het Bank- en Financieel recht van 18 en 30 december 1997 over de bijzondere mechanismen en het voorkomingsbeleid», de h. D. Mareels en mr. Th. Delahaye.

- Donderdag 17 december 1998: «De huidige rechtspraak in bancaire en financieel recht», mr. J.P. Buyle en de h. J. Tyteca.

- Donderdag 18 maart 1999: «De beteugeling van beurs- en financiële delicten: aspecten van de tuchtrechtelijke en strafrechtelijke procedures», de h. O. Lefebvre en de h. J.F. Godbille.

- Donderdag 17 juni 1999: «Cyberbank en cyberbeurs», de h. Th. Ternier en mr. M. Vandemeulebroeke.

Inlichtingen en inschrijvingen: Mr. Jean-François Tossens, Louisaan 106 te 1050 Brussel, tel.: 02/627.00.90 en fax: 02/627.01.09.

Gentse Juridische Actualia IV

De Faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Gent organiseert op vrijdag 25 september 1998, van 14 tot 18.30 de Gentse Juridische Actualia IV.

Programma:

- «Het gelijkheidsbeginsel en het familierecht», prof. dr. J. Gerlo.

- «Schuldeisers en de wet op het gerechtelijk akkoord», dr. M. Tison.

- «Valkuilen en booby-traps van de rechtsdagbepalingen», prof. dr. P. Taelman.

- «De Wet-Franchimont: capita selecta voor de rechtspraktijk», prof. dr. Ph. Traest.

- «Wanneer en hoe prejudiciële vragen stellen aan het Arbitragehof?», de h. F. Meererschaut.

Inschrijving en inlichtingen: Instituut voor Permanente Vorming van de Faculteit Rechtsgeleerdheid, tel.: 09/264.68.43; fax: 09/264.69.94; e-mail: Willy.VanEeckhoutte@rug.ac.be.

Grensoverschrijdende milieuproblemen:

uitdagingen voor de nationale en internationale rechtsorde

Leuven, donderdag 1 oktober 1998

Tijdens dit congres, dat wordt georganiseerd door de onderzoeksgroep grensoverschrijdend milieurecht die deel uitmaakt van de onderzoeksschool Ius Commune, zal aandacht worden besteed aan enkele vraagstukken binnen het internationaal milieurecht. Ook zal worden ingegaan op vragen die gerelateerd zijn aan de grensoverschrijdende toepassing van het nationale milieurecht.

De organisatie ligt in handen van het Instituut voor Milieu- en Energierecht van de Katholieke Universiteit Leuven en METRO van de Universiteit Maastricht.

Met dit congres wordt beoogd zowel praktijkjuristen als wetenschappelijk geïnteresseerden in het milieurecht te informeren over de uiteenlopende aspecten van het grensoverschrijdende milieurecht. De thema's die aan de orde komen, zijn onder meer de relatie tussen milieubescherming en het internationaal recht inzake economische betrekkingen en gewapende conflicten, evenals vragen met betrekking tot de tenuitvoerlegging, naleving en handhaving van het internationaal milieurecht.

Voordrachten zullen worden verzorgd door K. Deketelaere, K. Loontjens, R. Seerden, M. Soveroski, S. Boelaert-Suominen, P. Kottenhagen-Edzes, J. Lefevere en Th. de Roos, onder voorzitterschap van M. Faure en K. Deketelaere.

De prijs voor deelname aan het congres bedraagt BEF 5000. Daarin is begrepen de deelname aan het congres zelf, de koffie/thee tijdens de pauzes evenals de lunch. Tevens is in deze prijs het boek begrepen *Grensoverschrijdende milieuproblemen: uitdagingen voor de nationale en internationale rechtsorde*, dat onder redactie van K. Deketelaere, M. Faure en G. Verhoosel wordt gepubliceerd bij Intersentia Rechtswetenschappen in de Ius Commune Europaeum reeks en dat voor deelnemers aan het congres aan een verlaagde prijs ter beschikking wordt gesteld.

Locatie: Auditorium Zeger van Hee, Tiensestraat 41, Leuven.

Voor verdere informatie kan contact worden opgenomen met
Prof. Dr. K. Deketelaere, Instituut voor Milieu- en Energierecht,
Katholieke Universiteit Leuven,
Tel: 00 32 16 325187, Fax: 00 32 16 325482
of met Mw. P. Vranken, METRO, Universiteit Maastricht,
Tel: 00 31 43 3883230, Fax: 00 31 43 3259091

Het Centrum voor intellectuele rechten bij de K.U.Leuven zoekt voor indiensttreding vanaf 1 oktober 1998 een **halftijds medewerker**

voor de duur van één jaar voor onderzoek in de sector van het auteursrecht.

Inlichtingen en sollicitaties bij
Prof. Frank GOTZEN, CIR,
Minderbroedersstraat 5,
3000 Leuven,
Tel: 016/32 37 32 - Fax: 016/32 37 30
E-mail: frank.gotzen@law.kuleuven.ac.be.

**Advocatenkantoor Schoups,
Van Bosstraeten & Schoups zoekt**

***1 advocaat-stagiair
of medewerker,***

met voorkeur
voor handels-, economisch- en
verbintenissenrecht, waaronder
bouwrecht

***1 advocaat-stagiair of
medewerker,***

met voorkeur voor sociaal recht

**Geïnteresseerden kunnen zich
wenden tot Mr. Marco Schoups,
Britselei 48, 2000 Antwerpen,
Tel.: 03/203 47 50**

INTERSENTIA RECHTSWETENSCHAPPEN

Antwerpen • Groningen • Oxford

Churchilllaan 108 • 2900 Schoten (Antwerpen) • Tel.: 03/680.15.50 • Fax: 03/658.71.21

nieuw

De Conventie Mensenrechten en Biogeneeskunde van de Raad van Europa

Inhoud en gevolgen voor patiënten en hulpverleners

H. NYS (ed.)

ISBN 90-5095-038-8 - 274 blz. - 1.750 BEF

Nieuwe uitgave in de serie "Recht en geneeskunde"

De doelstelling van dit boek is in de eerste plaats een ruimere bekendheid te geven aan de inhoud van de Conventie Mensenrechten en Biogeneeskunde van de Raad van Europa en de concrete gevolgen ervan voor hulpverleners en patiënten. De Conventie bevat specifieke bepalingen met betrekking tot informed consent voor medisch handelen, de bescherming van medische persoonsgegevens en tot predictieve genetische tests en genetische therapie. Ook het wetenschappelijk onderzoek met mensen en embryo's en het statuut van het menselijk lichaam en lichaamsdelen worden onderzocht.

De meeste bijdragen zijn informierend van aard en richten zich ook tot niet-juridisch geschoolde lezers die hun weg willen zoeken in de verdragsbepalingen. In de bijlagen zijn de tekst van de Conventie en het toelichtend rapport opgenomen zodat dit boek ook als naslagwerk kan dienst doen.

**inter
sentia**